

TARİHTE TÜRKLER VE
KÜRTLER SEMPOZYUMU
NOTLARIYLA DEMOKRATİK
ÖZERKLİK VE STATÜ
TALEBİ'NİN HAKLILIĞI

AYLA AKAT ATA

9 EKİM 2023

*“SAHİCİ ÖZGÜRLÜK ANCAK KİŞİ BAŞKA TÜRLÜ
DÜŞÜNME, KONUŞMA VE EYLEMDE BULUNMA CESARETİNE
SAHİPSE ADINA LAYIK OLUR.
ÖZELLİKLE POPÜLER OLANA VE DAYATILANA MEYDAN
OKUYORSA...”*

ROSA LUXEMBURG

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
DEMOKRATİK ÖZERKLİK ÇALIŞTAY METNİ.....	7
TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU	20
TARİHTE TÜRK – KÜRT BİRLİKTELİĞİ.....	22
TARİH BİLİMİ: ORTAK TARİHİ ELE ALIŞ VE YORUMLAMA	23
İSLAM KAYNAKLARINDA KÜRTLER	26
SELÇUKLULAR ve KÜRTLER	28
AKKOYUNLULAR ve KÜRTLER	29
OSMANLI VE KÜRTLER.....	30
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİNDE “KÜRT” ve “KÜRDİSTAN” İFADELERİ	37
KÜRT SORUNU ULUSLARARASI YÖNÜ	46
İRAN	47
RUSYA.....	49
İRAK ve İNGİLTERE.....	50
SURİYE ve FRANSA.....	51
SONUÇ	54
BİBLİYOGRAFYA	56
SON NOTLAR	59

GİRİŞ

Sayın Heyet,

İddia Makamı (14.04.2023 tarihli 49. celsesinde)¹ Esas Hakkında Mütalaasınıⁱ mahkemenize sundu. 6-8 Ekim 2014 olaylarına dair hakkımda vermiş olduğu mütalaayı hukuki gerekçelerden yoksun buluyor ve kabul etmiyorum.

Hatırlamak gerekir ki, daha yargılamanın başında mahkemenizi bağımsız ve tarafsız görmediğimi ifade etmiş (20.05.2021 tarihli 5. celsesinde) reddi hâkim² talebimi, gerekçeleri ile ortaya koymuştum. Bu talebim kabul edilmeyerek reddedildi. 23. Ağır Ceza Mahkemesi'ne yaptığım itiraz ise sonuç vermedi.

Oysaki, avukatlarımız tarafından mahkemenize sunulan, soruşturma savcısı tarafından dosya içerisinde unutulmuş "Bilgi Notu"³ daha en başta soruşturmanın hangi saikle yürütüldüğünü, amacın gerçeği açığa çıkarmak ve adaleti sağlamak olmadığını ortaya koyuyordu. Hukuki bir niteliği olmayan siyasi bir operasyonla karşı karşıyaydık.

Bu gerçek karşısında iddianameye karşı savunmamı bir kadın, insan hakları savunucusu ve siyasetçi olarak, hakkımda başlatılan tüm soruşturma ve yapılan yargılamaların temeli olarak gördüğüm, "Kürt olmak", "kadın olmak" ve "Kürt Sorunu 'nun demokratik ve barışçıl çözümü için mücadele etmek" ekseninde yaptığım çalışma, katıldığım eylem ve konuşmalarım dolayısıyla sorulması olası, "neden?, niye?, niçin?" sorularına cevap mahiyetinde, tarihi belge, olay, eylem ve ifadelere yer verdiğim bir sunumla tamamladım.⁴

¹ Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/6E. Sayılı dosyasının 49. Celsesi 14.04.2023 tarihli duruşması

² Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/6E. Sayılı dosyasının 5. Celsesi 20.05.2021 tarihli duruşması

³ Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü 26.10.2018 tarihli Bilgi Notu

⁴ Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 21.06.2021 tarihli duruşma periyodunda yaptığım savunmam, Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 28.02.2022 tarihli duruşma periyodunda yaptığım savunmam

Ancak heyetinizin 13.05.2022 tarihli oturumda vermiş olduğu 43 no'lu ara kararında,⁵ savunma yapan bir kısım dosya sanığının, savunmalarında yer verdiği konu başlıklarını sayarak, bu başlıklar altında yapılan açıklamalarla "muhatap olduğunu" ifade etmesiyle, bir hukuk insanı olarak ceza vermenin amaç, yapılan yargılamanın ise bir usulü yerine getirmekten ibaret olduğuna kanaat getirdim. Kaldı ki, heyetinizin bir kısım ara kararının "ihzas-ı rey" mahiyetinde olduğuna dair yargılama safahatı içerisinde beyanlarımız da söz konusu oldu.

Üç yılı aşkın bir zamandır tutuklu yargılandığım bu dosyada, HDP Genel Merkezi 'nin 6 Ekim 2014 akşamı attığı tweeki alıntılıyarak #KobaneİçinSokağa tagı ile paylaşmış⁶ⁱⁱ olmak dışında, 2015 yılı itibariyle başlayan yargılanma sürecim açısından yargıya konu edilmemiş bir eylem ve söylemim yoktu. Bu gerçek, yapılan yargılama için hukuki bir nedene ihtiyaç duyulmadığını ortaya koyduğu gibi, ihtiyaç hasıl olduğunda da tıpkı kolluk ifademim ardından savcılığa götürölünceye kadar geçen sürede gerçekleştiği şekli ile, bir gizli tanık beyanıyla ihtiyaç duyulan delilin yaratıldığını da gösterdi.⁷

7 Ekim 2014 akşamı Diyarbakır Hüda-par İl Binası önünde kimliğim bilinerek tarafıma uygulanan şiddet ve sonrasında Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığım suç duyurusu⁸ ile etkin bir soruşturma yürütölmeden verilen *Daimi Arama Kararı*⁹ da suç duyurusunda ve yaptığım yasama faaliyetlerinde altını ısrarla çizdiğim, olaylar sırasında sokakta paramiliter güçler olduğu yönündeki iddia ve açıklamalarımla birlikte tarafınızca yok sayıldı.

Bu noktada altını çizmek gerekir ki, TBMM'de 23. ve 24. dönemde görev almış eski bir milletvekili olarak¹⁰, katıldığım yasama faaliyetleri, yürüttüğüm çalışmalar ve yaptığım açıklamaların dosyamız yönünden, sayın mahkemenizce ele alınıp değerlendirilebilmesi için TBMM'den istenmesi yönünde taleplerimiz oldu.¹¹ Hakkımda başlatılan soruşturma ve yapılan yargılamaların Yasama Dokunulmazlığı ve Yasama Sorumsuzluğu yönünden değerlendirilmesi için gerekli ve anayasal düzlemde hukukiliği tartışmasız olan bu talebimize

⁵ Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/6E. Sayılı dosyasının 13.05.2022 tarihli duruşması (43) nolu ara kararı

⁶ Twitter Sosyal Medya sitesi, Erişim Tarihi: 07.10.2023,

https://twitter.com/Ayla_Akat/status/519202785586597888?t=8BgtWL3DczRsfasceuwZpg&s=08 (Ekran Görüntüsü için Bkz. Son Notlar)

⁷ Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü 29.09.2020 tarihli Şüpheli İfade Tutanağı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2020/5580 Sor. Nolu dosya Gizli Tanık Ulaş'ın Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubede alınan 04.03.2020 tarihli ifadesi

⁸ 09.12.2014 tarihli Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığım suç duyurusu

⁹ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/35123 Sor. No., 26.02.2015 tarihli Daimi Arama Kararı

¹⁰ TBMM Resmî Web Sitesi, Erişim Tarihi: 07.10.2023, <https://secimanketi.tv/milletvekilleri/23-donem>, <https://secimanketi.tv/milletvekilleri/24-donem>

¹¹ 04.07.2023 tarihli duruşmada sözlü ve yine aynı tarihli yazılı dilekçemiz ile iletilen taleplerimiz

karşı Sayın Mahkeme'nizin başta kayıtsız, ısrarlarımız neticesinde tarafınızca önemsenmediğini açık bir şekilde ortaya koyan ara kararının¹² da yargılamanın siyasi karakterini ortaya koyması yönünden ele alınması gerektiğini düşünüyorum.

Sayın Heyet,

Benimle birlikte dosyamızın bir kısım sanığı yönünden daha önce açılan ve yargı süreci devam eden dosyaların varlığı, tarafınızca verilen birleştirme kararlarını beraberinde getirmiştir.¹³ Ancak örgüt yöneticiliği ve örgüt üyeliği dışında kalan iddialar açısından yargılamaların önceki mahkemelerde devam ediyor oluşu hukuken tartışmalı bir konudur.¹⁴ Atılan tweetler ve yapılan açıklamaların ayrı ayrı propaganda, bir araya getirilerek örgüt üyeliği iddiasıyla açılan davalara dair mahkemelerin vereceği hüküm tarafımızca merak konusudur.

Birleşen dosyalardan anlaşılacağı üzere 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri ile milletvekilliğimin sona ermesi ve dokunulmazlığımın kalkmasının ardından ilk olarak vekili olduğum Batman ilinde 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, 2016/26 Esas sayılı dosyada birleşen dokuz iddianame ile tutuksuz yargılanma sürecim başlamış¹⁵, 25 Ekim 2016 tarihinde Diyarbakır'da Büyükşehir Belediye Eş Başkanları'mızın gözaltına alınmasını protesto eyleminde gerçekleşen gözaltı sonrasında ise tutuklu yargılandığım ilk dosya Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2017/110 Esas ile açılmıştır.¹⁶

2016-2020 yılları arasında tamamı örgütlenme, düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında olan eylem, etkinlik ve açıklamalarım dolayısıyla aynı adresten dört defa gözaltına alınmış, üçüncüsü hala devam etmekte olan tutuklu yargılanmalarım söz konusu olmuştur. Bu yargılamalarda yazık ki "ÇÖZÜM SÜRECİ" yok sayılmıştır. DTK çatısı altında, Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu içerisinde yürüttüğüm faaliyetler, özellikle Kürt Sorunu'nun demokratik ve barışçıl çözümü için önerdiğimiz ve savunduğumuz "Demokratik Özerklik" konulu çalışmalar, sürecin her daim içerisinde ve Kürt Halkı tarafından baş müzakerecisi olarak kabul edilen Sn. ÖCALAN'a dair yapmış olduğum açıklamalar ile yürüttüğüm kadın eşitlik ve özgürlük mücadelesi kriminalize edilmiştir.

¹² Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/6E. Sayılı dosyasının 03.07.2023 tarihli duruşma periyodunda 05.07.2023 tarihindeki ret kararı

¹³ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/110E. – 2021/169K., 29.06.2021 Tarihli Birleştirme Kararı

¹⁴ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi 2022/175E. Sayılı dosyası

¹⁵ Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2016/26E. Sayılı dosyasının 05.01.2016 tarihli tensip tutanağı

¹⁶ Diyarbakır 5. Ağır 2017/110E. Sayılı dosyasının 03.02.2017 Tarihli tensip zaptı

Sayın Heyet,

Çözüm Süreci içerisinde parlamento bünyesinde TBMM iç tüzüğünde yer alan, komisyonların teşekkülüne dair düzenlemeden farklı bir usulle, Meclis Başkanı'nın başkanlığında, milletvekili sayısına bakılmaksızın parlamento çatısı altında grubu bulunan tüm siyasi partilerin (AKP, CHP, MHP ve BDP) eşit (üç milletvekili) temsili ile kurulan Yeni Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda partimin görevlendirmesiyle Diyarbakır vekilimiz Altan TAN ve İstanbul vekilimiz Sırrı Süreyya ÖNDER ile birlikte sorumluluk aldığımı yargılama süreci içerisinde ifade etmiştim.

Diğer siyasi partiler gibi biz de Uzlaşma Komisyonu'nda hazırlamış olduğumuz Yeni Anayasa Taslağı'mızı tartıştık.¹⁷ Komisyon tarafından oy birliği ile belirlenen çalışma yöntemi/takvimi gereği komisyon olarak, hem katılımı esas alarak ilgili Sivil Toplum Örgütleri'ni, üniversiteleri, akademisyenleri, parlamento dışındaki siyasi partileri dinledik, hem de yaptığımız bölge toplantılarıyla Yeni Anayasa Yapım Süreci'nin toplumsallaşması için çaba harcadık. Bu noktada, tarafınızca dikkate alınmamış olsa da Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK)¹⁸ ve Demokratik Özgür Kadın Hareketi'nin (DÖKH) de bu süreçte parlamentoda dinlendiklerini ve Yeni Anayasa için önerilerini komisyona sunduklarını tekrar belirtmek gerektiğini düşünüyorum.

Yeni Anayasa çalışmaları sürerken partimizin gerek Anayasa Komisyonu tarafından yapılan çalışma ve gerçekleştirilen çalıştaylar, gerekse de DTK çatısı altında yürütülen çalışmalar ile DTK 'da yer almayan Siyasi Parti ve Sivil Toplum Örgütleriyle yaptığı görüşme, tartışma ve konferanslar neticesinde açığa çıkan, Kürt Sorunu 'nun demokratik çözümü için atılması gereken anayasal adımları içeren dört başlık kamuoyuyla paylaşıldığı gibi yargılama süreci içerisinde tarafımca da dile getirilmiştir. Tekrar edersem: İlk olarak herkesin kendisine ait ve sadakatle bağlı kalacağı yeni bir vatandaşlık düzenlemesi yapılmalıdır. Kürt Halkı'nın statü talebi görülmeli ve karşılık bulmalıdır. Anadilinde yaşam olanakları başta eğitim hakkı olmak üzere sağlanmalı ve son olarak laiklik tanımı özgürlükçü temelde yeniden ele alınmalıdır.

2012 yılında bu taleplerin açığa çıkmasıyla bir imza kampanyası ile, toplumsal kabulü de ortaya konulmak istenmiş; fakat verilen yasaklama kararı ile gerçekleştirilememiştir. Ancak bu talepler partimizin Yeni Anayasa Taslağı içerisinde yer almış, Uzlaşma

¹⁷ TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu 26.03.2013 tarih ve diğer tarihli toplantıları

¹⁸ DTK, 23.01.2012 tarihinde, Meclis Anayasa Uzlaşma Komisyonunda kendisine yapılan davet üzerine dinlenmiştir.

Komisyonu'nda ifade edilmiş ve tartışılmıştır.¹⁹ Statü talebi yönünden "Demokratik Özerklik" yapılan toplantı, çalıştay ve gerçekleştirilen konferanslarda en çok ifade edilen ve kabul gören model olması itibariyle taslağımızda yer almıştır.²⁰

Demokratik Özerk Bölge Yönetimleri, bir çözüm modeli olarak, on yıllar süren şiddet ortamı içerisinde ifade edilip, kamuoyuyla paylaşılmasıyla birlikte gündem olmuştur.²¹ Burada doğru anlaşılıp, geliştirilip güçlendirilmesi temelinde ve doğru tartışmalara konu olması için partimiz ve DTK tarafından (hakkımızda başlatılan soruşturmalara rağmen) olağanüstü bir çaba harcadığının altını önemle çizmek gerekiyor. Süreç içerisinde; bilmeden, anlamadan muhalefet ederek bu öneriyi illegalize etmeye çalışan, DTK 'yi ve partimizi şeytanlaştıran dil her zaman var oldu. Biz de (yaptığımız sayısız toplantı, düzenlenen çalıştay, konferans ve panellerle) Demokratik Özerklik 'in bir bölünme değil; birleşme, bütünleşme projesi ve bir çözüm modeli olduğunu her fırsatta ifade ettik ve savunduk.

Diyarbakır'da gerçekleşen ve dinlemeye takılan *Demokratik Özerklik Çalıştayı*'nda yapmış olduğum sunuma dair 12.05.2012 tarihli dinleme çözüm tutanağının²² ilgili kısmını, sonrasında sunumların kitaplaştırıldığı bilgisini de belirterek, burada paylaşmak istiyorum.

DEMOKRATİK ÖZERKLİK ÇALIŞTAY METNİ²³

Ayla AKAT: Teşekkür ediyorum Sayın Vekil'im. Tüm katılımcıları saygıyla sevgiyle selamlayarak başlamak istiyorum. Elimizdeki Program akışıyla yeni anayasada "Demokratik Özerklik" diye belirtilmiş konu başlığımız var. Ama takdir edersiniz ki yeni anayasada demokratik özerkliğin Demokratik Özerkliğin nasıl yer alacağı başlı başına bir çalıştay konusudur. O yüzden bizim sunumumuzun başlığı "Yeni Anayasa Çalışmaları ve Demokratik Özerklik" olarak ifade etmek daha doğru olacaktır.

¹⁹ BDP tarafından hazırlanan Anayasa taslağı 05.04.2013 Tarihinde Meclis Başkanvekilliğine sunulmuştur.

²⁰ BDP Anayasa taslağı demokratik özerklik maddesi:

Madde 1- (3) Devletin idari yapısı ademi merkezi sistem esasına göre düzenlenir. Devletin toprak bütünlüğüne dokunulamaz.

²¹ 28.10.2007 tarihli Demokratik Toplum Kongresi Sonuç Bildirgesinin kamuoyu ile paylaşıldığı toplantı

²² Tutanak kayıt bilgisi: Diyarbakır C. Başsavcılığı'nın 2010/2499 sayılı soruşturması. (12.05.2012) tarihli Teknik Araçlarla ve Dinleme Çözüm tutanağı s.31-38

²³ Bu tutanaktaki bazı yazım hataları, yanlış tuşlamalar ve noktalamalar okunurluğu arttırmak için redakte edilmiştir.

Değerli Katılımcılar;

Mezopotamya'nın en eski halklarından biri olan Kürt Halkı, Ortadoğu'da kırk milyonu aşkın nüfusu ile statüsüz bir halk olarak inkâr ve imha politikalarının hedefi olmuştur. Bir halkın 21. yüzyılda varlığını ispatlama mücadelesi yürütmek zorunda kalması ve bu uğurda çok ağır bedeller ödemesi, bütün insanlık açısından çok büyük bir utanç kaynağı durumundadır. Bu durumun, Kürt Sorunu'nun özünü oluşturduğu da kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bir halk olarak varlığının inkârı Kürtleri temel bir dönemece yöneltmiştir, ya asimilasyonla el ele giden fiziki imha sonucu yok olacak ya da onurlu bir mücadele ile halk olarak varlığını koruyacaktır.

“Demokratik Özerklik Modeli” bu aşamada anlam kazanmıştır. Kürtler halk olmaktan gelen haklarını kullanma biçimi olarak yıllarca süren mücadele ve kazandıkları deneyim ile açığa çıkardıkları perspektif ve dünya görüşleri paralelinde “Demokratik Özerklik” projesini gündeme getirmişlerdir. Ve bu projeyi olgunlaştırmak ve yaşama geçirmek için mücadele etmektedirler. Biz sunumumuzda yeni anayasa yapım sürecinde Kürtlerin bir barış projesi ve çözüm modeli olarak ortaya koydukları Demokratik Özerkliğin nasıl yorumlanabileceğine odaklanacağız.

Öncelikle devletin tarihsel arka planına kısaca değinmek gerekmektedir. Devlet, ortaya çıktığı süreçten itibaren toplumla bir gerilim yaşamıştır. Çünkü, esasta...nın tekelleşmesi ile gündeme gelen devlet, toplumu kendi çizdiği çerçeveye sokmak istemektedir. Toplum ise bu duruma direnmektedir. Tarihi bu karşılıklı etkileşim penceresinden okuyabiliriz. Toplumun ahlaki ve politik yapısı ile devletin baskı ve sömürüye dayalı yapısının karşı karşıya gelmesi sonucu açığa çıkan toplumsal değişim ve devrimler tarihin temel konusunu oluşturmaktadır. Günümüzde hukuk; gelişim süreci doğrultusunda üç kuşak insan hakları çerçevesinde evrensel bir düzey kazanmış durumdadır: Daha çok liberalizmin gölgesinde elde edilen ve "birinci kuşak insan hakları" olarak literatürde yer edinen kişi hak ve özgürlüklerinden, reel sosyalist sistem tarafından kabul edilen ve "ikinci kuşak insan hakları" diye adlandırılan ekonomik, sosyal ve kültürel haklara, oradan da daha küresel bir bakışla edinilen ve literatüre “üçüncü kuşak insan hakları” olarak geçen dayanışma, çevre haklarına kadar gelinmiştir. Halkların statü sahibi olması açısından "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" uluslararası hukuka temel bir hak olarak yerleşmiştir. Bu hak Birleşmiş Milletlerin 1966'da imzaya açılan ikiz sözleşmeleri ile yerleşik evrensel bir nitelik kazanmıştır. Türkiye bu sözleşmeye önce çekinceler koyarak imzalamıştır. 4 Haziran 2003

tarhinde ise çekincesiz kabul etmiştir. Onaylanan sözleşmeler 18 Haziran 2003 tarihli Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. Ancak Anayasa'nın 90. maddesi açık olmasına rağmen birey ve toplumu devlet karşısında koruyan usulüne göre imzalanıp onaylanan uluslararası antlaşmalar ne yazık ki uygulanmamaktadır. 20. yüzyıl boyunca bu hak devlet kurmak gibi dar ve aslında halklara kaybettirecek şekilde yorumlandıysa da önemi açıktır. Halkların kendi demokrasilerini kurma ve ulus devletlerle belirlenmiş statüleri doğrutusunda yaşama hakkı şeklinde değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olur. İnsan doğası gereği toplumsaldır. Ancak toplumsal ilişkileri ile birey olarak kendini kurabilir; çünkü insan yaşadığı toplumdan ayrı ele alınamaz. İnkâr, asimilasyon ya da ayrımcılığa uğrayan kimlikler önemli tahribatlara uğrarlar. Bu da bu kimliğe sahip bireyde, yansımasını bulur. Bireysel ve kolektif haklar bu temelde bütünlük oluşturmaktadır. İkisinden birini esas almak hakların kadük kalmasına yol açacaktır. Bu toplumsal kimliklerin insan hakları ile kopmaz bağına da göstermektedir. Kaldı ki, bugün insan hakları alanında giderek güç ve yaygınlık kazanan bir eğilim vardır. Buna göre, hâkim çoğunluktan farklı olan grupların varlıklarını ve kültürlerini idame ettirebilmeleri her zaman salt klasik sivil ve siyasal hakların tanınmasıyla mümkün olmayabilir. Bu nedenle söz konusu grupların kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek için, bu gruplara eşit vatandaşlık haklarına ek olarak bazı özel hak düzenlemelerinin yapılması gerekir. Toplumsal kimliklerin statü sahibi olması gerekliliği buradan kaynaklanır. Halkların statü sahibi olması kendi kimliklerini yaşamanın en önemli noktasına yerleşmektedir. Halklar hem gelişen insan hakları çerçevesinde hem de halk olmaktan gelen haklar açısından statü sahibi olmalıdır. Bu çerçeveden bakılınca, hukuksal bir konum olarak statünün kazandığı anlam da netleşir. Statü halkların devletle kuracağı ilişkiyi belirler ve sorunların çözümünde anahtar bir rol oynar.

Değerli Arkadaşlar,

Ünlü filozof Kant: "Geçmişini bilmeyen daima küçük kalmaya mahkumdur." demiştir. Bu nedenle konumuz için de geçerlidir. Kürt halkı bu coğrafyanın en eski halklarından. Bu süreç boyunca yaşadıkları coğrafya nedeniyle birçok zorlukla karşılaşmışlardır. Egemen olan imparatorluklarla genelde özerkliklerini koruma temelinde yaşamışlardır. 1071 tarihi, Türklerin Anadolu'ya giriş tarihi olarak hatırlanır; fakat bu tarih aynı zamanda Kürtlerle Türklerin ittifak temelinde ilk temasının da tarihidir. Din ortaklığı üzerinden Bizans İmparatorluğu'na karşı kurulan bu ittifak karşılıklı hakları gözetten bir içeriktedir. Bu bağlamda "Kürdistan" tabirinin Büyük Selçuklu Devleti'nin metinlerinde ilk defa yer alması tesadüf değildir. Kürtler Osmanlı Devleti ile de Yavuz Sultan Selim'in Şah İsmail ile giriştiği

mücadele zamanında önemli bir ittifak kurmuştur. Bu sefer ana tema mezhep birliği olmuştur. Şii olan Şah İsmail'e karşı Osmanlı ve Kürtlerin ağırlıklı bir kesiminin Sünni olması bu ittifakı kolaylaştırmıştır.

Bu ittifak 1514 tarihli Çaldıran Savaşı'nın Osmanlı Devleti lehine sonuçlanmasında da önemli bir rol oynamıştır. İki eşit güç arasında yapılmış izlenimi veren bu stratejik ittifak gereği yapılan anlaşma Kürt beyliklerine geniş özerklik ve hükümet olma yetkisi tanımıştır. Kürt beylikleri bu temel üzerinden yüzyıllarca özerk olarak yaşamışlardır.

1639 tarihi, Kürtlerin yaşadığı coğrafyanın iki ayrı devlet tarafından bölüşülmesi açısından önemlidir. Kendi iradeleri dışında Safevi ve Osmanlı Devletleri arasında Yapılan Kasr-ı Şirin Antlaşması Kürt Halkı'nın tarihi açısından dönüm noktalarından biridir. Bu tarihten itibaren tarihsel açıdan farklı evrimler geçirecek iki ayrı Kürt toplumu söz konusu olmuştur. 2. Mahmut zamanına kadar Kürtler, Yavuz Sultan Selim döneminde kurulan ittifak doğrultusunda özerk yaşamışlardır. Ne zamanki Osmanlı Devleti, imparatorluk olmanın gereği olan çoklu yönetim mekanizmasından tekçi sisteme geçmeye başlamış ise, o zaman Kürt isyanları dönemi de açılmıştır. Çünkü kapitalist sistemin üstünlüğünü her alanda yaşayan Osmanlı, önlem olarak devlet yapısını değiştirmeye ve Kürt bölgelerinin özerkliğini feshetmeye başlamıştır. Milliyetçilik olgusunun özellikle Balkanlar'da kendini göstermesi devletin koruma refleksiyle her alana kendi egemenliğini temel alma eğilimine girmesine yol açmıştır. Bu durum Kürtler için eskiden sahip oldukları statülerinin kaybına neden olmuştur. Bu bağlamda ilk isyanların başlamış olması doğaldır. 1842 tarihli Bedirhan Bey'in isyanı ilk önemli Kürt isyanı olarak tarihe geçmiştir. 29 olarak ifade edilen Kürt isyanlarından 13'ünün Osmanlı Devleti zamanında olduğunu belirtmek gerekir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda bu tür düzenlemelerin durumu daha kötüleştirdiği fikrinde olan bir anlayış gelişmiştir. 1876 tarihli ilk Osmanlı anayasasında bu anlayışın etkilerini görebiliyoruz. Kanun-i Esasi kısa süre yürürlükte kalsa bile Kürtlerin statüsü açısından önemli hükümler içeren bir metindir. Kanun-i Esasi'nin 1. Maddesi Osmanlı İmparatorluğunun çok dinli, çok dilli, çok milletli toplumsal çoğulcu yapısını esas almıştır. Buna göre "Devleti Osmaniye Memaliktik ve Kıtaatı Hazırayı yani yerleşik şehir ve memleketler ve Eyaleti Mümtüzeyi ayrıcalıklı eyaletleri muhtevi ve yekvücut olmakla hiçbir zamanda hiçbir sebeple tefrik yani ayırım kabul etmez denilmektedir." Anayasanın birinci maddesinde geçen yerleşik

şehir ve memleketler bağlamında birçok memleket ve şehirlerin özerklikleri tanınmıştır. Anayasanın birinci maddesinde geçen ayrıcalıklı eyaletler statüsü Kürtleri yakından ilgilendirmektedir. Böylece Kürtler, Osmanlı devlet yapısı içinde feodal temelde de olsa kendi iç işlerinde özerk yönetimler olarak 1876 anayasası kapsamında tanınmışlardır. Yine bu eyaletlerdeki sancaklarda yurtluk-ocaklık biçiminde özerk yerel yönetimleri olmuştur. Bu birimlerin merkeze bağlılığı daha gevşektir. Yıllık vergi ve savaş zamanında asker, göndermenin dışında içişlerinde tamamen serbesttiler. Ayrıca 2. Abdülhamit döneminde Hamidiye Alayları olarak örgütlenen ve aşiret mekteplerinde yetiştirilen Kürt elitlerine verilen "de facto" bir özerkliğin de altını çizmek doğru olur. Olumsuz bir içeriğe sahip bu durum gayrimüslim halk üzerinde yürütülen politikada önemli bir rol oynadığı yadsınamaz bir gerçektir.

Kurtuluş Savaşı döneminde de Türkler ve Kürtlerin stratejik ittifakı temel bir rol oynamıştır. Yeni cumhuriyeti kuran mücadele; bölgesel direnişler, bölgesel yerel halk şuraları, şeklinde taban inisiyatifleri biçiminde gelişmiş yerelin gücüyle başarıya ulaşmıştır. Bu durum en üst düzeyde 1921 anayasasına da damgasını vurmuştur. Gerçekten 1921 Anayasa'sında Âdem-i Merkeziyetçilik asil, merkeziyetçilik istisna olarak düzenlenmiş; yerel yönetimlere geniş özerklik tanınmıştır. Bu dönemin önemli yazılı belgeleri olan Erzurum ve Sivas kongreleri, Amasya Tamimi ve yeni meclisin Büyük Millet Meclisi beyannamesine oradan ilk anayasaya (1921 Teşkilat-ı Esasiye) taşınan bu anlayış olmaktadır. Hem Sivas Kongresi Sonuç Bildirisi'nin birinci maddesinde hem de 22 Ekim 1919 tarihli Amasya İkinci Protokolü'nün birinci maddesinde vatan; "Türk ve Kürtlerin oturdukları topraklar" (ortak vatan) olarak açıkça tanımlanmıştır. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na bakıldığında, bırakalım Kürt inkârını tersine Kürtlerin cumhuriyetin kuruluşundaki kurucu rolüne açıkça ve resmen vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu durum 1921 Anayasası ile gerek parlamento gerekse de yerel yönetimler bağlamından devletin yapısına kadar taşınmıştır.

Meclis açılır açılmaz Mustafa Kemal'in yaptığı önemli konuşmasında da yine Misak-ı Milli için "kardeş milletlerin milli sınırı" ifadesi kullanılmaktadır. Ardından "bu sınır içinde Türk olduğu kadar Kürt de vardır. Bu unsurlar birbirlerinin haklarına daima saygılıdır." denmektedir. Mustafa Kemal aynı görüşleri meclis kürsüsünden 1 Mayıs 1920, 3 Temmuz 1920, 16 Ekim 1921 ve Mart 1922 günü yaptığı konuşmalarda da tekrar etmiştir. Kaldı ki Cumhuriyet'in bu ilk meclisi hiç de bugünkü ölçüde toplumsal-siyasal niteliği zayıflatılmış bir

meclis değildir. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran birinci meclisin böylesi çoğulcu niteliği, milletvekillerinin kendilerini siyasal olarak kimlikleriyle birlikte temsilini beraberinde getirmiştir. Bunun da ötesinde Mustafa Kemal o dönem meclis çatısı altında Kürt realitesini anayasal perspektifle ele almıştır ki, günümüze kadar gelen Kürt Sorunu'nun temelinde bu esastan uzaklaşma yatmaktadır ve bugün Kürt Sorunu tartışılırken çözüm için esas alınması gereken de yine bu tarihsel temel olmalıdır. 1921 Anayasası'nın özerkliği düzenleyen maddeleriyle Kürt Sorunu'nun çözümü yoluna girilmeye başlanmışken, 1924 Anayasası ile birlikte merkezîyetçi ve homojen ulus yaratma amacını ifade eden ulus-devlet projesine geçiş yapılmıştır. Bu dönem ele alınırken gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta da Musul ve Kerkük meselesidir. Bu sorun emperyalist güçlerce Kürt kartı kullanılarak çözülmüştür. Misak-ı Milliye dahil olan bu iki vilayet Kürtlerin statüsüzlüğü karşılığında İngiltere egemenliğinde bulunan Irak'a bırakılmıştır. Lozan Antlaşması ve Musul Kerkük Olayı'nın bu şekilde sonuçlanması ile Kürtler artık dört ayrı ulus devletin sınırlarında yaşayan statüsüz bir halk konumuna gelmişlerdir.

Türkiye'nin demokratikleşme sorunları ve anayasal krizler bu tarihten itibaren başlamıştır. Toplumsal farklılıkların ret, inkâr ve asimilasyona tabi kılınması bu tarihten itibaren bir devlet politikası haline gelmiş ve bu zihniyet 1961, 1982 "anayasalarıyla" devam ettirilmiştir. Yapılan anayasa değişiklikleriyle bile bu temel noktada bir değişim yaşanmamış, bu zihniyete dokunulmamış, birtakım rötuşlarla yetinilmiştir. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti'nin 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları, homojen ulus yaratma amacını güden ulus-devlet zihniyetini esas almaları nedeniyle; anti-demokratik anayasalar kategorisine girmektedir. Kürt halkını yok saymak, inkâr etmek bin yıllık ortaklığı ve kardeşliği yok saymaktır. 1924 Anayasası ile birlikte ret ve inkâr politikası bir devlet politikası haline getirilmiş ve ardından çıkarılan yasalarla Kürtler yok sayılmış, Kürtçe konuşmak, yazmak yayınlamak yasaklanmıştır. Bu da beraberinde Kürt isyanlarını doğurmuştur. Türkiye'de Kürt Sorunu bağlamında gündeme gelen özerklik tartışmalarına karşı geliştirilen önemli bir refleks söz konusudur. Bu noktada cumhuriyet tarihi boyunca devletin 2. Abdülhamit örneğinde olduğu gibi kendine yakın Kürtlere "*de facto*" bir özerklik verilmiş olduğu gözden kaçırılmaktadır. 80 yıllık tarih boyunca devlet sisteme yakın kişi, aile ve aşiretlere özerklik vermiştir. Devlet bu yapıların bölgede yaptıkları tüm olumsuz uygulamalara gözünü yummuştur. Milletvekillikleri veya belediye başkanlıkları bir tür veraset sistemiyle bu yapılara verilmiştir. Son 30 yıllık süreçte koruculaşan bu yapılarca yapılan hukuksuzluklar, işlenen suçlar açıklanmaya ve yüzleşilmeye muhtaç bir haldedir. Türkiye darbe süreçlerinin,

anti-demokratik uygulamaları ile hakikatleri araştırma komisyonu yöntemiyle yüzleşmek durumunda olduğu gibi bu özerk yapıların yaptıklarıyla da yüzleşmek zorundadır. Bu özerklik egemen zihniyeti rahatsız etmezken, haklı bir statü talebi olan Demokratik Özerklik için ifade edilmemiş olumsuz nitelime kalmamıştır. Kürtlerin halk olarak özerklik talebi bölünme çığılıkları ile karşılanmıştır. Son otuz yıllık mücadele Kürtlerin kimliğinin inkârında önemli gedikler açmakla beraber bir halk olarak haklarının ve hukukunun kabulü henüz gerçekleşmemiştir. İnkârın tamamen ortadan kalkması ancak Kürtlerin bir statü kazanmasıyla mümkündür. Bugün Kürtlerin varlığı resmi makamlarca da kabul edilmekte fakat bu varlıktan kaynaklı hakları yadsınmaktadır. Kürtlerin statüsüz yaşayabilmesi bir seçenek olmaktan çıkmıştır.

Saygıdeğer katılımcılar; Devletin demokrasiye duyarlı hale getirilmesi hukuksal yapıda devlet lehindeki işleyişi daraltarak mümkün olmaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse demokratik bir anayasa ve yasaların yapılması anlamına gelmektedir. Zira bütün bu tartışmaların yürütülmesindeki somut amaç, demokratik bir anayasanın yapılmasını gerçekleştirmek ve Kürt kimliğini ve haklarını bu anayasada güvence altına almaktır. Dolayısıyla anayasa ve yasalara yansıtılmış bir gerçeklik olarak hukuk, demokratik bir nitelik kazanmış olur. Bu açıdan "Demokratik Türkiye ve Demokratik Özerk Kürdistan" için "nasıl bir anayasa?" sorusuna verilecek cevap daha da somutlaşır.

Anayasaların mevcut ulus devlet yapılarında nasıl bir rol oynadığı tartışma götürmeyecek şekilde belirgindir. Özellikle hukuk devleti olma iddiasında bulunan devletler için anayasaların kilit bir konuma sahip olduğu açıktır. Türkiye'de hukuk devleti olma iddiası mevcut anayasada yer alsa bile bunun kâğıt üstünde kaldığı bugün neredeyse tüm kesimlerce kabul edilmektedir. Sadece bu durum bile yeni ve demokratik anayasa yapmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kürt Sorunu'nun çözümü ancak egemen zihniyetin değişmesi ile mümkün olabilir. Bu zihniyet 1924 Anayasası ile kendini var etmiş ve devamındaki anayasalara da yansımıştır. 1982 Anayasasına ruh veren onun hem giriş bölümü hem de ilk maddelerin içeriğindedir. Bu ruh ünlü sloganla özetlenebilir: "tek dil, tek millet ve tek devlet" mevcut iktidar bu "tek"ler yetmezmiş gibi bugün "tek din" vurgusunu da örtülü bir biçimde din kisvesiyle yapmaktadır. Bu ruhun doğrudan faşist sistemleri çağrıştırdığı barizdir. Anayasanın giriş bölümünün bütün etnik toplulukların ve diğer özgün kimliklerin inkârı üzerine kurulu olduğunu ve "Türk milleti" kavramının resmi tezin aksine tüm vatandaşların

üst kimliği olarak değil bir etnik yapıyı kastedecek şekilde anayasanın özellikle ilk üç madde olmak üzere her maddesine sindiğini belirtmekte fayda vardır. Bu noktada değiştirilemez maddelere dair bir değerlendirme yapmak gerekir. Tabii ki anayasalar sıklıkla değiştirilen metinler değildir ve olmamalıdır. Anayasalar aşkın zamanlı metinlerdir; fakat bu gerçek, bugünden gelecek tüm nesillerin "değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez" şeklinde nitelenen hükümlerle bağlanabileceği anlamına gelmez. Bu en başta hukuk olgusunun doğasına aykırı bir durumdur; çünkü hukuk statik bir içeriğe sahip kurallar bütünü değildir. Hukuk, değişen toplumsal dinamiklere göre uyarlanan ve yeniden tanımlanan bir kavramsal çerçevedir. Anayasaların felsefesi dayandıkları temel ilkeler çerçevesinde biçimlenir. Bu açıdan yapılacak yeni anayasanın temel ilkelerinden biri "insanlık onuru" olmalıdır. Bugüne kadar Türkiye'de yapılan tüm anayasalar devletin tüzel kişiliğini, devletin yetkilerini ve devletin yüceliğini esas almışlardır. Oysa günümüzde demokratik olmanın en temel ölçütlerinden biri insan hakları ile devletin kurmuş olduğu bağıdır. Bireysel ve toplumsal hakları bir bütün olarak gören, insanlık onuru ile bağ kurmuş bir tanımlama demokratik bir anayasa için çok mühim bir prensip olacaktır. Haklar ve özgürlükleri esas almak, demokratik değerleri ön plana çıkarmak yeni anayasanın ruhunu teşkil etmelidir. Ancak bu şekilde Türkiye'nin kangrenleşmiş sorunları çözüme kavuşabilir. Kuşkusuz anayasa tüm sorunları çözecek sihirli bir değnek değildir. Anayasa ancak alt hukuk normları ve yargının demokratik niteliğini pekiştirecek karar ve içtihatlarıyla desteklenirse anlam kazanır. Bunun da ötesinde zihniyet değişiminin de önemi açıktır; fakat anayasa tüm bu bileşenleri harekete geçirebilecek güçlü bir zemindir. Yapılacak yeni anayasanın kesinlikle Türkiye'nin zengin halklar mozaiğine uygun bir perspektife sahip olması gerekir. Etnik, bir kimliğe vurgu yapılması anayasanın demokratik olabilme potansiyelini baştan sınırlar. Bu yüzden de yeni anayasanın anayasal vatandaşlık ilkesi üzerine kurulması gerekir. Dolayısıyla anayasa bütün etnik dinsel ve dilsel kimliklerin ya da tüm çokluk unsurlarının varlığı karşısında eşit bir mesafe de durmalıdır. Kürtlerin ve diğer etnik ve dinsel kimliklerin hakları anayasal güvenceye alınırsa ve bu durum bütün toplumsal kesimler tarafından özümсенirse, halklar arası kardeşleşme pratiğe dökülmüş olacaktır. Zira anayasalar toplumların devletle, yine toplumların kendi aralarındaki ilişkileri olduğu kadar bireylerin de topluluk ya da devletle aralarındaki ilişkileri de düzenleyen metinlerdir. Bu açıdan da anayasal güvence halklar ya da topluluklar arasındaki birliğin kalıcı hale gelmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde yerelleşme eğilimi ağır basmaktadır. Dünyada özerk yapıların, ulus-devletten kaynaklı iki sorundan kaynaklı önem kazandığı söylenebilir: İlk sorun farklı kültürlerin, ulus-devletlerin kültürel kimlik tasavvurlarına meydan okuyor olmasına karşılık, ulus-devletlerin

kimlik merkezli bu talepleri karşılamakta yetersiz kalıyor olmasıdır; fakat bir de merkez yerel yönetim ilişkilerinin yeniden kurgulanmasına dayalı idari bir problem söz konusu olmaktadır. Toplumsal yapının karmaşıklaşıyor olması ulus-devletin bu karmaşıklaşan yapıyı yönetememe sonucunu açığa çıkarmaktadır.

Değerli Katılımcılar

Yerel yönetimlerin önem kazanmasının üç sebebi bulunmaktadır: halkın siyasi sisteme katılmasını maksimize etmesi, sorunların yerel düzlemde çözülmesi ve bürokrasinin azaltılması olarak sıralayabiliriz. Bu yerelleşme eğilimi doğrultusunda Avrupa Konseyi, 1981-1984 yılları arasında yerel idarelerin özerkliği ile ilgili bazı ilkeleri tartışmış ve bir karar tasarısı hazırlamıştır.

"Yerel idarelerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin savunulması, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulmasının temel koşuludur" görüşünden hareketle hazırlanan tasarı daha sonra "Özerklik Şartı" olarak Avrupa Konseyi'nce kabul edilmiştir. Türkiye, şartı 1988 yılında imzalamış, 1991 yılında da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak uygun görülmüş ve bakanlar kurulu kararı ile onaylanmıştır. Türkiye hala bu şarta dair çekincelerini ne yazık ki kaldırmamıştır. Üniter devlet ilkesine karşı olduğu savı ile bu çekinceler konulmuş ve hala korunmaktadır. Oysa bu anlaşma Kürt Sorunu'nun çözümü için demokratik bir zemin sağlamaktadır ve bu çekincelerin ivedilikle kaldırılması da acil bir gerçekliktir. Demokratik Özerklik sadece bir idari özerklik değildir ancak idari özerkliği de içinde barındırmaktadır. Keza sadece idari özerklik bir halkın halk olmaktan gelen haklarını kullanabilmesi açısından yetersiz olacaktır. Sadece siyasi özerklik de demokratikleşme açısından kısır kalacağı gibi coğrafi temelli otonomilerde gördüğümüz üzere ülkenin her tarafındaki halkı kapsayamayacağı için eksik kalacaktır.

Değerli Arkadaşlar

Yapım sürecinin Anayasa'nın Kürt sorununun çözümünde oynayabileceği rol üzerindeki etkisi yadsınamaz. Keza anayasanın kendisi kadar yapım süreci de önemlidir. Yeni anayasa yapım sürecinde katılımın önü açılmadan yeni oluşacak anayasaya halkı ikna etmenin çok zor olacağı tarafımızdan defalarca çeşitli platformlarda dile getirilmiştir. Zor olmadan da öte bu süreç olmaksızın oluşacak anayasanın demokratik niteliğinin baştan gölgeleneceği de belirtilmiştir. Kaldı ki toplumun tüm kesimlerinin taleplerinin yansiyabilmesi açısından

katılımcılık olmazsa olmaz konumdadır. Türkiye bugün yeni anayasa yapım sürecinde yazım aşamasına geçmiş bulunmaktadır. Katılım için 6 aylık sürenin belirlenmiş olması kadar uygulanan yöntem de tarafımızdan eleştirilmiştir. Kürtlerin anayasada yer almasını istedikleri dört konuya ilişkin başlattıkları imza kampanyasının valiliklerce yasaklanmış olması da katılım konusunda katetmemiz gereken yolu da bize göstermektedir. Anayasa yapım sürecine ilişkin bir diğer konu referandumdur. Kuşkusuz referandum halkın görüşünü almada etkili bir yöntemdir; fakat bazı temel hakların referanduma götürülmemesi gerekmektedir; çünkü ana dilde eğitim, farklı halkların varlığının kabulü gibi sorgulanmaması gereken haklar temel insan hakları konumundadır. Bu konu 12 Eylül 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu sürecinde temel eleştiri konumuz olmuştur.

Anayasa yapım sürecinde yaşanan önemli tartışmalardan biri de anayasanın metin olarak kısa, genel düzenlemelerden ibaret olmasının gerekip gerekmediğidir. Her ne kadar kanunlarla altının doldurulmasına olanak sağlayacak belirli maddelerle sonuç almak mümkün olabilirse de demokratik çözümün adımları olacak düzenlemelerin çözümün bağlayıcı temel metin olan anayasada açık seçik yansımaları bulması daha doğru olacaktır. Keza sorunun temel parçalarından biri de Kürtler ve devlet arasındaki güven problemidir. Bu güven problemini aşmanın temel zeminlerinden biri de anayasa olmaktadır. İçinde toplumsal barışın olmadığı -ki bunun koşulları açığa çıkmıştır- bir anayasanın sivil ve demokratik bir anayasa olarak görülüp kabul edilmesi mümkün değildir.

Değerli Katılımcılar,

Kürt Halkı'nın önemli bir çoğunluğunun Kürt sorunun çözüm yolu olarak gördüğü Demokratik Özerklik bölgesel veya coğrafik bir temele dayalı otonomilerden farklı olarak toplumsal kimliklerin varlığına dayandığı için bazı yönetim biçimlerinde olduğu gibi salt hukuksal işlemlerle kendini şekillendirmez. Örgütlenme özgürlüğünün pratiğe geçmesi ile doğrudan bağlantılıdır. Daha çok kendi özerkliğini örgütleyen, örgütlemek isteyen toplumsal kesimlerin üzerinde ortaklaştıkları toplumsal sözleşmelerini esas alan bir özerklik anlayışıdır. Bu açıdan yeni anayasa bu toplumsal sözleşmeleri tanımak ve onlarla uyumlu olmak durumundadır. Demokratik anayasa nitelemesine uygun olabilmesi için böyle bir çıkış noktası olmalıdır. Kürtlerin taleplerinin başında ana dile özgürlüğün yer alması son derece doğaldır; çünkü dil ile toplum ilişkisi yapısal bir özelliكتedir. Toplumlar kendilerini kullandıkları dil ile kurumsallaştırırlar. Dil bireyin ufkunu belirlediği gibi toplumsal yapıların da varlığını şekillendirir. Ayrıca dil toplumsal hafızanın gelecek kuşaklara taşırılması ve böylece

toplumun kendini yeniden üretmesinde temel bir rol oynar. Bu açıdan dil ve kimlik paralelliğinin kurulması önemli bir tespittir; çünkü kimliklerin temel ayırt edici unsuru dildir. Resmi dilin Türkiye çapında Türkçe olması sorgulanan bir durum değildir; fakat Kürtçenin Demokratik Özerklik kapsamında, Türkçenin yanında ağırlıklı olarak Kürtlerin yaşadığı bölgede resmi dil olması gerekmektedir. Bu hem dilin korunup güvence altına alınması için gereklidir hem de kamusal hizmetlerin sunumunu kolaylaştırıp daha anlamlı kıldığı için yararlı olacaktır.

Bununla beraber kamu hizmeti verilirken kullanılacak dillerin bölgesel farklılıkların özgünlüğüne göre çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Dil açısından ana dilde eğitim tartışma kabul etmez bir yapıdadır. Ana dilde eğitim bugün evrensel insan haklarının başında gelmektedir. Bu açıdan Kürtçenin demokratik özerk bölgede temel eğitim dili olması doğaldır. Eğitim aşamasının tümünde ilköğretimden yükseköğretime kadar temel eğitim dili Kürtçe olmalıdır. Ortak resmi dil olan Türkçenin de okullarda yetkince öğretilmesi esas olacaktır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde nüfus ve talep yoğunluğu gözetilerek Kürtçe eğitim yapan okullar açılmalıdır. Bunun yanında ana dilde eğitim talebi olan tüm azınlıklara ana dilde eğitim olanağı sağlanmalıdır. Anayasa da yer alması gereken bir diğer önemli husus da Kürtlerin kendi kendilerini yönetme hakkının anayasal güvence altına alınmasıdır. Farklı bir kimliğe sahip olan Kürtlerin demokrasi gereği olarak kendi kendilerini yönetme hakları vardır. Bunu sağlamak için kendilerini temsil edecek yerel meclisleri oluşturmaları Kürtlerin en temel haklarından biridir. Bu yerel meclisler, ne genel meclise karşıt bir konuma ne de alternatif bir misyona sahip olacaktır. Demokrasi alanında bugün daha ileri bir noktada olan ülkelerde yerel örgütlenme ve meclisler çok önemli işlevlere sahip kurumlar şekline gelmişlerdir. Merkezi hükümetlerin ilgilenmesine gerek olmayan bütün konularda yerel meclisler karar alma mekanizmaları olarak toplumun esas siyasal kurumları rolünü oynamaktadırlar. Böylece toplum kendi sorunlarını çözümlenerek kendini devlete muhtaç olmaktan çıkarmakta ve bu yönüyle de devletin toplumu biçimlendirme zemini daralmaktadır. Devletin topluma müdahalesinin olanaklarının azalması toplumun politik gerçekliğine geri dönmesi ve politikaya ilginin artmasını beraberinde getirecektir. Bu da bireylerin daha anlamlı bir toplumsal katılımcılığa yönelmesi sonucunu doğuracaktır. Böylece bütün toplumun çıkarlarının ortaklaştığı demokratik yaşam sistemi de daha güçlü bir biçimde kurumsallaşma imkânına kavuşacaktır. Yerel meclislerin alanının geniş olması düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün de daha anlamlı bir ifadeye bürünmesi anlamına gelecektir. Temsili demokrasinin kusurları bu şekilde azaltılacaktır; çünkü halk iradesinin daha geniş oranda

temsil bulması demokrasinin işleyişini derinlikli kılacaktır. En alt toplumsal örgütlenme yapısından başlayarak oluşacak mekanizma gerçek anlamda halk temsilini de sağlayacaktır. Genel ya da yerel meclisler taban ile yapısal ilişki kurmadığında her zaman temsil zafiyeti doğacaktır. Halk ve meclisler arasındaki yabancılık sürecektir. İşte anayasa demokrasinin bu içsel niteliğine uygun düzenlemeler içermelidir. Bu talepler bizce ucu açık, düzensiz ya da aşırı değildir. Demokratik Özerklik tüm bu talepleri çözümleyici yönden içermektedir.

İlk vurgulanması gereken "Demokratik Özerklik" projesinin Kürt halkının rızaya dayalı olarak özgür, eşit bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte yaşama iradesi olduğudur. Kürt halkının statüsüzlüğünün birlikte yaşam önündeki en büyük tehdit olduğu açıktır. Demokratik Özerklik sınırların değişmesini değil, sınırlar içinde halkların kardeşliğinin ve birliğinin pekişmesini hedeflemektedir. Tüm çarpıtmalara karşın Demokratik Özerklik Türkiye'nin demokratikleşmesine dayalı ortak yaşam hedefinin altının doldurulması anlamına gelmekte ve Kürtlerin bu birliktelikte kimlikleri ile var olma isteğinin iz düşümü olmaktadır. Bunun en önemli göstergesi Demokratik Özerklik doğrudan demokrasinin yetkin uygulanmasını sağlayacak şekilde tüm Türkiye'de uygulanabilir bir model olarak önerilmesidir. Kaldı ki Kürt Halkının örgütlü bileşenlerinin çoğunluğu demokratik Türkiye'nin bu şekilde inşa edilebileceğine inanmaktadır. Demokratik Özerkliğin yetki alanı Anayasa'da çizilecektir. İdari birim olarak teşkilatlanmasını yerel meclisler üzerinden gerçekleştireceği için bu birimler önünde anayasal engel olmaması, kendini üzerine inşa ettiği toplumsal ihtiyaç ve değerlerin anayasada ifadesinin olması, en azından anayasada atıfla gerçekleştirilebiliyor olması gerekmektedir. Yine bir anayasa yapım sürecinde müzakerelerin de etkisi olacaktır. Demokratik Özerkliğe göre düzenlenmiş yerel meclis, yürütme kurulu ile birlikte yeni anayasanın öngördüğü kanunlar ve sınırlar dahilinde Türkiye siyasal ve toplumsal yapısının ayrılmaz bir parçası olacaktır. Özerk yerel yönetimin yetkileri Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesi de dikkate alınarak ortak bir tartışma ve uzlaşma temelinde ele alınacaktır. Özerk örgütlenme bölge ve iller baz alınarak geliştirilebilir. Anayasada il, ilçe, belde ve köye kadar irili ufaklı tüm yerleşim birimlerinin her biri kendi çapında ve sınırları dahilinde demokratik yerel yönetim veya özerklik hakkına sahip olmalıdır. İsteyen her yerleşim birimi ve topluluk, yönetim ve kurumlaşma hakkına sahip olabilmelidir.

Bu noktada Demokratik Özerkliğin dayandığı hukuki temellerini ve Kürtlerin yıllardır sürdürdükleri mücadele deneyimleri doğrultusunda oluşmuş bazı esas ilkelerini belirtmek

gerekir. Toplumsallığı esas almak, ortak vatan ve demokratik ulusa dayanmak; kadının toplumsal yaşamdaki demokratik özerk sistemin demokrasi ve özgürlük niteliğinin belirlenmesi, ekolojik dengeyi gözetip korumayı temel politika olarak görmek, yerel yönetimlerin güçlenmesi için özgür ve demokratik belediyeciliği geliştirmek gibi ana esaslar Demokratik Özerkliğin hukuki varlığını üzerine inşa ettiği ilkeler olmaktadır.

1921 Anayasası 10 Şubat 1922'deki Büyük Millet Meclisi oturumundaki Kürtlere muhtariyet oylamasının kabulü, Mustafa Kemal'in 1924 İzmit konuşmaları gibi yerel dayanaklar ile Kuzey İrlanda, Bask, Katalonya sorunlarının çözümünde ortaya çıkan hukuksal mevzuat, Birleşmiş Milletlerin ilgili sözleşmeleri ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi evrensel kaynaklar demokratik özerklik için temel alınabilecek hukuksal kaynaklardır. Demokratik Özerkliğin kendi alanını düzenleyecek metin de bu ilkeler doğrultusunda şekillenecektir. Genel anayasa ile uyumluluk temel özelliklerinden biri olmakla beraber kendi özgünlüklerini de gözetecektir. Bu çerçevenin belirlenmesinde müzakereler önemli bir rol oynayacaktır. Belirlenen yetki çerçevesi doğrultusunda kendini yasallaştıracaktır. Bu noktada tabii ki diğer ülkelerin özerk parlamentolarının yasama metinlerinden de etkilenme söz konusu olacaktır.

Sonuç Olarak; Demokratik Özerklik ile sadece Kürt Sorunu'nun çözümü değil, aynı zamanda Kürtlerin birlikte yaşadığı ulus devletlerinin demokrasiye duyarlı kılınması süreci de gelişecektir. Demokratik bir anayasaya sahip, halkların eşitlik, özgürlük temelinde kardeşçe yaşadığı demokratik bir Türkiye, Ortadoğu'da başka egemen güçlerin temsilciliğini değil, demokrasinin bayraktarlığını yapabilecektir. Yine birçok sosyal, politik sorunun çözümü... çünkü sorunların çözüm platformu doğmuş olacaktır. Bu tablo uzak görünse bile Demokratik Özerklik yapılandırılmış demokratik Türkiye sadece özlem duyulan bir ideal değil, mücadeleyle ortaya çıkacak ciddi bir seçenektir. Kaldı ki birliğin yegâne temeli demokratikleşmedir. Saygılar sunuyorum. Teşekkür ediyorum.

TARİHTE TÜRKLER VE KÜRTLER SEMPOZYUMU

Sayın Heyet,

Çözüm süreci içerisinde bilgisine sahip olduğum ve uzaktan takip etmeye özen gösterdiğim çalışmalar da oldu. Hatta bunların bir kısmına, yargılama sürecinde yaptığım açıklamalarda yer vermeye çalıştım.

Esas hakkındaki savunma için hazırlanırken Türk Tarih Kurumu (TTK) tarafından 9-10 Ocak 2014 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirilen *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu*’na sunulan bildirileri okudum ve çözüm süreci içerisinde yapılan ama kamuoyunun bilgisine ulaşmayan ya da yeterince bilgi sahibi kılınmadığı ancak ortak gelecek inşası için çok kıymetli gördüğüm bir çalışma ile karşılaştım.

Sempozyuma sunulan bildiriler 4 cilt olarak basılmış ve Çözüm Süreci’ne kazandırılmış. Türk Tarih Kurumu kapakta “... Üzerine yüklenen tarihi misyon gereği Türk ve Kürt birlikteliğini doğru, objektif ve ana kaynaklara dayalı olarak hazırlanmış tebliğlerin sunulacağı bir sempozyumda tartışmayı kararlaştırmış ve Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu’nu düzenlemiş ve icra etmiştir.” açıklamasına yer vermesini “üzerine yüklenen tarihi misyon gereği” ifadesinin altına çizerek önemli bulduğumu belirtmek istiyorum.

“Acaba?” merakı, şaşkınlığı ve sorusuyla beraber yaşadığım karmaşık duygu hali, bildirileri okudukça sadeleşti. Her ne kadar TTK kapakta “Türklerin siyasi ve kültürel organizasyonlarını birlikte yaptıkları en önemli unsurlardan birisi Kürtlerdir.” tespitinde, Kürtleri bir “halk” değil “unsur” olarak görmeyi tercih etmiş olsa da tek başına bu içerikte bir sempozyumun yapılmış olması dahi tarihi bir adımdı. Kaldı ki, bildiriler akademik çalışmalar olduğundan, farklı görüş ve yorumlarla hazırlanmış olsalar da çok kıymetli tarihi bilgileri ortaya koymakta ve ilgililerine sunmaktaydı.

Tanıdığım ve bildiğim Kürt Tarihi üzerine çalışmış ve üretmiş akademisyenlerle – TTK tarafından sempozyumda farklı görüş ve yorumları içeren bildirilere yer verildiği ifade edilmiş olsa da – sadece dipnotlarda karşılaşmış olmam, yapılan çalışmanın temel eksikliği ve ortaya konulan iddianın tam anlamıyla gerçekleştirilemediğine işaret eder. Hangi amaçla ne zaman ve nerde yapılır bilmiyorum ama olası bir çözüm süreci içerisinde TTK tarafından

düzenlenecek ikinci bir konferansta bu eksikliğin giderilmesini, çalışmanın başarısı ve amacına ulaşabilmesi için kaçınılmaz görüyorum.

Çözüm Süreci içerisinde böyle bir çalışmanın yapılması gerektiğini düşünen, karar veren, gerçekleştiren tüm bürokratlara ve tabi ki zaman ve emek harcayarak hazırladıkları bildirimlerle çalışmayı zengin kılan tüm hocalarımıza teşekkür ediyorum.

Bildirileri okurken aklıma gelen ilk şey Güneş'in balçıkla sıvanmayacağı oldu. Özerklik talebimizin, Türkler ve Kürtlerin tarihi birlikteliklerinin, yaşanmışlıklarının ve kurdukları ittifakların temelini oluşturduğunu ve bir hakikati ortaya koyduğunu bildirimlerde görmek benim için şaşırtıcı olduğu kadar sevindirici de oldu. "Kart-Kurt" seslerinden sonra gelinen nokta dikkate alınmaya değer değil mi sizce de?

Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun "Kürt Adının Manası" na dair yapmış olduğu;

"Asıl konumuza girerken hiçbir İran veya Aryani toplulukta görülmeyip yalnız Türk ve Oğuzlar kolundan gelen urukların adı olan "Kürt" deyiminin anlamından işe başlayalım. Başta Macar dilciler olmak üzere, türkologlar doğru olarak Kürt adının, Türkçe "yatkın kar, sertleşmiş kar, yazın dağ başlarında bulunan ve geç eriyen kar" anlamına geldiğini belirtmişlerdir... Tipi veya Boran'ın çukur yerlere doldurduğu ve sertleşerek uzun zaman kalan "karyığı" anlamında gelen "kurtluk/ kürtlük" ve "kürtün" ile Orta Asya (Doğu) ve Kuzey Türk dillerindeki kar demek olan "Kürt" sözü, yatkın kar ve sertleşmemiş karın üzerinde yürürken çıkan "kürt-kürt" gibi sestten kalmaz."(1968, s. 16)

açıklaması ve Türkiye'de bu açıklamaya inanan insanların olduğu gerçeği yok sayılabilir mi?

Türk Tarih Kurumu tarafından gerçekleştirilen Sempozyum'a sunulan bildirimler içerisinde Prof. Dr. Mustafa Keskin'in *Bugünkü Milliyetimiz Nasıl Teşekkül etmiştir?* başlıklı bildirisinde yer verdiği;

"Osmanlı Devleti'nde "Her milletin kendi kaderine sahip çıkması" prensibinin gelişmesine paralel olarak önce Hristiyan toplumlar, ardından farklı milliyetlere sahip Müslümanlar çatıyı terk etmek için ayaklanırlarken böyle bir teşebbüse kalkışmayan yegâne Müslüman topluluk Kürtler olmuştur. Bu sonuç bile Türkler ile Kürtlerin ne denli bir vahdete sahip olduklarını, kaynaştıklarını ve gelececeklerini birleştirdiklerini göstermeye yeterlidir." (2014a, s. 205)

açıklaması Kürt Sorunu 'nun demokratik çözümü için bir model olarak sunduğumuz Özerklik talebini sempozyum bildirimlerinde yer verilen tarihi bilgi ve belgeler eşliğinde ele almam ve yargılanmama neden olan konu başlıkları içerisinde değerlendirmem noktasında bana bir fikir verdi.

Sayın Heyetinize sempozyum bildirimleri içerisinde "Kürtler", "Kürdistan", "Selçuklular ve Kürtler", "Osmanlı İmparatorluğu ve Kürtler" ve son olarak da "Kürt

Sorununun Uluslararası Yönü" üzerine yaptığım incelemeyi, "Özerklik" talebimizin Türkler ve Kürtler'in ortak geçmişinde yer alış şeklini, sunacağım.

Yaptığım çalışma umarım mahkeme heyetini ve bizleri yargı sopası ile susturmak ve etkisizleştirmek isteyenleri bir parça olsun farklı düşünmeye ve çözümün tarafı olmaya teşvik eder.

Farklı dünya görüşlerine sahip olduğumuz için bildirimlerde yer alan bilgileri ele alış ve yorumlayışın da farklı olması kaçınılmazdır. Ama asıl olanın tarihi kaynaklarda yer alan objektif bilgi olduğu gerçeği bizleri zor da olsa ortak bir düşüncede buluşturabilir.

Başlarken Prof. Dr. Mustafa Keskin'in bildirisinde yer verdiği Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin Mesnevi-i Şerifi'nde geçen "Dil ve gönül birlikteliğine dair" değerlendirmesinin altını çizmek istiyorum;

"...Mevlâna Celaleddin Rumi, Mesnevi-i Şerifi'nde dil ve gönül birlikteliğine de yer vermektedir. Ona göre dildaşlık, yakınlık ve bitişiklik. İnsan namahrem olanlarla başa mensup gibidir. Yani aynı dili konuşanlar, birbirinin fikrini kolayca anladıkları için birbirlerine pek çabuk yaklaşırlar ve mahrem olurlar, birbirinden ayrılmak istemezler, insan dil ve düşünce bakımından yabancı olanların arasında konuşup görüşmekten menedilmiş mahpuslar gibidir. Dilde birlikten istenen düşünce ve ruh birliğidir. Bir Hintli ile bir Türk'ün konuşma dilleri ayrı iken düşünce ve ruhi dildaşlıkları çok vakidir ve bunun gibi, iki Türk bir ırka mensup ve lisanları bir iken düşünce ve ruhi bakımdan ayrı olmak itibariyle birbirine yabancıdırlar. Böyle olunca mahremlik dili muhakkak başkadır ve gönül birliği dildaşıktan daha iyidir. Gönülden söylenen kelimeler konuşma dilinden daha faziletlidir. Çünkü insan içinden başka türlü düşünür ve tekellüm eder. Dil çakmak taşı, ağız demir ve söz ateş gibidir. Öyleyse dilini beyhude kullanma²⁴" (2014b, ss. 201-202)

Çok değerli bir tespit; değil mi?

Siyasetçilerin dilin çakmaktaşı, sözün ateş olduğunu unuttuğunu ve son yıllarda ülkenin yaşadığı yıkımı ayrıca tartışabiliriz. Ancak; tam da bu noktada tarihteki Türk- Kürt birlikteliğine giriş yapmak istiyorum.

TARİHTE TÜRK – KÜRT BİRLİKTELİĞİ

Yaşar Kalafat, sempozyuma sunduğu *Türk Tarihinde Türkler ve Kürtlerin paylaştıkları Coğrafyalar ve Kültürel Birliktelikleri* başlıklı bildirisinde bu konuda değerli bilgiler veriyor.

²⁴ Yazar alıntı notu: (Mesnevi-i Şerif s.337-1229, 1230 ve 1231. beyitler; s.482-1621. beyit)

“Türk-Kürt tarihi birlikteliği: Saka/İskit Türk imparatorluğu ve Kengeres Devleti (M.8. VII_M.S. II) ile başlamış, Hun Türk imparatorluğu - Eftalitler, Gök- Türk Hakanlıkları (552. 744), Uygur Hakanlık ve Devletleri (745-840), Hazar Hakanlığı (625-1015), Avar Hakanlığı (558-807), Bulgar Devletleri (630-1236), Karahanlılar (840-1042), Gazneli Sultanlığı (969-1187), Büyük Selçuklu imparatorluğu (1040-1057), Eyyübiler, Safeviler, Harzamaşahlar Devleti (1097-1231), Türk-Moğol İmparatorluğu (1206-1227), Altınordu Devleti (1236-1502), Mısır-Türk Devleti (1250-1382), Timur Devleti (1370-1507), Karakoyunlu (1380-1468) ve Akkoyunlu (1350- 1502) Devletleri, Babür İmparatorluğu (1206-1419), Osmanlı imparatorluğu (1299-1920), Türkiye Cumhuriyeti (1920-...) devam etmektedir. "Bu devlet yapılanmaları kapsamında, Türklerin birlikte yaşadıkları halklarla bilhassa Kürtlerle iyi ve güzel ne ürettirlerse, eksik ve hatalı ne yaptılarsa birlikte yaptılar." denilebilir. Bu devletlerde yönetici hanedan ismi değişmiş olsa da Kafkasya'da, Türkistan'da, Ortadoğu ve Balkanlar'da aynı kültürü paylaşan halkların coğrafyasında kurulan devletlerin kurucu halkı aynıdır. Bildiride bu kültür coğrafyasının kültür tarihi arka planı ele alınarak, Türk-Kürt ortaklığı anlatılmaktadır." (2014, s. 190)

“...söz konusu kültürel miras, halklardan sadece birisine ait değildir. Kültür mirasına varis olan halkların "ben" merkezli arayışlar, "biz" merkezli ecdat stratejilerinin yerini aldığı nispette, sömürücü kültür politikaları etkinlik alanı bulabilmekte, parçalar kültür sahiplerince paylaşılmış olmayıp, parçalanmış oldukları ispatlanmış bir husustur.” (Kalafat, 2014, s. 196)

Peki eğer bu teşhis yapılabiliyorsa neden yanlış ve bedeli ağır olan çıkarsamalarla tarih bilimine bile sırtımızı dönüyoruz.

TARİH BİLİMİ: ORTAK TARİHİ ELE ALIŞ VE YORUMLAMA

Prof. Dr. Mustafa Öztürk *Türklerle Kürtlerin Yaşayan Kültürlerinin Mukayesesi* başlıklı bildirisinde kendi dünya görüşü ekseninde ele almış olsa da tarih bilimine dair birtakım bilgilere yer veriyor.

“Tarih, ulusların ortak şuurunun kaynağı ve milli kimliğin belirlenmesinde çok güçlü bir unsurdur. Gerçekten tarih, her devletin kuruluşunun kültürel ve ideolojik esasını teşkil eder. Her ulus kendi halkına ortak tarih şuurunu vermekle, ulusunun milli ve kültürel temellerini oluşturur. Aksi halde içinde farklı etnik ve dini menşeden gelen unsurları devlet ile bütünleştirmesi zordur. O halde milli/ulus devletlerin oluşmasında ve varlıklarını sürdürmesinde tarih şuurunun önemi büyüktür ve asla ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Halkların milli/ulus devletlerini kurarlarken tarihe başvurmaları, kültürel ve ideolojik temellerini tarihten almaları gayet normaldir. Bu husus tabii ve sosyolojik bir vakıdır. Ancak burada gözden uzak tutulmaması gereken bir husus vardır ki, o da her hal u karda tarihin doğru algılanması gelecek nesillere tarih usulüne uygun bir tarih anlayışı ile tarih şuurunun verilmesidir.

Tarih usulüne uyulmadan yapılan tarihçilik, gelecekte o ulusa tamiri imkânsız ayrılıklara yol açabilir, bu da giderek milli bünyeyi zaafa uğratabilir.

Bunun için her şeyden önce tarihin doğru tahlil edilmesi şarttır. Tarihi belge, bilgi ve kaynakları her türlü peşin hükümden uzak olarak bütün yönleriyle incelemek, bu bilgileri tarih usulüne uygun olarak değerlendirmek, tarihi doğru okumanın ilk şartıdır. Tarihi belgeler dönemler veya şahsiyetler arasında tercih yapmak tarihin farklı algılanması neticesini doğurur. Bu da ileride telafisi mümkün olmayan gelişmelere sebep olabilir. Böylece tarih, milli birliğin esas olma özelliğini büyük ölçüde kaybeder, tarihin yanlış okunmasından dolayı, bir devlet içinde yaşayan halklar kendi tarihlerini (çoğu zaman yalan yanlış) inşa ederler.

Bugün yanlış veya eksik tarih telakkisinden dolayı tarihçiliğimizde olumsuzluklar yaşanmakta, bu da sosyal bünyemizi ve milli birliğimizi tehdit etmektedir.” (Öztürk, 2010, ss. 60-61, 2014a, ss. 145-146)

Sayın Öztürk tarih bilimine dair, herkes tarafından kabul görecektir olan bu değerlendirmesinin ardından: “...Bu yanlış tarih telakkilerinin başında Anadolu Türk Tarihinin Malazgirt Zaferi ile başlaması hususu gelir.” (2014a) örneğini vermekte ve “Anadolu Türk tarihini Malazgirt Zaferi ile başlatan yanlış tarih telakkisinin olumsuz etkisi Türk ve Kürtlerin farklı tarihlere sahip oldukları ve farklı zamanlarda Doğu Anadolu ve Irak Bölgesi'nde mevcut oldukları düşüncesinin doğmasına sebep olmuştur.” (2014a) açıklamasını getirmektedir. Öztürk bu düşüncenin bütünüyle yanlış olduğunu belirterek gerekçesini:

“Tarihe ideolojik yaklaşan bazı çevreler, Kürtlerin milattan önceki asırlarda Mezopotamya’da bulunduğunu söylemektedir. Bu doğrudur yanlış olan Anadolu- Türk tarihinin Malazgirt’ten başlatan tarih telakkisidir. Halbuki M.Ö. 2 binle tarihlenen Oğuz Han’ın Batı seferi ve arkasından bölgede kurulan Türk hakimiyeti Roma-Bizans ve İslami dönemi tarihine damgasını vurmuştur.”(2014a)

şeklinde, ifade etmektedir.

Kanaatim tarihe ideolojik yaklaşımın Sayın Öztürk olduğu yönündedir. Kaldı ki; tarihteki Türk -Kürt ittifaklarına dair kabulleri de sakıncalı bulan Öztürk;

“... Bununla Kürtlerin Türklere yaptıkları yardımlar ön plana çıkartılırken, zımnen onların ayrı bir kavim oldukları kabul edilmiş olmaktadır. Halbuki Kürtlerin tarih boyunca Türklere beraber ortak düşmana karşı savaşmaları gayet tabidir. Çünkü Türklerin vatani aynı zamanda Kürtlerin de vatanıdır, Türklere yönelen bir tehdit aynı zamanda Kürtlere de yönelmiştir.”(2014b, s. 166)

diyerek bildiriye dünya görüşüne uygun bir uyarıyla sonlandırmıştır. Oysaki; Sayın Öztürk bildirisinin farklı bölümlerinde "Türk ve Kürt Kavimleri" ifadesini kullanmış ve Türkler ve Kürtlerin ayrı kavimler olduğunu zımnen de olsa kabul etmiştir.

O zaman "Tarihte Türkler ve Kürtler nasıl yer aldılar?", "Hangi ittifakları kurdular?" ve "Nasıl birlikte yaşadılar?" Bu soruları birlikte cevaplayabiliriz.

Emine Özcan'ın *Kürtler ve Türkler: Kıldan Ayakkabı Giyenler ve Küçük Gözlüler* başlıklı bildirisinde yer alan "Kadim Kürtler" ifadesi için verdiği dipnot bilgisi bu konuda bir çerçeve sunuyor:

"Xenophon *Anabasis*'te M.Ö. 401-399 yıllarında Anadolu ordularının Sardes'ten İran'a; oradaki yenilginin ardından Dicle kıyısı takiple Karadeniz'e devam eden zorlu yolculuklarını anlatır. Bu yolculukta, beraberlerindeki esirler, Xenophon'a Kardukların (İngilizce çeviride Carduchians) ülkesinden söz eder. "Esirlerin söylediğine göre bunlar dağlarda yaşayana, savaşçı ve (Ermeni) Krala tabi olmayı reddeden bir halktır. O kadar ki bir defasında üzerlerine gönderilen 120 Bin kişilik güçlü kraliyet ordusundan geriye tek bir kişi kalmamıştır. Onlar, ovanın yöneticisi Pers valisiyle ise barış halindedir."²⁵

Filistinli Roma tarihçisi Eusebius (263-339) ise kroniğinin Tufan'la ilgili bölümünde, Tufan'da kullanılan geminin Ermenistan coğrafyasındaki *Korduats*' dağlarında karaya oturduğunu ve küçük bir parçasının görülebileceğini belirtmektedir. Çevirmen ve açıklamaların sahibi Bedrosian, *Korduats*' Dağlarının Van gölünün güneyinde bulunduğunu belirtiyor.²⁶

IV. yüzyıl tarihçisi Pawstos Buzand'ın Ermenilerin tarihinde Massa.g.e.tler, Hunlar ve Türk toplulukları yanında Korduk bölgesinin yüksek yerlerinde yaşayan Karduklara (muhtemelen kadim Kürtler) dair de bilgiler bulunmaktadır. (Ermeni devletinin Korçayk eyaletinin en büyük bölgesi olan Korduk, günümüzde Dicle, Botan ve Habur nehri arasında kalan bölgedir.²⁷Korduk, Ermeni prensi Jonn'un idaresindedir.²⁸ Cudi Dağı Korduktur; çünkü, Nisibis'li (Nusaybinli) papaz Yakup, Nuh'un gemisinden kalan parçayı görmek için Korduk bölgesindeki Sararat'ı (Cudi Dağı) ziyaret etmiştir.²⁹ Korduk bölgesi aynı zamanda bir piskoposluğa 'da sahiptir -ki Buzard'a göre onun ataması Danyal peygamber tarafından gerçekleşmiştir.³⁰ Korduk'un bir de güvenli alanı (muhtemelen yüksek, yayla bölgesi) vardır. Buzard, Ermeni kralı Arsak'a isyan eden naxararların (yerel yönetici) yerlerini sıralarken, Korduk bölgesi "güvenli alanının" reisinin de isyan edip İran kralı II. Şapur'un (309-379) tarafına geçtiğini anlatmaktadır.³¹ Sonrasında Ermeni Krallığı'nın genel komutanı Muşeg ordularıyla gelir, isyan eden tüm yassalar gibi Kardukların yurduna saldırı düzenleyip pek çok esir ve rehin alıp onları vergiye bağlar.³²

VII. yüzyıl Ermeni tarihçisi Sebeos ise tarihinde Bizans'a isyan eden Ermeni prenslerinin Korduats'ların güvenli ülkesine gidip orada müstahkem yerlerde yaşadıklarını anlatmaktadır. Sebeos, Akhunların ülkesini "T'etal/T'etalats'ik" ülkesi ve Massa.g.e.t (Mazk'ut') ülkesi olarak tanımlıyor.³³Oryantalist Kipert'in Kürtlerin yaşadığı topraklara dair Coğrafyasında verdiği bilgiler yukarıdaki eski kaynaklardakilerden çok farklı değildir. Kiepert'e göre Antik Dönemde Ermenilere ait bölgeler içerisinde, Van Gölü'nün güneyindeki yüksek dağlardan Asur Vadisine doğru, sınırları Dicle'ye kadar uzanan topraklar, modern çağlara değin Kürtlerin merkezleri olmuştur.³⁴ İrani diller konuşan Kürtler, İran Bölgesi'nin Batısındaki sınırlarında az miktarda ziraat ve temel olarak hayvancılık yapardı. İsimleri Antik Suriyeliler ve Asurlarca Karduk; Ermenilerce Kordu

25 Yazar alıntı notu: (III. Kitap, 5.Bölüm) <http://ebooks.adelaide.edu.au/x/xenophon/x5an/contents.html>

26 Yazar alıntı notu: Eusebius Cronicle, Çeviri Robert Bedrosian, <http://rbedrosian.com/euseb2.htm>

27 Yazar alıntı notu: <http://akunq.net/tr/?p=5615>

28 Yazar alıntı notu: (III. Kitap, 9. Başlık)

29 Yazar alıntı notu: (III. Kitap, 10. Başlık)

30 Yazar alıntı notu: (III. Kitap, 14. Başlık)

31 Yazar alıntı notu: (IV. Kitap, 50. Başlık)

32 Yazar alıntı notu: (V. Kitap, 10. Başlık) <http://rbedrosian.com/pbtoc.html>

33 Yazar alıntı notu: (Sebeos History, İngilizceye çeviri: R. Bedrosian, *Sources of the Armenian Tradition*, New York 1985, s.49).

34 Yazar alıntı notu: (s.47)

(çoğulu Kordukh) şeklinde telaffuz edilirdi. Xenophon sonrası antik yazarlar Roma fetihleri döneminde (M.Ö. I. yy) aynı bölgede yerli Ermeni prenslerince yönetilen küçük bir krallıktan söz etmişlerdir. Bölge 297 yılına kadar Sasanilerde kalmış; sonrasında, Ermenista'la Dicle arasındaki bölgelerle (Transtigritanae) beraber Romalıların hakimiyetine geçmiştir. Ancak 364 yılından itibaren tekrar Farslara terkedilmiştir.³⁵” (Özcan, 2014a, s. 302.303.304)

Bu çerçevenin içi sempozyum bildirimleri bir bütün okunduğunda rahatlıkla doldurulabiliyor. Birçok bildiride Kadim Kürtler'e dair bilgilere yer verildiğini görüyoruz. Hemen arkasından gelen ise "İslam Kaynaklarında Kürtler" oluyor.

İSLAM KAYNAKLARINDA KÜRTLER

Dr. Emine Özcan sunumunda yine bir dipnot bilgisi olarak İslam kaynaklarında Kürtler'e yer veriyor:

“Yaptığımız araştırmalara göre İslam kaynaklarında Kürtlerden ve Kürtlerin ortaya çıkışından bahsettikleri en erken dönem, Nuh oğlu Sam'ın soyundan gelen "ed-Dahhak" bağlamındadır. ed_Dineveri'ye göre Babil'in idaresini ele geçiren zalim "el-Dahhak" ın omuzlarında iki yılan biçiminde urlar çıkmıştı. Verdiği acıyı ancak onlara insan beyni yedirerek dindirebiliyordu. Bu sebeple o, her gün iki insanı kurban ediyor ve beynini yediriyordu. Sonra vezirlerinden biri bu durumdan rahatsız olup insan yerine koç kurban etti. Ve her gün iki insanı kurtardı. Kaçanlar dağlara çıktı ve Kürtlerin kökenini meydana getirdiler. Ayrıca ed-Dineveri'ye göre Eski Fars hükümdarlarından Kürtlerin yaylalarında büyüyenler olmuştur. Keykübad'ın oğlu Keyhüsrev, dağlarda yaşayan Kürtlerin yanında büyümüş; Sasanilerin kurucusu Sasan, babası onun yerine kızkardeşini tahta geçirince küsüp dağlarda Kürtlerin yanında yaşamıştı. Bu sebeple Sasan'a "Kürt Sasan" ve "Çoban Sasan" da denmiştir. Dineveri³⁶ ise Kürtlerin kökenine ilişkin olarak Dahhak hikayesini verir ancak bunun sadece Farsların tarihinde yer aldığına ve diğer kadim tarihler ile hadis ve haber kitaplarıyla doğrulanmadığına dikkat çeker. Tarihçiye göre halk arasında Kürtlere ilişkin en yaygın soy zinciri en doğru olan birinci görüş olabilir. Buna göre Kürtler, Maad bin Adnan'ın oğlu Nizar oğlu Rabi'ah'dan gelmektedir. Eski zamanlarda yerleşik hayattan ayrılmışlar ve dağlara ve vadilere gitmiş; onurlarını savunmuşlardır. Gittikleri bölgenin çevresinde, Farslar ve Arap olmayan diğer milletlerin şehirleri vardır. Zaman içinde dilleri değişmiş ve yabancıların dillerine dönmüştür. Böylece, her bir Kürt topluluğunun kendine göre bir "Kürtçesi" oluşmuştur. Kürtlerin çeşitli guruplarından Küfe ve Basra arasındaki bölgede -ki Dinever ve Hamadan'dır- eş-Şühcan [aşireti] yaşamaktadır. Bunlar Kürtlerin Nizar oğlu Rabi'ah'den geldiğini inkâr etmemektedir. el-Macurdanlar Ezer Bölgesi'ndeki diğer aşiretleri ve Şam bölgesindekileri sıralar.³⁷ el-Mes'udi kaleme aldığı son eser olan et-Tenbih'te ise Kürtlerin kökenine ilişkin başka bir teori ortaya koymaktadır: Buna göre Kürtlerin soyu, II. Tabaka Farsların ilk Kısıraları Menuşehr oğlu İsfendiyar'ın oğlu Kürd'den gelmektedir.³⁸ Erken kaynaklardan biri olması açısından İbn' Sa'd 'ın Tabakati'nda, Ömer bin Abdulaziz'in hükümdarlık döneminde Fars ülkesindeki Kürtlerin, arazileri üzerinden geçen ticaret

³⁵ Yazar alıntı notu: (s.51). Kiepert, a.g.e. (Henrich Kiepert, “A Manual of Ancient Geography”, London 1881)

³⁶ Yazar alıntı notu: (“Ahbaru't- Tival, Brill 1888, s.7, 16, 30. el- Mes'üdi (Ö. 956)

³⁷ Yazar alıntı notu: el-Mes'udi, Müru'cu'z-Zeheb ve Me'adinu'l – Cevher, Mektebe et- Tefrika, 2003, c.II, s. 112, 113)

³⁸ Yazar alıntı notu: el-Mes'üdi Kitabu't Tenbih ve'l- İşraf, Brill, Leyden 1893, s.85

kervanlarından vergi aldıkları ve bunun belli bir kısmını Halifelik memurlarına verdiklerini kaydetmek de önemli durmaktadır.³⁹” (2014b, ss. 306-307)

Yard. Doç. Dr. Bekir Biçer 'in sempozyuma sunduğu *Selçuklular ve Kürtler* başlıklı sunumunda da İslam Tarihinde Kürtler 'e dair bilgilere yer veriliyor.

“... Kürtler, Orta Doğu kökenli halklardan birisidir. İddialara göre Kürtlerin anavatanı Mezopotamya'dır. Kürtler tarihleri boyunca Mezopotamya ve Zagros Dağları çevresinde yaşamış ve Kürt toplumu kendisini Mezopotamya ile özdeşleştirmiştir.” (2014a, s. 25)

“İslam tarih ve coğrafyacılarının eserlerinden edinilen bilgilere göre Kürtler 7. yy.'da Cibal, Ermeniyye ve Azerbaycan çevresinde Sasani ve Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altında yaşamıştır. Kürtler Hz. Ömer döneminden itibaren Müslümanlarla karşılaşmış ve Farslarla birlikte Müslümanlara karşı savaşmıştır. Ancak Farslar gibi onlar da İslam orduları karşısında yenilmiştir. Dört Halife devrinde Kürtler Müslümanların hakimiyeti altına girmiş ve büyük çoğunluğu Müslüman olmuştur.” (2014a, s. 25)

Biçer, Bildirisinde Emeviler döneminde Kürtlerin büyük çoğunluğunun Ehl-i Sünnet mezhebine bağlı Müslüman olmalarına rağmen, Kürt aşiretlerinin devlet otoritesine karşı çoğunlukla muhalif güçleri destekleyerek askeri varlıkları ile dikkat çektiğine ve bu dönemden sonra tarihi kaynaklarda daha sık yer aldığına değinerek, tarih sayfalarını Abbasiler dönemine çeviriyor(2014, s. 26):

“-Abbasiler döneminde Kürt aşiretleri sınırlı ölçüde Abbasi ordusunda görev yapmış ve kısmen devletin kolluk kuvveti olmuştur. Ancak genellikle vergi vermek ve askerlik konusunda Abbasi Devletiyle çatışmıştır. 9. yy.'dan itibaren Kürt aşiretler Abbasi Devleti'ne karşı zaman zaman isyanlar çıkarmıştır. 10. yy.'da Abbasi Devleti zayıflayınca İslam coğrafyasında Tevaif-ü mülük adıyla bilinen devlet ve hanedanlar kurulmuştur. Bazı Kürt aşiret liderleri ve valiler de Abbasiler Dönemi'nde küçük beylikler ve hanedanlar kurmuştur.”(2014, s. 26)

“Abbasiler devrinde kurulan Kürt Hanedanları: Şeddadiler, 951-1175 yılları arasında Aman ve Doğu Anadolu'nun kuzey kesimlerinde hüküm sürmüştür. Hasneveyhler_Hasne viler, 959-1121 yılları arasında Cibal'de kurulmuş ve Dinever, Şehrizer, Hamedan ve Nihavend dolaylarında hükümran olmuştur. Mervaniler, 983-1085 yılları arasında. Silvan, Diyarbakır, Erciş, Nusaybin ve Cizre bölgesinde egemen olmuştur. Revâdiler, Azerbaycan ve İran'ın kuzeybatısında 10. yy başları ile 1071 yılları arasında hüküm süren bir Kürt hanedanıdır. Annaziler, İran- Irak sınırındaki bölgede 991-1117 yılları arasında hüküm süren bir hanedanıdır. Bu hanedanlar özellikle Büveyhiler zamanında Azerbaycan, Kafkasya, İran'ın batısı, Kuzey Irak ve Doğu Anadolu'da kısa süreliğine bile olsa etkin olmuştur. Kürt hanedanlar içinde devlet özelliğine sahip olan ise sadece Mervanilerdir.” (2014a, s. 26)

“...Abbasi Devleti'nde Müslüman olan Türkler ve Kürtler birlikte yaşamıştır. Kürtler daha çok özerk aşiret yapılarını koruyarak kırsal kesimlerde yaşarken Türkler, Abbasi Devleti'nde hilafet ordusunun neferi ve muhafızı olmuştur”(Biçer, 2014a, s. 27)

³⁹ Yazar alıntı notu: İbn- Sa'd, Tabakat, c.5, s. 392

açıklamasına yer veriyor. Hoca'mızın 10 ve 11. yy 'da, Kürt Hanedanları'nı sayarken "Kürt hanedanlar içinde devlet özelliğine sahip olan ise sadece Mervanilerdir." şeklindeki tespitini önemli buluyor ve altını çizmek gerektiğini düşünüyorum. Kaldı ki, Sempozyum Bildirileri arasında, aynı dönemde gelişen Selçuklu- Kürt ilişkileri yanında taşları döşenen "Malazgirt Zaferi" ne giden yol üzerinde de Mervaniler 'e rastlıyoruz.

SELÇUKLULAR ve KÜRTLER

Selçuklular ve Kürtlere dair Sempozyum bildirileri arasında yapılan değerlendirmeler özellikle "idari yapılanma" için geniş bir bilgilendirme sunuyor. Konumuz açısından kıymetli buluyor, Bekir Biçer ile devam ediyorum:

"Kürtler çoğunlukla Kuzey Irak, İran'ın doğusu ve Azerbaycan da yaşamış Müslüman bir kavimdir. Kürtler Gazneliler zamanında Gazne ordusunda paralı askerlik yapmıştır. Selçuklular ilk defa Gazneliler'e karşı savaşırken Gazne ordusundaki Kürtlerle Karşılaşmıştır. Ancak Selçuklular'ın Kürtlerle asıl münasebetleri Oğuzlar'ın Horosan'a girmesiyle başlamıştır. Büyük çoğunluğu Selçuklular'dan kopuk olan ve göçebe yaşayan Oğuzlar Horosan 'dan İran'a doğru ilerlemeye başlayınca Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı kasaba ve şehirlere girmiştir. Oğuzların bölgeye girişiyle birlikte Kürtlerin de aralarında bulunduğu diğer bölge halkları arasında çatışmalar meydana gelmiştir. İbrahim Yınal'a bağlı Selçuklu birlikleri kısa zamanda İran'ı ele geçirmiş ve yarı özerk olarak yaşayan Kürt hanedanlarını Selçuklu hakimiyeti altına almıştır. Hatta bazı Kürt aşiret ve hanedanlar Selçuklularla ittifak yaparak diğer Kürt aşiretlere karşı Selçuklularla birlikte savaşmıştır."(2014b, s. 50)

"Selçukluların Kürtlerle karşılaştıkları ilk devirlerden itibaren açık bir çatışmaya girmek yerine İslam kardeşliği unsurunu öne çıkarmıştır. Hristiyan Ermeniler'e ve Bizans 'a karşı Müslüman Kürtler'le ittifak yapmıştır. Selçuklular ayrıca Kürt aşiretler arasındaki ihtilaflardan yararlanarak kendilerine yakın kimi emir ve aşiret liderlerini iş başına getirmiş ve hakimiyetleri altına almıştır. Selçuklular Kürtlerin askeri güç ve birikimlerinin farkında oldukları için ordularında Kürt askeri buldurmaya itina göstermiş ve başarılı Kürt emir ve valileri devlet yönetiminde istihdam etmiştir. Selçuklu devlet yapısı da ordusu gibi tek bir etnik unsura dayanmadığı için İslam kardeşliği temelinde Türkler ve Kürtler Selçuklu ülkesini birlikte yönetmişlerdir. Ancak zaman zaman bazı Kürt aşiretlerinin yağmacı ve isyancı tutumlarına karşı da sert tepki gösterilmiştir."(Biçer, 2014b, s. 53)

Buradan aynı konuya, Yard. Doç. Dr. Ahmet Kütük'ün *Türkiye Selçukluları Zamanında Anadolu'da Kürtler (XI.- XIII. Yüzyıl)* başlıklı sunumu ile devam edersek:

"Ortak coğrafya, ortak inanç ve ortak kader... Selçuklular zamanında Türkler ve Kürtler arasındaki ilişkileri bir cümleyle özetlemek gerekirse herhalde bu cümle en doğrusu olacaktır. Selçuklu hanedanı, tarih sahnesinde görüldüğü tarihten sonraki kısa bir süre içerisinde bir ucu Maveraünnehir diğer ucu İran, Irak, Suriye, Filistin ve Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyaya hükmetti. Fethedilen her yeni coğrafi bölge aynı zamanda yeni milletlerle tanışma ve kaynaşma anlamına geliyordu. Kürtler, esasen

Anadolu coğrafyasındaki buluşmadan evvel Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun önemli bir askeri unsurunu oluşturmaktaydı.

XI. asrın son çeyreğinde kesif bir şekilde Anadolu 'ya gelmeye başlayan Oğuz Türkmenleri, Anadolu, Suriye ve Irak topraklarının kesiştiği coğrafyada kendilerine birçok açıdan benzeyen Kürtlerle karşılaştı. Selçuklu hanedan üyelerinin Anadolu'da kısa sürede Bizans topraklarına doğru genişleyerek bu bölgede siyasi egemenliklerini tesis etmesi sonrasında Kürtler, Türkler için başta askeri olmak üzere, birçok alanda vazgeçilmez bir etnik unsur haline geldiler...” (2014a, s. 59)

“...Selçukluların Anadolu'ya gelmesinden çok önce İslam ordularının Arap Yarımadası'ndan kuzeye doğru ilerledikleri esnada Kürtlerin Irak ve Suriye Mezopotamya'sında yaşadıklarını biliyoruz.⁴⁰ Onların özellikle İslam fetihlerine paralel olarak Anadolu'nun Güneydoğu kısmına geldikleri düşünülebilir. Bu dönemde Kürtler, bugünkü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni kapsayacak şekilde Abbasilere bağlı kurulmuş yerel hanedanlıklardan Ukayli, Şeddadi, Hamdani ve Mervaniler'in egemenliği altında varlıklarını sürdürmüşlerdir...”(2014a, s. 60)

Selçuklu İdari Yapılanması içerisinde Kürtler'e dair ise; Sayın Kütük:

“Selçukluların Anadolu'ya egemen oldukları dönemde Kürtler ‘in zaman zaman bu güçlü devletin idari görevlerini de üstlendiklerini görüyoruz.⁴¹ Başta Emirlik olmak üzere diğer idari pozisyonlarda da görevler icra eden Kürt Beylerinin ismi dönemin kaynaklarında anılır.” (2014b, s. 78)

bilgilerine yer veriyor.

AKKOYUNLULAR ve KÜRTLER

Prof. Dr. Seyfettin Erşahin "Akkoyunlu Kürt İlişkileri" başlıklı bildirisini ile yaptığı sunumda ise Akkoyunlu Kürt birlikteliği ile kurulan idari sisteme dair bilgilere ulaşılmaktadır.

“Akkoyunlular da esasen âdem-i merkeziyetçi bir siyaset izlediler. Bunu gerekli kılan hususlardan biri Akkoyunlu Devleti'nin bir aşiretler Konfederasyonu olması idi. Elbette bu aşiretler Akkoyunlu Hakimiyetini tanımakla beraber büyük ölçüde özerk idiler. Aynı zamanda, yaylak-kışlak hayatı yaşayan toplulukların bağımsız hareket etme geleneği ve göç yollarını kontrol etmenin güçlüğü de âdem-i merkeziyetçiliği lüzumlu kılıyordu.

Akkoyunlu yönetimi özellikle Uzun Hasan Bey 'den itibaren Osmanlılar örneğinde olduğu gibi, zamanın yönetim anlayışının bu yöne doğru kayması yanında, imparatorluklarını parçalanmaktan koruyarak ömrünü uzatmak amacıyla merkezileştirme siyaseti takip etmeye başladı. Uzun Hasan merkezileştirme yönünde hazırladığı kanunlarla hanedan üyelerini ve valileri merkeze sıkı sıkıya yönetime bağlarken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu' da uzun dönemler bölgeyi harap eden aşiret, otlak ve yaylak kavgalarını da sona erdirmeye çalıştı.⁴²” (2014a, s. 115)

⁴⁰ Yazar alıntı notu: (Belazuri, "Futuhu'l Buldan" (çev. M. Fayda) Ankara, 2002 s.476)

⁴¹ Yazar alıntı notu: (Büyük Selçuklular Döneminde de Kürt Emirlere şehirlerin yönetiminin verildiğini görüyoruz. Sultan Tuğrul Bey, M.S. 1055'teki Bağdat Seferi dönüşünde Musul'a uğrayarak yakınlarda bulunan Beled şehrini Huzistan hakimi Hezaresp b. Bengir b. iyaz El-Kurdi'ye ikta etmişti.Bkz. Münecimbaşı, I, s;21)

⁴² Yazar alıntı notu: (Minorsky, "The Aqqoyunlu and Land Reforms" s.238-239)

“...Akkoyunlu- Kürt ilişkileri, ortak tarih, ortak coğrafya/vatan, ortak kültür, ortak gaye, ortak sıhriyet/kan bağı, ortak yönetim, ortak ekonomi ve ortak hayat tarzı ekseninde gelişmiştir. Tarihteki bu tecrübe günümüze de ışık tutacak niteliktedir.” (Erşahin, 2014b, s. 121)

Yazık ki; tarihteki, hatta yakın tarihimizdeki birçok bilgiye sırtımızı dönmüş durumdayız. Sırtımızı dönmek, görmemeyi ve sonuç çıkarmamayı beraberinde getiriyor. Ve doğal olarak aynı yanlışlar yapılıyor!

OSMANLI VE KÜRTLER

Bu gerçekte, Osmanlı Kürt buluşması/birlikteliği ve Kürtlerin Osmanlı idari sistemi içerisinde yerine baktığımızda ise bugün ağır bir biçimde sonuçlarını yaşadığımız Kürt Sorunu ’nun çözümsüzlük politikasının sonu ve çözümün anahtarı olabilecek kültürel özerklik biçimi ile karşılaşyoruz. Sempozyum bildirileri arasında bu konuya yer veren akademisyenlerin sunumlarına bakacak olursak;

“...Osmanlı Devleti kendi sistemini kurarken Anadolu'nun demografik, içtimai, dini yapısını ve Coğrafi konumunu nazarı-i itibara almayı ihmal etmemiştir. Bunun neticesinde, gayrimüslimler (Ermeniler, Süryaniler, Nasturiler, Rumlar v.b.) millet sistemi içinde imparatorluğa entegre edilmiştir. Buna karşılık, Şii, Safevi Devleti ile Sünni Osmanlı Devleti arasındaki bölgede oturan ve büyük çoğunluğu Osmanlı Tebaası olan Sünni Müslüman Kürtlere farklı, imtiyazlı idari statüler verilmiştir. Bab-ı Ali, feodal yapının, aşiret düzeninin ve ümmetçilik anlayışının hâkim olduğu ve İdrisi Bitlisi'in gayretleriyle gönüllü olarak Osmanlı hakimiyetini kabul eden Kürt aşiretlerinin, Saltanata, Hilafete, Devlete itaatlerini ve sadakatlerini devam ettirmek ve Safevi Devletine karşı ittifaklarını temin etmek için onların hayat tarzlarına dokunmak istememiştir. Bu yüzden yurtluk, ocaklık adı altında aşiret beylerine, ağalarına ve reislerine bölgeler verilmiş ve geniş yetkiler tanınmıştır. Böylece Osmanlı barışı altında Türkler ve Kürtler arasında 900 yıllık ortak bir mazi, ortak bir tarih, ortak Osmanlı kimliği, ortak bir kültür ortaya çıkmıştır. Bu ortaklıkların ne mana ifade ettiği görülmeden ve düşünülmeden günümüze ve geleceğe bakmanın hatalı ve hatta zararlı olacağı muhakkaktır.”(Kodaman, 2014)

1514’de Yavuz Sultan Selim döneminde kurulan Kürt-Türk ittifakı sürecinde İdris-i Bitlis-i’nin faaliyetlerine dair ise;

“İdris-i Bitlisi, bölge halkını Safevilere karşı teşkilatlandırarak Osmanlı yönetimi altına girmeleri için büyük bir gayret sarf etti. İdris-i Bitlisi’nin Şark illerinde yürüttüğü faaliyetler kısa bir zaman içerisinde Osmanlılar lehine olumlu sonuçlar verdi. Amidliler İdris'ten aldıkları talimat gereğince Safevileri şehirden kovmuşlar ve isyan etmişlerdir.⁴³ İdris bir taraftan bölgedeki faaliyetini yoğunlaştırırken, diğer taraftan Amid 'deki

⁴³ Yazar alıntı notu: (Hoca Sa’deddin Efendi, Tacü't- Tevarih II, sf. 304)

gelişmeleri yakından takip etmişti. Urmiye çevresinde Emir Sarım'ın oğulları Safevilere karşı sınırlarını korudular. Ayrıca Safevi taraftarlarını topraklarından çıkarmaları hususunda verdikleri mücadelede Soran Hâkimi Emir Seyyid Bey ve Baban Kürtleri'nin de desteğini aldılar. Biradost kabilesi emirleri Yusuf İskender Bey ve Sultan Ahmed de Osmanlıların safına katıldı. İmadiye Hakimi Emir Seyfeddin oğlu Emir Hüseyin, Cizre Hakimi Şah Ali Bey de Yavuz Sultan Selim'e biatlerini bildirdiler. Netice itibarıyla İdris'in bölgedeki yoğun çalışmaları sonucunda Ahlat, İtak, Sason, Bohti, İmadiye, Cezire, Erbil, Bitlis, Aşni, Hizan, Namervan, Garzan, Palu, Siirt, Nusibin, Musul, Hısn-i Keyfa, Muş, Meyyafarikin, Urmi, Zikri ve sair yirmi beş Kürt Beyi Osmanlılar'a bağlı kalacaklarına ve gereken desteği vereceklerine dair söz vermişlerdi.⁴⁴(Pamuk, 2014)

Bildirilerde ayrıca İdris-i Bitlisi 'nin Yavuz Sultan Selim'e yazdığı mektup da ilgililerin dikkatine sunuluyor. Biz Prof. Dr. Mehmet Saray'ın *Anadolu Coğrafyasına Türkler ve Kürtler Ne Zaman Geldiler?* başlıklı bildirisinde yer verdiği şekli ile çalışmamıza aldık.

“...Bu bölgenin Osmanlı Devleti'ne iltihakı, İstanbul'un fethi zaferini tamamlayacak derecede ehemmiyetlidir. Zira bu bölgenin ilhakıyla, bir taraftan Irak, yani Bağdat ve Basra'nın yolları, diğer taraftan Azerbeycan yolları ve bir diğer taraftan da Halep ve Şam yolları açılmış olacaktır...⁴⁵” (Saray, 2014, p. 19)

Peki kurulan bu tarihi ittifakın ardından Kürtlerin Osmanlı Devleti içerisindeki statüsü nasıl ve ne şekilde belirlendi?

“...Osmanlı Devleti'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki topraklarının bir bölümü üzerinde klasik Osmanlı sancaklarının yanı sıra "hükümet" ve "ekrad sancakları" adı verilen kendine özgü yönetim birimleri oluşturulmuştu. "Emir ya da Mir" olarak adlandırılan nüfuz sahibi Kürt Beyleri 'nin irsi yönetimine bırakılan bu birimler vasıtasıyla bölgedeki aşiretlerin Osmanlı Yönetimine alınması sağlanmış, ayrıca Şii Safevi Devleti'ne karşı Sünni Kürt Beyleri'nden bir tampon bölge oluşturulmuştu. Merkezi Cizre olmak üzere Bohtan Bölgesi⁴⁶ de bu meyanda Kürdistan 'ın ümera-yı

⁴⁴ Yazar alıntı notu: (Ebu'l-fazl Mehmed Efendi Zeyl-i Heşt Behişt v.67a-67b; Solakzade, Tarih-i Solakzade, s. 378; Selim Şah-name, s.237-239) Ümera-i Ekrad yine Mevlana İdris 'in talimiyle bir araya toplanıp Hasankeyf Emiri Melik Halil Eyyubi, Bitlis Hakimi Emir Şerüfiddin, Hizan Hakimi Emir Davud, Sason Hakimi Ali Beg, Nemran Hakimi Abdul Beg ve İzzeddin Şirzade, Emir Melik Abbas gibi tevaif-i mülükten madüd yirmi beş zattan mürekkeb bir meclis-i millîde Şah-İsmail-i Safevi'den fekk-i rabita-i tabi'iyetle Sultan Selim'e biat etmeye ve fakat kendilerinden hangisi reis olsa diğerleri çekemeyeceğinden taraf-ı devlet-i aliyeden bir serdar talep edip onun üzerine İranlı taraftarlarıyla muharebeler eyleyerek vatanlarını kurtarmaya ve şehir-i (Amid-in) istilasına karar verdiler(Ali Emin Emiri“ Amed Şehri'nin suret-i Feth ve Teshiri”, s.267)

⁴⁵ Yazar alıntı notu: İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.II, Ankara, 1983, s. 273-276. Ayrıca bkz. Ahmet Akgündüz Osmanlı kanunnameleri. Yavuz Sultan Selim Devri Kanunnameleri, C.III, İstanbul, 1996, s.197-287. Belgenin Türkmen yurdu olduğunu gösteren eserler ise şunlardır: Faruk Sümer, Karakoyunlular, C.1, Ankara, 1967; Nazmi Sevgen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Türk Beylikleri, Ankara, 1982; Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul, 1973; İ. Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, 1969; M Halil Yınanç, “Akkoyunlular”, İ. A., C.1. s.251-270; F. Sümer, Safevi Devlet'inin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara, 1976; B. Ögel- H. D. Yıldız- F. Kırzioğlu- M. Eröz- B. Kodaman- A. Çay, Türk Milli Bütünlüğü içerisinde Doğu Anadolu, Ankara, 1985; Abdulhaluk Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, Ankara, 1996; Yusuf Halaçoğlu, Anadolu da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650), 5. Cilt, TTK, Ankara, 2009.

⁴⁶ Yazar alıntı notu: Tarihsel olarak Bohtan adı; Kuzeyden Bohtan ve Dicle sularıyla kuşatılmış olan doğuda Hakkari Dağları'na, güneyde ise Habur suyuna kadar uzanan bölgeyi ifade eder. Bkz. M. Streck, “Buhtan(Bohtan)”, İA, II, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1979, s.773-774.

izamı yani büyük beyleri arasında sayılan Cizre Beyleri'ne⁴⁷ hükümet statüsüyle verilmiştir.

...Özellikle aşiret yapısının güçlü olduğu yerlerde oluşturulan hükümetler idari, mali ve askeri açıdan oldukça geniş ayrıcalıklara sahiplerdi. Osmanlı Kanunnameleri'nde "mefrüzü'l-kalem" ve "maktü 'ül-kadem" şeklinde formüle edilen statüleri gereğince, gelirleri tümüyle beylerine bırakılır, devletin mülki ve askeri görevlilerinin iç işlerine müdahale etmelerine izin verilmezdi. Devlete karşı başlıca mükellefiyetleri seferlere asker göndermekten ibaretti. Görevlerini ifa ettikleri sürece kanunnamelerin ifadesiyle "azl ü nasb kabul eylemezler", yani görevlerinden alınmazlardı. Ancak çağrıldıkları sefere katılmaz veya buldukları bölgeyi yönetmekte aciz kalırlarsa, bağlı oldukları beylerbeyinin arzı üzerine görevlerinden alınırlardı. Bu durumda bile yerlerine dışarıdan atama yapılmaz, görev, aynı aileden uygun görülen birine verilir.⁴⁸" (Öğün, 2014, ss. 155-156)

Sıradan Osmanlı Sancaklar, Yurtluk-Ocaklık Sancaklar ve Hükümet Sancaklar'a dair sempozyuma sunulan bildirilerde kapsamlı açıklamalarda bulunulduğunu görüyoruz. Hatta bir dipnot bilgisi olarak tanıma da yer verilmiş:

“Yurtluk – Ocaklık, Sancaklar: Fetih sırasında hizmet veya itaatlerinden dolayı eski sahiplerine tevcih edilmiş ve sancak beyliğinin belli bir sülalenin mülkiyetinde olduğu sancaklardır. Sancakbeyi herhangi bir ihanet veya itaatsizlik dışında ölünceye kadar beylik yapmaktadır. Bu sancaklarda tahrir yapılmakta, tımar ve zeamet de bulunmaktadır. Diyarbakır Eyaleti içerisinde bu tür sancaklara Sağman, Kulb, Mihrani, Tercil (Hazro), Atak, Pertek, Çapakçur, Çermik ve Mefarikin örnek olarak verilebilir.

Hükümet Sancaklar: Fetih sırasında hizmet ve itaatlerinden dolayı mülkiyet üzere tasarruf etmeleri için tevcih edilmiştir. Yurtluk_Ocaklık sancaklardan tek farkı bu sancaklarda tahrir yapılmayıdır. Bu yüzden tımar ve zeamet yoktur. Bu tür sancak tasarruf eden sancak beyleri sefere çağrıldığında kendisine bağlı aşiret kuvvetlerini alarak beylerbeyinin sancağı altına girer.⁴⁹" (Yılmazçelik, 2014a)

Burada önemle belirtmek gerekir ki; "Hükümet", "Yurtluk ve Ocaklık" sancaklar şeklindeki idari taksimatın Yavuz Sultan Selim sonrası dönemde de uygulandığı tarihi kaynaklarda yer almaktadır.

“Kanuni Dönemi'nde hazırlanan ancak tarihi belli olmayan "Tımar ve Taşra Teşkilatı Kanunname-i Hümayunu'nda"⁵⁰ *has* veya *salıyane* ile idare edilen eyaletler içerisinde Kürdistan'a rastlanmamaktadır. Ancak eyaletlerden ayrı olarak dokuz hükümetin olduğu kayıtlıdır. Bu hükümetler şöyle tarif edilmektedir:

⁴⁷ Yazar alıntı notu: (14. yy'ın başlarında Bohtan bölgesini yönetimleri altına alan ve o dönemde Buhtiler olarak adlandırılan Cizre Beyleri'nin kökenleri hakkında bkz. İbn Münşi, Nuzhetu'n -nazir ve rahatu'l -hatir (Hisnikeyfa Vakayinamesi). Österreichische Nationalbibliothek, Cad. Mixst. 335, varak 56a.)

⁴⁸ Yazar alıntı notu: (Ayn Ali Efendi, 1979)

⁴⁹ Yazar alıntı notu: (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. M. Ali Ünal, “XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Diyarbakır Eyaletine Tabi Sancakların İdari Statüleri, Ziya Gökalp Dergisi, Sayı: 44, Ankara, Aralık 1986 s. 32-33. Ayrıca bkz. Orhan KILIÇ, "Yurtluk-Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler "OTAM Sayı:10, s. 119-137, Ankara, 1999)

⁵⁰ Yazar alıntı notu: (Süleymaniye Kütüphanesi Antalya Tekelioğlu Bölümü, No: 806, vr. 42/a-61/a)

"...bunlardan mâ'ada dokuz hükümet vardır ki, hin-i fetihde hidmet ü ita'atleri mukabelesinde ashabına tevfiz ve temlik olunmuştur. Mülkiye tariki üzere tasarruf ederler. Hatta memleketleri mefrüzü'l kalem ve maktu'ü'l -kademdir. Ebvâb-ı mahsulati dahil-i defter_i Sultani olmamıştır. İçlerinde ümera'-i Osmaniyye 'den ve kul taifesinden hiç bir ferd yoktur. Cümle kendülere mahsus dur.

Ve bunların ahidnameleri mucibince azl ü nasb kabul eylemezler. Amma cümlesi muti'-i ferman-ı Hazret-i Sultandır. Sair ümera'-i Osmaniyye gibi kangı eyalete tabi'ler ise beğlerbeğleriyle ma'an sefer eşerler. Kavm ü kabile ve başka asker sahibidirler.

Ve ol Hükümetler bunlardır:

Hükümet-i Cizre, Hükümet-i Genc, Hükümet-i Palu, Hükümet-i Hazzo, Hükümet-i Ekrad, be-nam-ı Mahmudi, Hükümet-i Mihrivan, Hükümet-i Uşnuh, Hükümet-i İmaddiye, Hükümet-i Eğil⁵¹"(O. Kılıç, 2014c, ss. 189-190)

"Bu kanunnameye daha sonra yurtluk- ocaklık ve mir- aşiretlikler de şöyle tanımlanmıştır:

"Ve bir bahşi daha ocaklık dur ki, hin-i fetihde ba'zı ümeraya hizmet ve ita'atleri mukabelesinde ber-vech-i te'bid arpalık ve sancak hassı tarikiyle tevcih olunmuştur.

Erbab-ı divan ve kanun ıstılahında bu makûlelere, yurdruk ve ocaklık derler. Sancak i'tibar olunur ve sair umera gibi tabl-u 'alem sahibleridir. Selatin-i selefden ellerinde olan temessukatları mucibince cidden bunlar azli-ü nasb kabul eylemezler. Amma elviye-i saire gibi kurâ ve mezari'inin mahsulati tahri olunmuştur. İçlerinde ze'amet ve timar vardır. Sefer-i hümayun vaki' olduğça, zu'ama ve erbab-ı timari alay beğleri ile kendülere ma'an sai sancak-beğleri gibi kangı eyalete tabi'iler ise, beğlerbeğleriyle ma'an konub ve göçüb, sefer hizmetin eda edegelmışlerdir.

Ve bunlardan birisi fevt olsa yahud eda-i hizmet eylemese, yurdı ve ocağı olmağla, sancağı ve ocağı, evladına ve akrabasına verilir; hâricden kimesneye verilü-gelmemiştir. Meğer ki, evlad -ü akrabası münkarız ola, ol zaman da sancak tasarruf eylemiş bir umûr - dide kimesneye verilür. Amma yurdruk ve ocaklık i'tibarı olmaz, belki sair elviye gibi tasarruf olunur.

...Ve bir bahşi dahi ita'at ve hizmetleri mukabelesinde ba'zı aşiret beğlerine ta'yin olunmuştur ki, kavm ü kabile sahibleridir. Sair ümerâ gibi timar ve aşiretlerine vâli ve hakimlerdir. Yani timar aşiretlerinin rûsum-ı ra'iyetlerine ve cürm ü cinayeti ve te'dibe muhtaç olan siyasetleri, min külli'l- vücuh bunlara mahsusdur. Lakin bunlar tabl u'alem sahibi değildir, belki zu 'ama makamındadır. Kangı sancağa tabi'ler ise, sancağı beğleriyle ma'an sefer eşerler.

Amma ze'amet ve timarları, yurdruk ve ocaklık hükmündedir. Birisi fevt olsa yahûd edâ-i hizmet etmese, timarı ile mir- aşiretliği oğluna ve akrabasına verilür. "⁵²"(O. Kılıç, 2014d, ss. 190-191)

Burada sözü sempozyuma *Kürt Milliyetçiliğinin Oluşma Şartları ve Etkenleri* başlıklı bir bildiri sunan Yard. Doç. Dr. Melek Sarı Güven'e bırakıyorum ki, kendisi özerklik talebimizin neden "Demokratik" olması gerektiği yönünde yıllardır yapmakta olduğumuz açıklamalara da bir nevi açıklık getirmektedir.

"... Osmanlı imparatorluğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri 'ndeki idari yapılanmayı Kürt Emirlerini yönetime dahil ederek oluşturmuştur. Bunun sebeplerinden

⁵¹ Yazar alıntı Notu: Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri 4, s.463-464

⁵² Yazar alıntı notu: Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri 4, s.476-478

bazıları; bölgenin coğrafi sosyal, ekonomik yapısı ve dönemin siyasi koşullarıdır. Osmanlı bölgedeki köylüler ve aşiretlerle doğrudan bir iletişim içine girmemiş; orada yaşayan mirlere belirli imtiyazlar vererek bölge yönetimini bu şekilde sağlamıştır.⁵³ Ancak 18 yy boyunca Osmanlı merkezi yönetiminin güçten düşmesi ayan denilen kimselerin güç kazanmasına yol açtı. Bu durum 19.yy başlarında ise Doğu vilayetlerine sıçradı.⁵⁴ II. Mahmut dönemindeki merkezi yönetim düşüncesi bu idari yapıyı değiştirmiş ve 19. yy.'ın ortalarına doğru merkezi yapıyı güçlendirme çalışmaları başarıya ulaşarak bölgedeki mirlerin güçleri zayıflatılmıştır.” (2014, ss. 56-57)

“Osmanlı Devleti'nin 1827 yılı itibariyle Reşit Paşa ile başlattığı, Doğu vilayetlerindeki merkezileştirme politikası 1839 yılında Hafız Paşa ile son bulmuştur. Bölgede çıkmış olan isyanlar bastırılmış merkezi yönetim yeniden tesis edilmiştir. Doğu vilayetlerinde Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki yöneticilerin hükümet tarafından atanması sağlanmıştır. Bu gelişme o dönem için Osmanlı da önemli başarılarından biridir. Ancak bu gelişmeleri takip eden süreçte Kürt isyanları çıkmaya devam etmiştir. 1847 yılında Bedirhan isyanının sona erip Bedirhan Bey'in teslim olmasından sonraki süreçte Takvim-i Vakayı 'de Kürdistan Eyaleti'nin resmi olarak kurulduğu haberi yer almıştır. 1868 yılından sonra ise Kürdistan Eyaleti kaldırılmış; bu bölge Mamuretülaziz ile birleştirilerek Diyarbekir. Eyaleti teşkil olunmuştur.⁵⁵”(Sarı Güven, 2014, s. 57)

Osmanlı'nın son döneminde Kürt ve Kürdistan Politikasına dair Arş. Gör. Ahmet Vedat Koçal ise sempozyum bileşenine şu bilgileri sunmuştur:

“...1800'lü yıllar boyunca meydana gelen Kürt Ayaklanmaları'nın tamamına yakını aşiret ilişkilerinden ileri gidemezken aynı zamanda aşiret çıkarlarından öte de bir amaç taşımıyordu. Bunlar, Osmanlı yönetiminin vergi ve yeni kurulacak askeri sistem için, asker toplamak istemesinden kaynaklanan küçük çaplı ve yerel isyanlardı.⁵⁶ Emir-ül ümera gibi, Sultan 1. Selim'in gevşek federalizminden kalan geleneksel ünvanların ve yetkilerin kaldırılması ve özellikle 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi gibi merkezileştirici düzenlemelerle merkezden yönetici atanması, bu ayaklanmaların genel gerekçelerini oluşturuyordu. Özetle, Kürt Sorunu'nun ortaya çıkış kaynağı, kitlelerin kimlik talebi değil Osmanlı modernleşmesi çerçevesinde idari ve mali merkezleşme sürecine karşı yerel-geleneksel otoritelerin özerkliklerinin devamı taleplerine dayalı seçkin tepkileridir. Aşiret yapılı bir toplum olan Kürtlerin geniş tabanlı bir kimlik sorunları yoktu. Nitekim bu nedendir ki, Kürtler Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerin de bile ciddi bir ayrılma eğilimi göstermemişlerdir.⁵⁷ Bunun öncelikli nedeni coğrafyaya egemen üretim biçiminden ve ilişkilerinden doğan toplumsal yapıydı. Buna göre, Kürt coğrafyasının dağlık yapısı, mezhep ayrılıkları, İran ve Osmanlı rekabeti, nihayet üretim ilişkilerinin sonucu olan Kürt kimliğinin toplumsal kökenlerini oluşturan aşiret yapısı,⁵⁸ Kürt ulusal bilincinin gerçekleşmesini engellemiştir.⁵⁹ Aşiret yapısı uluslaşmayı engellerken, bir yandan da aşiretlerin kapalı yaşam biçimi Kürtçeyi korumuş ve Kürtlerin asimile olmalarını engellemiş, hatta, üretim araçlarına sahip olmayan kitlelerin feodalleri koruyucu olarak benimsemelerini sağlaması ve böylece devletin merkezleşmesine karşı

⁵³ Yazar alıntı notu: (Cabir Doğan "XVI yy. Osmanlı İdari Yapısı Altında Kürt Emirlikleri ve Statüleri ", Suleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2011 sayı: 23, s:41)

⁵⁴ Yazar alıntı notuyla: (A. Haluk Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, Turan Türk Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s. 106)

⁵⁵ Yazar alıntı notu: (Hakan Özoğlu, "Osm. Dev. ve... Sf:83)

⁵⁶ Yazar alıntı notu: (Hıdır Göktepe, Kürtler, s. 18)

⁵⁷ Yazar alıntı notu: (Naci Kutlay "Kürt Kimliğinin Oluşum Süreci, Dipnot: Ankara, (2012) s.376)

⁵⁸ Yazar alıntı notu: (Lale Yalçın Heckmann, Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık ilişkileri, iletişim: İstanbul, 2002)

⁵⁹ Yazar alıntı notu: (Fikret Başkaya, "Paradigmanın İflası", Doz: İstanbul (1991), s. 55-60)

bir direnç hattı oluşturması bakımından Kürt kültürüne direngenlik kazandırmıştır.⁶⁰ Bununla birlikte, 19. yy.'ın ilk yarısında askere alımın ve vergilendirmenin merkezileştirilmesini sağlayan reformlarla özerk Kürt kimlikleri ortadan kaldırılmıştı ve onların yerini güçlü dinsel önderler (şeyhler) almıştı. Bunlar ise hem Kürtlük adına isyan edebilecek yapıdaydı, hem de doğaları gereği I. Abdulhamid'in Panislamist görüşleri ile uzlaşabilecek bir anlayışa sahiptiler.⁶¹ Ne var ki, İslamcı görüntüsüne karşın bir reformist olarak Abdulhamid 'de, merkezi yönetimin etkinliğinin güçlenmesi gerektiğini düşünüyordu.⁶²

Abdulhamid "Siyasi Hatıralarım"⁶³ adıyla basılan anılarında, "Rumeli' de ve özellikle Anadolu'da Türk unsurunu güçlendirmek ve Kürtleri bu unsur içinde yoğurmak" gereğinden söz etmiştir.⁶⁴ Abdulhamit'in emriyle aşiretlerden oluşturulan ve kendisinin adına gönderme ile "Hamidiye Alayları" olarak isimlendirilen Kürt milis birliklerinin⁶⁵ gerekçesi bu düşünce, yani Kürt Aşiretleri'ni merkezi yönetimle özdeşleştirme çabasıdır.⁶⁶

1908 Ayaklanması ve devamında 1909 darbesi ile 2. Abdulhamid'i deviren İttihat ve Terakki komitesi, Abdulhamid'in Kürt Politikası'nı,⁶⁷ bu öze sürdürmüş, ama biçimsel olarak değişikliğe uğratmıştır. Abdulhamid'in "gönüllü eritme" politikası, İttihat ve Terakki'nin askeri dikta rejimi⁶⁸ içinde zorunlu hale getirilmiş, asimilasyon, devlet aygıtı ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.⁶⁹ (Koçal, 2014a, ss. 117-118)

Burada Sempozyum Bildirilerinde de yer verildiği üzere, Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nden bahsetmek gerekiyor ki, ilk Kürt Sivil Toplum Hareketi olarak kabul edilmesi açısından önemlidir.

Arş. Gör. İsmail AYHAN, *Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Hareketlerindeki Rolü* başlıklı bildirisinde;

"...19. yy.'ın sonları ve 20.yy.'ın başlarında İstanbul, önemli Kürt ileri gelenlerine ev sahipliği yapmıştı. İmparatorluğun değişik şehirlerinden göç edip İstanbul'a yerleşen Kürtler, kırsaldakilere göre daha iyi eğitim almış olmalarından dolayı yaşadıkları çağa daha kolay uyum sağlamışlardı. Bunda II.Abdulhamid'in İstanbul'da açtığı Aşiret Mektepleri'nin de katkısı yadsınamaz. Bu mekteplerde yetişen birçok Kürt düşünür, devlet kademelerinde görev aldıkları gibi, Sultan Abdulhamid'e muhalif olan İTC'nin⁷⁰

⁶⁰ Yazar alıntı notu: (Naci Kutlay, Kürtlerde Değişim ve Milliyetçilik, 2. Baskı, Dipnot: Ankara, 2013, s. 20, 64)

⁶¹ Yazar alıntı notu: (Kutlay, a.g. e. s.49)

⁶² Yazar alıntı notu: (Stephan Duguid, "The Politics of Unity: Hamidian Policy in Eastern Anatolia" MES, 912, (1973) ss. 139-156 ve. Bayram Kodaman, 2. Abdulhamid'in Doğu Anadolu Politikası, İstanbul: Orkun, 1983)

⁶³ Yazar alıntı notu: (Sultan Abdulhamit "Siyasi Hatıralarım" Dergah: İstanbul, 1987. Kendal (Nezan), s.24-26)

⁶⁴ Yazar alıntı notu: (aktaran, Belma Akçura, "Devletin Kürt Filmi, New Age: İstanbul, (2009), s.49; Naci Kutlay, Kürt Kimliğinin Oluşum Süreci, s.114)

⁶⁵ Yazar alıntı notu: (David. (Mc Dowall "Modern Kürt Tarihi", s. 97-103)

⁶⁶ Yazar alıntı notu: (Bayram Kodaman, "II. Abdulhamit ve Kürtler-Ermeniler" SDÜ, Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 21, ss. 131-138, (2010), s. 137. Naci Kutlay, "Kürt Kimliğinin Oluşum Süreci, s. 129; Tevfik Çandar, "Türkiye'nin Demokrasi Tarihi" 1839-1950, İmge-Ankara, (1999), s. 268)

⁶⁷ Yazar alıntı notu: (Bayram Kodaman "II. Abdulhamit 'in D. Anadolu Politikası, İstanbul: Orkun: istanbul, 1983 ve Bayram Kodaman, "II. Abdulhamit ve Kürtler- Ermeniler")

⁶⁸ Yazar alıntı notu: (Ahmet Vedat Koçal "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de, Otoriter Yönetim Geleneği, İttihatçılığın Sosyo Ekonomik Temelleri Üzerine Bir Çözümleme Denemesi" Niğde Üniv. İİB Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, (2013), s.244-258)

⁶⁹ Yazar alıntı notu: (Fuat Dündar, "Modern Türkiye'nin Şifresi, İttihat ve Terakki'nin Etnisite Mühendisliği", İletişim: İstanbul, 2008. Bu konuda ayrıca bkz. Erdal Aydoğan, İttihat ve Terakki'nin Doğu Politikası 1908-1918, Ötüken: İstanbul, (2005)

⁷⁰ İttihat ve Terakki Cemiyeti

kuruluşunda ve işleyişinde de önemli görevler almışlardır. Bu Kürt düşünürler içerisinde ismi öne çıkanlardan bazıları şunlardır: Hacı Kadir Koyi, Seyid Abdulkadir, Said Nursi, Emin Ali Bedirhan, Halil Hayali, Müküslü Hamza, Liceli Ahmed Ramiz, Memduh Selim, Abdullah Cevdet, Mehmet Şükrü Sekban, Suleymaniyeli Tevfik, Mevlanzade Rifat...⁷¹

“...II.Abdulhamid antidemokratik olarak nitelenen bazı uygulamalarıyla kendisine yeni muhalifler üretmiş ve Jön Türkler olarak nitelendirilen bu muhalif gruplar, İttihat ve Terakki şemsiyesi altında bir araya gelerek gerek yurt içinde gerek yurtdışında daha demokratik bir yönetim için mücadele etmişlerdir. İstibdat yönetimini tasvip etmeyen toplumun değişik kesimlerinden insanlar İttihatçılara destek vermişti. İTC'nin ilk kurucuları arasında yer alan Kürt asıllı Dr. Abdullah Cevdet ve Dr. İshak Sükuti buna örnek olarak gösterilebilir. Cemiyet içerisinde yer alan bu Kürt düşünürler adem-i merkeziyetçi bir düşünceye sahip olup Meşrutî yönetimi savunmuşlardır.⁷²

İttihat ve Terakki Partisi, Kürt entelektüellerin de olduğu birçok muhalif gruba ev sahipliği yapmaktaydı. Seslerini daha iyi duyurabilecekleri başka bir imkân da olmaması Kürtleri bu çatı altında kalmaya iten bir sebep olarak düşünülebilir. II.Abdulhamid'in 31 Mart Hadisesi ile tahttan indirilmesinden sonra oluşan özgürlük havası, ilk somut adımların atılmasını sağladı. İlk legal Kürt örgütlenmesi sayılan Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti 19 Eylül 1324 (1908) tarihinde İstanbul Veznecilerde, İTC'nin kararlarına daima uyulacağını bildiren bir grup Kürt aydını tarafından Kanun-i Esasi 'ye ve Osmanlılık idealine bağlı bir hayır cemiyeti olarak kurulmuştur.⁷³

Böylece Kürt kimliğinin oluşum sürecinde önemli görevler yapacak olan ilk Kürt sivil toplum hareketi faaliyete geçmiş oldu.

Cemiyet Nizamnamesi 27 md.'den ve 7. maddeye atfen yazılan Zeyl 'den oluşmaktadır.

Tüzüğün ilk maddesinde belirtildiği üzere Halifelîğe bağlı olmanın şartı meşrutî yönetimin korunmasına bağlıdır. Nizamnamede genel olarak Kürtler, Yüksek İslami kurallara, Anayasaya, Osmanlılık anlayışına, Meşrutîyet'e, Terakkiye ve Meclise bağlılıklarını bildirerek ama Kürt kimliklerini de koruyarak yasama taleplerini dile getirmişlerdir...”(2014a, ss. 213-218)

“... 31 Mart Hadisesi ile padişah değişikliği yaptıran İTP⁷⁴, meşrutîyet havası ile gelen özgürlük atmosferiyle Osmanlı'daki diğer ulusların ayrılıkçı çalışmalara girdiğini görmüştür. Yönetime geçtikten sonra Osmanlılık ideolojisini rafa kaldırıp Turancılık anlayışıyla hareket eden yeni yönetim Osmanlılık ülküsüyle devlete bağlı olan bazı Kürt entelektüellerini kendine muhalif yapmıştır. Kürtler İTC 'ye muhalif olmuştur fakat Osmanlılık bağlarından kopmamış ve Osmanlı toplumuna karşı düşmanca fillerde bulunmamışlardır” (2014b, ss. 231-232)

Yazar devamında etnik gerekçe ile değil ancak İTP 'ye muhalif olarak algılanmalarından dolayı 1909 yılında derneğin kapatıldığını aktarıyor(2014b, s. 232). Ve aynı bildirisinde ayrıca Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin resmen kabulüne dair de açıklamalara yer vermiştir.

⁷¹ Yazar alıntı notu: (Rohat Alakom, "Eski İstanbul Kürtleri" (1453-1925), Avesta Yay., İstanbul 1998, s. 69)

⁷² Yazar alıntı notu: (Malmisanij, "Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti Gazetesi, Avesta Yay. 2. Baskı, İstanbul 1999 s. 11)

⁷³ Yazar alıntı notu: (Tarık Zafer Tunaya, Türkiye de Siyasi Partiler 1859-1952, Arba Yay., 2. Baskı, İstanbul 1995, s.430)

⁷⁴ İttihat ve Terakki Partisi

“(... 31 Mart Hadisesi 'nin yaşandığı ilk günlerde 17 Nisan 1909 'da İstanbul'da Heyet-i müttetika-i Osmaniye adlı bir cemiyet kurulmuştur.⁷⁵ Bu cemiyet partiler arası hatta partiler üstü özelliği ile diğer cemiyetlerden ayrılmaktaydı. Osmanlı bünyesindeki değişik ulusların cemiyetlerini ve gazetelerini de içine alan önemli bir statüsü vardı. Bu cemiyete dahil olan diğer kuruluşların isimleri şunlardı: Osmanlı ittihat ve Terakki Cemiyeti, Osmanlı Ahrar Fırkası, Ermeni Daşnaksütyun ve Rum Cemiyeti Siyasesi, Firka-i İbad (Demokrat), Arnavut Başkim Merkez Kulübü, Kürt Teavün Kulübü, Bulgar Kulübü, Mülkiye Mezunin Kulübü, Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye ve sair kulüp ve heyetler ile, bilumum Ceraid-i Osmaniye.⁷⁶...)

Burada önemli olan mevzu KTTC'nin adının resmi düzeyde ilk defa iktidardaki bir parti ile aynı listede yer alıp ilk defa bir konuda ortak imza atılması olayıdır. Bu imza KTTC'nin resmen kabul edildiği bir belge niteliği taşımaktadır.”(2014c, s. 224)

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİNDE “KÜRT” ve “KÜRDİSTAN” İFADELERİ

Sempozyum bildirimlerinde Türk-Kürt birlikteliği ve Kürtlerin bu birliktelikler içerisindeki idari konumları, statülerine baktıktan sonra bu bildirimlerde yer alan "Kürt" ve "Kürdistan" değerlendirmelerine de yer vermek istiyorum ki; savunmamın devamında yer alacak olan kendi kaderini tayin hakkı açısından asıl önemli konu olduğunu değerlendiriyorum.

Bu konuda farklı tebliğlerde farklı yorumlarla bilgiler verildiğini görüyoruz. Ancak verilen bilgiler yorum farkı olsa da bir gerçeğin altını çizmektedir: "Kürtler vardır ve Kürdistan'da yaşamışlardır."

1. “Oğuz Destanı'nda özetle;
"Oğuz, Anadolu, Antakya, Dımaşk (Şam) şehirlerini aldıktan sonra Mısır'a hareket etti. Yol üzerinde Kudüs ve Halil vilayetlerini aldı, orayı kendisine kışlak yaptı. Sonra Mısır'ı aldı. Hz. Adem'in mezarının orada olduğunu işitmiş olan Oğuz, Mekke ve Medine'ye elçiler gönderdi ve oradan toprak getirtti ve o toprağı vücuduna sürüp Tanrıya şükretti. Oğuz daha sonra Bağdat 'a yöneldi. Oğuz Diyarbakir'e ulaştığı sırada Bağdat'ın bütün ileri gelenleri, Oğuz 'u karşılamak ve hizmetine girmek için oraya gelmişlerdi. Bunlar Oğuz ile birlikte Bağdat'a döndüler. Oğuz Basra Halkı'na boyun eğdirdi, Kürdistan Dağlarında yayladı, Huzistan tarafına gitti, oradan İsfahan'a gitti, İsfahan önünde on bin kişilik bir kuvvet bıraktı. Oğuz bu vilayette üç yıl kalıp bütün vilayeti yağma ve talan etti. Oğuz oğullarını Fars ve Kirman taraflarına gönderdi.⁷⁷" bilgileri verilmektedir.” (Öztürk, 2014c, s. 151)

2. “Selçuklu öncesi Anadolu'nun otantik (yerli) halklarının kimlerden ibaret olduğunu pek bilemiyoruz. Bildiğimiz kadarıyla bunlar; Rumlar, Ermeniler, Süryaniler, Araplar, Yahudiler ve Ahmet Vefik Paşa'nın, "Kürdistan" tanımlarken burasının

⁷⁵ Yazar alıntı notu: Tarık Zafer Tunaya, Türkiye de Siyasi Partiler sayfa: 206

⁷⁶ Yazar alıntı notu: Tunaya, a.g.e., sf. 207

⁷⁷ Yazar alıntı notu: (Oğuz Destanı s.37-44)

Diyarbakır vilayeti ile Van'ı da içerdiğini söylemesine bakılırsa Kürdleri 'de ilave etmek lazımdır.⁷⁸" (Keskin, 2014b, ss. 200-201)

3. "Büyük Selçuklu; Kürdistan terimini ilk kez Büyük Selçuklu İmparatorluğu kullanmıştır. Bu ifade ya Azerbaycan ve Loristan Eyaletleri arasında kalan bölge ya da Zagros Dağları'nın batısında kalan bölge için kullanılmıştır.⁷⁹ Kürdistan terimi, Sultan Sencer zamanında Selçuklu Beyleri 'nin kontrolündeki idari bölümlerden biri olarak tarif edilmiştir. Ancak bu eyaletin başına Sencer tarafından yeğeni Süleyman Şah tayin edilmiştir." (Sabırlı, 2014a, s. 246)

4. "... Kürdistan tabirini ilk kez idari anlamda, Selçuklu Sultanı Sencer (1117-1157) kullanmış, İran'da Hamedan'ın batısındaki Bahar Kalesi'ni merkez alan eyalete bu adı vermiştir.⁸⁰ Söz konusu eyalet, Zagros dağlarının doğusu ve batısı olmak üzere Hamedan, Kirmanşah, Dinever, Sincar ve Şehr-i Zor'u içine alıyordu.⁸¹ Kürdistan'ın kapsamı konusunda farklı iddialar ileri sürülmektedir. Mesela 13. asır kaynaklarında Cibal (İran tarafı) ve Cezire (Diyarbakır) olarak tanımlanmaktadır.⁸²

Şeref Han'da 16. yy. 'da Çemişgezek Emirliği'nden bahsederken ülkelerinin genişlik ve önem bakımından "Kürdistan" adıyla tanındığını, Kürtler arasında Kürdistan sözüyle yalnız Çemişgezek Vilayetinin kastedildiğini belirtmektedir.⁸³

Çağdaş batılı kaynaklarda bugün Kürdistan'ı Azerbaycan, Ermenistan, Irak, İran, Suriye ve Türkiye'ye ait toprakların bir kısmını kapsayan bölge olarak gösterilmektedir.⁸⁴" (Erşahin, 2014c)

5. "... Kürdistan tabirine tarihi olarak kaynaklarda 12. yy.'dan itibaren rastlanmaktadır. Son büyük Selçuklu Sultanı Sancar zamanında ağırlık olarak bugünkü İran topraklarındaki merkezi Hamedan yakınlarındaki Bahar Kalesi olan dağlık bir bölge Kürdistan olarak anılmıştır. Bu bölgenin önemli merkezleri Zagros Dağları'nın doğusundaki Hamedan, Dinaver, Kirmanşah, Hulvan ve Dokuka (Tavuk)'ya kadar olan şehirler idi. Bu bölge 12. yy.'dan önce dağlık manasında bilad-ı Cebel ve el-Cibal olarak da ifade edilmiştir. Ebul fida ve İbn Esir bahse konu bölgeyi el-Cibal olarak ifade ederler.⁸⁵ 14. yy.'ın ortalarından itibaren el-Cibal Bölgesi'nin Kürdistan olarak ifade edildiği kaynaklar mevcuttur.

⁷⁸ Yazar alıntı notu: (Lehçe-i Osmani, Cilt 2, İstanbul, s. 999, tarihsiz)

⁷⁹ Yazar alıntı notu: (M. Emin Zeki Beg. s.31)

⁸⁰ Yazar alıntı notu: (Sultan Sancar (1117- 1157) yeğeni Süleyman Şah Ayba 'yı vali olarak atayarak Hamedan Bölgesi'nde merkezi Bahar Şehri olan Kürdistan adında bir eyaleti kurmuştur. Faruk Sümer, Oğuzlar, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992. s.249,261,264.)

⁸¹ Yazar alıntı notu: (Abdulhaluk Mehmet Çay: "Her yönüyle Kürt Dosyası", Turan Kültür Vakfı yay. Ankara, 1996 s.91)

⁸² Yazar alıntı notu: (Bekir Bicer, "İslam Tarihi Kitaplarında Kürtler Hakkındaki Rivayetler (7-12.yy arası)", The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 5 Issue 6, December 2012, pp. 55/58. http://www.Jusstudies.com/Makaleler/152396509/Bicerbekir_TT.pdf erişim 01.12.2013 (kısaltması: Biçer, "İslam Tarihi Kürtler")

⁸³ Yazar alıntı notu: (Şeref Han, I. s. 188)

⁸⁴ Yazar alıntı notu: ("Kurdistan" Encyclopaedia Britannica, global.britannica.com/EBchecked/topic/325241/Kurdistan, erişim 30.11.2013; "Kurdistan", Oxford Dictionary of English 2e, Oxford University Press, 2003.)

⁸⁵ Yazar alıntı notu: Muammer Gül, "Tarihi ve coğrafi bakış açısından Kürdistan kavramının Ortadoğu'daki yeri (Ortaçağlardan Osmanlı Hakimiyetine kadar)", 1. Ortadoğu semineri (Kavramlar, kaynaklar, metodoloji) 29-31 Mayıs 2003 Elazığ, Bildiriler, Fırat Univ. Elazığ, 2004, s. 87.88

Hamdullah Mustevfi Nüzhetü'l_Kulub adlı coğrafya eserini 1340 yılında telif etmiştir. Bu eserinde İlhanlı Devletinin idari taksimatı hakkında bilgi verirken Kürdistan'dan bahseder. Hamdullah Müstevfi 'ye göre Kürdistan olarak anılan bölgenin sınırları; Irak-ı Arab, Huzistan, Irak-ı Acem, Azerbaycan, ve Diyar-bekr 'dir. Şehirleri ise sunlardır: Alâni, Ališter, Behhar, Heftilan, Dinaver, Şehr-i Zor, Kirmanşah, Küngür, Maydeşt, Hersin ve Vastam.⁸⁶

İlhanlı bütçesi olarak bilinen ve 1350 yılında kaleme alındığı ileri sürülen Risale-i Felekiyye'de Kürdistan diye adlandırılan bölge Hoca Ferideddin Şirazi uhdesinde olup şehirleri ise şunlardır: Kulgar-ı Büzürk, Kulgar-ı Kuçek, Ahengeran, Şehr-i Zor, Ekradüt Dağ, Ekrad'üt Dağ, Ekrad-ı Ahlat, Çamçamal, Helvan, Kasr-ı Şirin, Cakakavan, Derbent, Tak-ı Gerger, Şebdiz ve Hanikin.⁸⁷ (O. Kılıç, 2014e, ss. 167-168)

6. “Sultan Sencer döneminde İran'ın doğusunda Kürdistan adıyla bir Eyalet kurulmuştur. Bu bilgiyi ilk defa Hamdullah Müstevfi vermiştir. Hamdullah Müstevfi: "Kurdistan toprakları on altı şehri kapsar. Kürdistan; Irak-ı Acem, Huzistan, Azerbaycan ve Diyarbakır tarafından çevrilmiştir. Süleyman Şah zamanında bölgenin geliri yaklaşık 2.000.000 dinardı. Kürdistan; Alani, Alistar, Bahar Şehri, Huftiyan, Derbernd-i Tac Hatun, Derbend-i Zengi, Dezbil, Dinaver, Sultanabad, Cemcemal, Şehrizor, Kirmanşah, Kirind ve Hüsha, Kangever ve Maydast'tır" demiştir.⁸⁸ (Biçer, 2014c, s. 48)

7. “... ilk kez orta çağlarda ortaya çıkan Kürdistan adı da Selçuklu hakimiyetinin bir hediyesidir. Zira İbn-i Haldun'un deyimi ile, Kürtlerin dönüp dolaştığı Cibal-i Ekrad olarak adlandırılan Cibal bölgesi Büyük Selçuklular tarafından merkezi Hamedan olmak üzere Kürdistan adıyla bir eyalet şeklinde teşkilatlandırılarak idari bir üniteye kavuşturulmuştur.

Orta çağ kaynaklarında Kürdistan olarak anılan bölge; Irak-Arab, Huzistan, Irak-ı Acem, Azerbaycan ve Diyarbekir ile sınırlanmış bölge olup başlıca şehirleri Alani, Alištar, Bahar Kalesi, Huftilan, Derbend-i Tac Hatun, Dizbil, Dinever, Sultanabad-ı Cemcemal, Şehr-i Zor, Kirmanşah, Kangüvar, Meydeşt, Hersin ve Vastam'dan ibaret idi.

Görüldüğü gibi Sultan Sencer tarafından ihdas edilen Kürdistan eyaleti, bugünkü Türkiye sınırları dışında İran'ın, Irak sınırına yakın olan batı bölgesi ile Irak'ın Kuzey Doğu Bölgeleri 'ni kapsamaktadır, Müstevfi'nin Kürdistan olarak sınırlarını çizdiği bölge ile Ebu-l Fida'nın El Cibal olarak tanımladığı bölge de örtüşmektedir. El Cibal bölgesi o dönemde aynı zamanda Cebe'l-i Ekrad olarak da anılmaktaydı...⁸⁹ (Gül, 2014, s. 130)

⁸⁶ Yazar alıntı notu: Tuncer Baykara "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I", Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara 1988. s.73-74

⁸⁷ Yazar alıntı notu: Tuncer Baykara "Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I", Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara 1988. s-74-75

⁸⁸ Yazar alıntı notu: [Hamdullah Müstevfi, Nüzhet-ül kulüb, (çev. G. Le Strange), Leyden 1919 s. 34, 54, 78, 87, 100, 102, 105, 107 / ilk defa Kürdistan ismini kullanan ve İslam coğrafyasındaki bütün şehir, halk ve dinleri tanıtan yazar Kürt isminden sadece iki yerde söz etmiştir. Nihavent şehrini tanıtırken göçebe Kürtlerden bahsetmiştir. (s. 93) Salmas şehrini tanıtırken Kürtlerin komşularıyla ilişkilerinden söz etmiştir. (s. 103) Emir Vahsudan ibn Revadi el Ezdi'yi tanıtmış ama Kürt olduğuna değinmemiştir. (s. 95)]

⁸⁹ Yazar alıntı notu: (Hamdullah Mustavfi, Nuzhat al Qulub, Translated by G. Le Strange, Leyden: E. İ. Brill, London 1919, s. 105-107; İbn-i Haldun, Mukaddime C. 1, s. 116 ,150; Ebul Fida El-Hamavi, Kitab-ı Takvim-i Buldan, s. 408-412-422 Muammer Gül, Ortacağlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Bilge Kültür Sanat Yay. İstanbul 2010, s.60-81)

8. “Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayan Kürtlerin çoğunluğu Fırat Nehri ile İran sınırı arasında kalan bölgede yaşamaktaydı. Bu bölge Yavuz ve Kanuni'nin saltanat yıllarında fethedilmişti. Yörenin ele geçirilişi sonrasında Osmanlı yönetimi buranın belli_başlı yerlerinde yurtluk- ocaklık ve hükümet olarak adlandırılan farklı bir idari sistem uygulamıştı. Bu sistem özetle; bazı sancakların yönetiminin sadakatleri karşılığında Kürt Beyleri 'ne verilmesi anlamına geliyordu. Bu beyler buldukları bölgeleri yıllardır idare eden küçük hanedan mensuplarıydı. Güçlerini, o dönemin şartlarında silahlı bir kuvvet olarak kabul gören göçebe Kürt Aşiretlerinden almaktaydılar. Osmanlı yönetimi nüfuzlarından faydalanmak istediği beyleri yanına çekmiş, bu şekilde sınır boyunca İran 'a karşı bir çeşit savunma hattı oluşturmuştu. Bu idari sistem, klasik Osmanlı yönetim usulü ile birlikte Tanzimat Dönemi 'ne değin doğu eyaletlerinde varlığını sürdürmüştü.”⁹⁰

“Reşit Paşa döneminde başlayan Kürt beylerinin bölgeden uzaklaştırılması projesi Nurullah Bey'in a yakalanmasıyla 1849 yılında tamamlanmıştı. Söz konusu beylerin mal varlıklarının tamamına el konulmuş ve karşılığında bunlara bir miktar maaş bağlanmıştı.

Böylece dönemin en önemli güç kaynağı olan toprak, devletin denetimine geçirilmiş ve aynı zamanda merkezileşme politikasına muhalefet edebilecek olan en önemli kesim etkisiz hale getirilmişti.”(Gencer, 2011, s. 93)

“Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti, bölgenin tamamını ilk defa doğrudan yönetme imkanına sahip olmuştu. Bu durum devlet için avantajlı olduğu gibi aynı zamanda çeşitli riskleri de beraberinde getiriyordu. Kürt beyleri aşiretleri kolaylıkla idare edebiliyor, gerektiğinde cezalandırdıkları gibi ihtiyaç halinde cephelere de sürebiliyorlardı. Ancak şimdiki durumda aşiretler başıboş kalmış gibi görünüyorlardı. Bunun farkında olan yetkililer yıllardır devam eden iskan faaliyetlerine daha çok önem vermeye başlamışlardı. Eğer çabalar olumlu sonuç verir ise Osmanlı Devleti bir bakıma merkezileşmesini tamamlamış olacaktı. Ancak tersi bir durumda sayıları ona varmayan beyler yerine kontrol edilmesi çok daha zor olan yüzlerce aşiret ağasıyla uğraşmak zorunda kalacaklardı.”(Gencer, 2014, ss. 98-99)

9. “...Kanuni Sultan Süleyman zamanında yazılan bir belge bölge (Hakkari) beylerinin önemi ve konumları hakkında detaylı bilgiler içermektedir.

"Kürdistan Beyleri'ne yazılacak hüküm sureti: Babası Yavuz Sultan Selim devrinde Kürd Beyleri Kızılbaşlar 'a karşı cephe alarak yararlılıklar gösterdikleri cihetle, eskiden beri tasarruflarında olan eyalet ve kaleler kendi yurtları ve ocakları olduğu gibi ayrı ayrı beratlarla ihsan edilen yerlerde kaffe-i mahsulatıyla kendilerine evladdan evlada temlik ve ihsan edildiği, buna karşılık hükümet ve saltanata ait bir lüzum hasıl olduğunda Diyarbekir ve Bağdat Beylerbeyleriyle civardaki Kürdistan beylerinin birlikte harekete geçip hizmet ifa etmeleri lüzumunda ve şeriat ve kanunlar dairesinde hareket edip zulm ve teaddiden kesinlikle sakınmaları hakkında...”⁹¹(D. A. Kılıç, 2014)

10. “Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 17. Yy.'ın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı hakkında en geniş bilgiyi veren eserdir.” (2014b, s. 248)

“17. yy. Osmanlı İmparatorluğu'nun ulaştığı zirveden aşağıya inişin başladığı devirdir, ancak bu iniş adı geçen yy.'ın büyük kısmı için yalnızca siyasi olarak gerçekleşmiştir. Oysa sanatta, kültürel ve sosyal alanlarda Osmanlı bu yy.'da hala

⁹⁰ Yazar alıntı notu: Bayram KODAMAN, “Osmanlı Devrinde Doğu Anadolu'nun İdari Durumu”, Anadolu Basın Birliği Yayınları, Ankara, 1986, s.13

⁹¹ Yazar alıntı notu: TSMA, E. 11969.

zirvededir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinin bu devirde ortaya çıkması devletin bu tarz faaliyetlere verdiği desteği göstermektedir. Çünkü Evliya Çelebi, gezilerini padişahın veya sadrazamdan aldığı berat ve desteklerle sürdürmüştür. Bu sayede ona tüm kapılar açılmış ve güvenliği sağlanmıştır.”(2014b, s. 249)

“Evliya Çelebi Kürtlerin yaşadığı yerleri şu şekilde anlatmıştır:

"Memalik-i azimdir, bir ucu cânib-i şimalde diyar-ı Erzurum'dan diyar-ı Van'dan diyar-ı Hakkari ve Cizre ve İmadiyye ve Musul ve Şehrezul ve Harir ve Ardalan ve Bağdat ve Derne ve Derteng ve ta Basra'ya varınca yetmiş konak yer Kurdistan-u sengistan add olunur" Ardından "Bu Kürdistan'ın eni boyu gibi geniş değildir. Canib-i şarkisinden Acem hududunda Harir ve Ardalan'dan hak -i Şam ve hak-i Irak-ı Arab ki hak-i Haleb 'dir, ol hak-i pakeyne varınca Kürdistan'ın arzı yigirmi ve yigirmi beş konak ve ednası on beş konak yerlerdir.” (2014b, s. 250)

“Evliya Kürtlerin menşei konusunda, onların Nuh ümmetinden Melik Kürdim adlı birinin nesebinden olduğunu ifade ettikten sonra, Tufanın ardından Cudi şehri ve çevresinde yaşamaya başladıklarını belirtir. Kullandıkları dilin Ermenice, Türkçe, Farsça, Arapça, Derice veya Pehlevice olmadığını "lisan Kürdi" adını taşıdığını belirtir. "Ancak bu lisanın on iki çeşidi vardır ve öyledir ki Kürtler bile birbirinin dilini anlamazlar” (Sabırlı, 2014b, s. 251)

11. “...Bu diyarı Mefarikin 'de peyda olup hala diyarı Kürdistan'da istimal olunan lisanı Kürd Hz. Nuh ümmetinden Melik Kürdim'den kalmıştır, amma vilayeti Kurdistan dağıstan-u Şengistan biladi bipayan olmağile on iki güne lisanı Ekrad vardır, kim birbirlerine elfazları ve lehçe-i mahsusaları muğayirdir kim nicesi birbirlerinin kelimatların tercüman ile anlarlar. Memaliki azimdir, bir ucu canibi Şimalde diyarı Erzurum'dan diyarı Van'dan diyarı Hakkari ve Cizre ve İmadiyye ve Musul ve Şehrü-zül ve Harir ve Ardalan ve Bağdat ve Derne ve Derteng ve Basna 'ya varınca yetmiş konak yer Kürdistan u sengistan add olunur. Kim Irak-ı Arab ile Ali Osman mabeyninde bu kuhi bülendler içre altı bin adet eşa'ir ü kaba'ili Ekrad seddi sedid olmasa kavmi acem diyarı Rum'a istila etmeleri emri sehl idi...⁹²” (Ünal, 2014, s. 151)

12. “Evliya Çelebi, Geçmişe (1514) atıf yaparak Kürtlerin Osmanlı'ya verdiği desteği şöyle ifade eder. "Al-i Osman mabeyninde bu kuh-i bülendler içre altı bin aded aşa'-ir ü kaba'il-i Ekrad sedd-i sedid olmasa kavm-i Acem diyar-ı Rum 'a istila etmeleri emr-i sehl idi"

Kürtlerin bölgede devamlılıklarıyla ilgili de şu şekilde dua ederek bu bahsi bitirir: "Şah-ı Acem mabeyninde memalik-i Kürdistan. Müe'ebbed ola, amin, ya mu'in” (Sabırlı, 2014b, s. 251)

13. “Evliya Çelebi Seyahatnamesi 'inde bulunan *Kanunname-i Ayin-i Kava'id-i Tertib-i Sultan Süleymani* kanunnamesinde Diyarbakır Eyaleti'nin on dokuz sancak ve beş hükümetten teşkil olduğunu belirtir. Bu sancaklardan on birinin Osmanlı ümerası tarafından yönetilen klasik sancak, sekizinin ise yurtluk- ocaklık olduğunu kaydeder. Klasik sancaklar: Harput, Ergani, Siverek, Nusaybin, Hısn-ı Keyf, Meyyafarikin, Akça Kal'a ve Habur 'dur... Yurtluk- Ocaklık Sancaklar ise; Sağman, Kulb, Mihrani, Tercil Atak, Pertek, Çapakçur ve Çermik 'dir... Hükümet Sancakların ise şunlar olduğunu söyler: Cezire, Eğil, Genc, Palu ve Hazzo”

⁹² Yazar alıntı notu: (Evliya Çelebi, "Evliya Çelebi Seyahatnamesi (EÇS), 4. Kitap (Seyit Ali Kahraman Yücel Dağlı neşri), İstanbul 2001, sf:56)

Evliya Çelebi, "... Bu zikir olunan sancaklar Eyalet-i azimu'l kadr Kürdistan içre hükümetlerdir. Ves-selam... " ifadesini kullanır.”(O. Kılıç, 2014b, s. 203)

14. “Katip Çelebi'nin Cihannüması'nda Van Eyaleti'nin konumu, *Doğu tarafında Osmanlı memleketlerinin serhaddi olan bölgedir. Hududu doğuda Azerbaycan dedikler Tebriz ülkesi, güneyde Kürdistan ile Sultaniye nahiyeleri, kuzeyde Çıldır ve Kars Eyaletleri, batıda Diyarbakır Eyaleti ile çevrilmiştir.* şeklinde ifade edilmiştir...”⁹³

“...Diyarbakır Eyaleti'nin sınırları ise şöyle tarif edilir: *Doğusunda Van Eyaleti, kuzeyinde Erzurum batısında Sivas, güneyinde Rakka ve Musul bulunmaktadır*”⁹⁴

“Şehr-i Zor Eyaleti, hakkında, Cihannüma'nın baskısını yapan İbrahim Müteferrika'nın ilave ettiği kısımda Şehrizor Eyaleti hakkında bilgi verilirken Kürdistan bölgelerinden biri olduğuna vurgu yapılır ve hudutları ise Bağdat ve Musul Eyaletleri ile İmadiye, Hakkari, Azerbaycan ve Irak-ı Acem hükümetleri olarak belirlenir.”⁹⁵(O. Kılıç, 2014f, s. 204)

15. Kâtip Çelebi'nin Cihannüma'sında da Kürdistan tabirine rastlanır. Cihannüma'da Ekrad ümerasının yönetiminde olan sancakların bulunduğu bölgeler "Kürdistan" olarak ifade edilir.

“Bu eserden aktarılan bilgilere göre, Kürdistan ve Kürdler hakkında muhtelif rivayetler olduğu... Kürdlerin Kurmanclar, Gülehran ve Güran olarak uç kısma ayrıldığı, başlangıçta Kürdistan vilayetlerinin Hürmüz 'den Malatya ve Manas sınırına dayandığı, sınırlarının ise kuzeyde İran, güneyde ise Musul ve Irak-ı Arab olduğu ifade edilir.”⁹⁶ (O. Kılıç, 2014b, ss. 203-204)

16. “Mevlana Celaleddin Rumi 'nin Mesnevi-i Şerifi'nin 1. cildinde "halvette kendisini öldüren vezirin mezarı çevresinde saçlarını yolarak, elbiselerini yırtarak toplanan Arap'tan, Türk'ten, Rum'dan ve Kürd 'den oluşanların sayısını Allah bilir" dediğine bakılırsa 13. yy.'da bu saydıklarımızın Anadolu'da varlıklarından şüphe yoktur. Tebaanın farklı unsurlardan oluşu, Selçuklu Devleti'nin kimliğine bir halel getirmemektedir.”⁹⁷ (Keskin, 2014b, s. 201)

17. “Şerefhan (1543-1603) tarafından kaleme alınan Şerefname isimli eserin naşiri Ferecullah Zeki tarafından Kürdistan'ın sınırları; İskenderun Körfezi'nden Amik Ovası'na, Toros Dağları'ndan Karadeniz'e ulaştırılmış, sayıları / Kürtlerin nüfusu 20 milyon olarak gösterilmiştir.” (Kurt, 2014, s. 3)

18. “Ebubekir ibn Behram ed Dımeşki 'nin coğrafya kitabında yer verilen bilgiye göre; "...Kürd yöneticiler arasında çok oymak ve kabilesi olanlar aşiret ismiyle anılırlar. Kale sahibi olanlar ise kale ismiyle meşhur olurlar. Mesela Hakkari ve Cezire gibi

⁹³ Yazar alıntı notu: (Katip Çelebi, Cihannüma, (Yayın Editörü: Said Öztürk), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul, Mayıs 2010, s.500)

⁹⁴ Yazar alıntı notu: (Katip Çelebi Cihannüma, s. 525)

⁹⁵ Yazar alıntı notu: (Katip Çelebi, Cihannüma, sf.535)

⁹⁶ Yazar alıntı notu: (Ebubekir ibn Behram ed-Dımeşki 'nin coğrafya kitabından)

⁹⁷ Yazar alıntı notu: (Mesnevi-i Şerif, Cilt:1, Tercüme eden, Ahmet Avni Konuk, Yayına Haz. Dr. Selçuk Eraydın ve Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Gelenek Yayınları, İstanbul 2004 s.247,63. beyit)

Sultanların çoğu taifenin ülkelerine tamah etmeyip bunların sadece itaatleri ile yetinmişlerdir. Kürdistan, bazı Osmanlı Padişahları ve Acem Şahları tarafından Serhadd, Ocaklık ve Hükümet namı ile adlandırılmıştır. Asıl Kürdistan Dağları İran ve Kirman sınırlarından başlayıp Van ve Erzurum Dağları'na kadar zincirleme ulaşan büyük dağlardır. Bu dağlardan kar eksik olmaz. Birçok yerinde Pınar ve nehirler vardır. Kürdistan 18 vilayettir. Havası mutedildir. Süleyman Şah zamanındaki hukuk-ı divanisi 200 tümen ve 1.500. dinardı..." Bu eserde Kürdistan vilayetlerinin Hürmüz'den Malatya ve Maraş sınırına dayandığı sınırlarının ise Kuzeyde İran, Güneyde ise Musul ve Irak-ı Arab olduğu ifade edilmektedir.⁹⁸ (O. Kılıç, 2014a, ss. 204-205)

Sempozyum bildirimleri içerisinde "Kürt" ve "Kürdistan" tabirlerine dair sunulan tarihi belgelere bir de Osmanlı padişahları tarafından bazı krallara verilen ahidnamelerde geçen "Kürdistan" ifadelerini eklemek gerekir.

19. 1. 1525 tarihli Leh kralı'na verilen ahidname-i hümayûnda;

"Ben ki sultanu's salâtin ve burhani'l-hevâkin tâc-bahş-i hüsrevân-ı rüvi-ı zemin zillü Allah-i fi'l-arz Akdeniz'in ve Karadeniz' in ve Rumeli 'nin Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Rum'un ve Vilayeti Dulkadiye'nin ve Diyarbekir'in ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan'ın ve Acem'in ve Şam'ın ve Haleb'in ve Mısır'ın ve Mekke'nin ve Medine'nin ve Kudüs'ün külliye diyar-ı Arab'ın ve Yemen'in ve dahi nice memleketlerin ki abâ-i kirâm ve ecdad-ı izâmın...⁹⁹" diye devam etmektedir.

2. 1553 tarihli Leh Kralı'na verilen ahidname-i humayunda padişahın ünvanı yazılırken, devletin büyüyüp gelişmesi ile birlikte zikredilen yerlerin sayısı da artmıştır. Bu ahidname-i Humayun da;

"Ben ki sultan-ı selatin-i zaman burhân-ı havakin-i avântâc- bahş-i husrevan-ı cihan zillü Allah-i melikul'l-mennân, Akdeniz ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Şam ve Halep ve Karaman ve Rum'un ve vilayet-i Dulkadiye'nin ve Diyarbekir'in ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan ve Van'ın ve Budin ve Tamışvar vilayetlerinin ve Mısır'ın ve Mekke'nin ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve Halilü 'r-Rahman'ın külliye diyar-ı Arab'ın ve Yemen'in ve Bağdad ve Basra ve Cezayir vilayetlerin ve dahi nice memleketlerin âbâ-i ikram ve ecdad-ı izâmın..."¹⁰⁰ diye bahsedilmektedir.

3. "Şehzade Beyazıt'ın İran'a ilticası sırasında alınacak tedbirlere ilgili olarak 17 Eylül 1559 tarihinde yazılan hükümde "...Van ve Diyarbekir ve Bağdad Beylerbeylerine ve onlara tabi olan cümle Kürdistan beğleri kullarıma" ifadesinden Kürdistan Beyleri'nin Van, Diyarbekir ve Bağdad 'da olduğu açıkça anlaşılabilir. ¹⁰¹"(O. Kılıç, 2014g, ss. 167-208)

4. Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransa Kralı 1. François'ya 1526 yılında yazdığı mektubunda "...Ben ki... Akdeniz ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Rum'un ve Vilayet-i Dulkadiy'nin ve Diyarbekir 'in ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan'ın ve Acem 'in ve Şam'ın ve Haleb'in ve Mekke'nin ve Medine'nin... nice

⁹⁸ Yazar alıntı notu: (Katip Celebi Cihannûma, s.538-539)

⁹⁹ Yazar alıntı notu: (M. Tayyip Gökbilgin, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İmi, 2. baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992, s.57)

¹⁰⁰ Yazar alıntı notu: (Gökbilgin, s. 59)

¹⁰¹ Yazar alıntı notu: (Başbakanlık Devler Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BA), Mühimme Defteri, No:3, hüküm no:329)

diyarın sultanı ve padişahı Sultan Beyazıt Han oğlu Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ım...¹⁰²"(Yılmazçelik, 2014b, s. 231)

Fransız ihtilali ve açığa çıkardığı "Uluslaşma sürecinin" imparatorluklar için yıkımı beraberinde getirdiği bilgisi ile Osmanlı İmparatorluğu ve coğrafyası açısından da bir değerlendirme yapmak gerekir. 19. yy başından itibaren merkezileşme politikalarına tepki olarak açığa çıkan Kürt isyanları ve bastırılma süreçleri sonrasında gerçekleşen idari taksimat da sempozyum bildirileri arasında yer bulmuştur.

20. "...Aralık 1847 yılında Diyarbekir Eyaleti, Osmanlı devletindeki yeni idari teşkilatlanma çerçevesinde yeni bir idari düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu düzenleme içerisinde Diyarbekir Eyaleti ile birlikte Van, Muş, Hakkari sancakları ile Cizre, Bohtan ve Mardin kazalarından oluşturulan yeni eyalete Kürdistan Eyaleti adı verilmiştir. Osmanlı mülki taksimatı içerisinde Tanzimat Devri'nin ilk yıllarında 35 eyalet zikredilmektedir. Yeni oluşturulan Kürdistan Eyaleti, 36. eyalet olarak oluşturulmuştur..."¹⁰³

"... Aralık 1847 tarihinde oluşturulan Kürdistan Eyaleti; 1. Mardin, 2. Siirt, 3. Diyarbekir olmak üzere üç livadan meydana gelmekteydi..."

"...Tanzimat 'ın idari alanda getirmiş olduğu yeni düzenlemenin başarısız olduğu görülmüş ve 1864 yılında yeni bir vilayet nizamnamesi neşredilmiştir. Buna göre, Osmanlı toprakları idare dairelerine taksim edilerek bunların en büyüğüne Vilayet adı verilmekte, Vilayet; Sancaklara, Sancaklar; Kazalara, Kazalar; Karyelere bölünmekte ve her karye de bir belediye idaresi olarak kabul edilmekteydi. 1864 Vilayet Nizamnamesi İmparatorluğun her tarafında hemen tatbik edilememiştir. Mithat Paşa'nın Tuna Valiliği 'ndeki başarısı üzerine diğer bölgelerde de 1865 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bunu takiben 1867 yılında bütün vilayetlere has bir vilayetler nizamnamesi tanzim edilmiştir. 1867 yılındaki mülki taksimata göre Osmanlı Devleti -İstanbul hariç- 27 vilayete ayrılmıştı..."¹⁰⁴"(Yılmazçelik, 2014c, ss. 226-229)

21. "...Kürt Beyleri özellikle 18 yy.'ın başlarından itibaren devletin güç kaybetmesiyle birlikte neredeyse bağımsız olarak hareket etmeye başlamışlardır. Bu durumu fark eden Sultan II. Mahmut, Anadolu ve Rumeli'deki büyük ayanları ortadan kaldırdıktan sonra 1830'lu yılların başlarından itibaren Kürt Beylerini de tasfiye etmek için harekete geçti. Fakat ciddi bir direnişle karşılaşınca bölgeye büyük ordular sevk etmek zorunda kaldı. Direnişin en güçlü olduğu yer Bohtan ve Hakkari yöresiydi. Bu yüzden buradaki tasfiye sürecinin tamamlanması kolay olmadı. Mücadele, Bohtan'ın güçlü beylerinden Bedirhan Bey'in 1847 yılında Cizre'de mağlup edilip teslim alınmasına kadar devam etti. Bedirhan Bey teslim olunca onunla birlikte hareket eden Müküs (Bahçesaray) ve Hakkari Beyleri de boyun eğmek zorunda kaldılar."¹⁰⁵

¹⁰² Yazar alıntı notu: (Tarih-i Cevdet 'den naklen Halil Kemal Türközü; Türkmen ülkesi: Doğu Anadolu Adı ve Emperyalizmin Etkileri, Ankara, 1985, s. 20)

¹⁰³ Yazar alıntı notu: Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Cilt VI, Ankara, Sf. 127, 128, 129

¹⁰⁴ Yazar alıntı notu: A.g.e., C.VII Ankara, 1983, s. 153, 154, 155, 156, 157, 158

¹⁰⁵ Yazar alıntı notu: (Takvim-i Vekayi, Defa (Sayı): 345,16 Şaban 1263 (30 Temmuz 1847); BOA, A. MKT (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Mektubi Kalemi), 90/58, 7 Receb 1263 (21 Haziran 1847)

Can ve mal güvencesi karşılığında teslim olmayı kabul eden Kürt Beyleri aileleriyle birlikte imparatorluğun uzak bölgelerine gönderildiler. Bedirhan Bey Girit'e diğerleri çoğunlukla Rumeli yakasına sürgün edildiler. Sürecin bu şekilde tamamlanması Osmanlı yönetimini fazlasıyla /ziyadesiyle memnun etti. Elde edilen başarı "Kürdistan'ın fethi" olarak nitelendirildi. Dönemin padişahı Sultan Abdulmecid'e de "Kürdistan fatih-i hakikisi (Kürdistan'ın gerçek fatihi) ünvanı verildi.¹⁰⁶"(2014, ss. 155-156)

"... 13 Aralık 1847 tarihinde Diyarbekir Eyaletiyle Van, Muş, Hakkari sancakları ve Cizre, Bohtan, Mardin kazalarının "Kürdistan Eyaleti" adı altında birleştirildiği açıklandı. Merkeziyetçi yönetim anlayışı için tehdit unsuru olarak görülen Kürt beylerine bu yeni idari yapılanma içerisinde herhangi bir görev verilmedi¹⁰⁷"(2014, s. 157)

"...Kürdistan Eyaleti'nin kurulması bölgenin kontrol altına alınması için yeterli olmadı. Aşiret yapısının çok güçlü olması nedeniyle eyalet yönetimi bölgeye tam olarak nüfuz edemedi. Bu yüzden merkezden tayin edilen Vali, defterdar ve kaymakamlar dışındaki idari görevliler özellikle de kaza müdürlükleriyle nahiye ağalıkları nüfuzlu aşiret reislerinin elinde kaldı. Üstelik merkezden gönderilen idareciler de genellikle beceriksiz ve kötü niyetli kimselerdi. İzzeddin Şir Bey'den sonra Cizre Kaymakamı olan Mustafa Paşa görevde kaldığı iki yıl boyunca çok sayıda yolsuzluk yaptı. Vergi adı altında, ahaliden kanunsuz olarak topladıkları Bedirhan Bey döneminde alınan vergilerden çok daha yüksekti. Gerçi Babiali halkın şikayetlerini dikkate alarak onu görevinden aldı, ama yerine daha iyisini de gönderemedi. Özellikle Mardin Kaymakamı Osman Paşa'nın yolsuzlukları ayyuka çıktı. Kötü niyetli yöneticilerin yarattığı rahatsızlığa aşiretlerin asker vermeye zorlanması da eklenince yöre halkının Osmanlı yönetimine ısındırılması bir türlü mümkün olamadı. Cizre beylerinin aşiretler üzerindeki etkinliği de kırılmadı..."(Öğün, 2014, s. 159)

Dünün merkezi atamaları ile bugünün, halkın seçilmişlerine yönelik "sivil darbe" olarak tanımlayabileceğimiz, "kayyum" politikaları arasında hiçbir fark olmadığı gibi; adı vali, kaymakam ya da kayyum olsun, erk sahiplerinin elde ettikleri çıkar, yaşanan huzursuzluklar ve halkın rahatsızlığı konusunda da bir fark yoktur.

Ve son olarak Şeyh Ubeydullah Nehri 'ye dair bir alıntı ile bu bölümü kapatıyorum.

22. "... Şeyh Ubeydullah'ı ilk Kürt milliyetçisi ve İran'a saldırısını da ilk Kürt ulusal ayaklanması sayanlar için Şeyh'in Dr. Cochran'a gönderdiği bir mektupta geçen ifadeler delil olarak kullanılmaktadır, mektuptaki ifadeler:

"500.000 aileden daha fazla olan Kürt milleti ayrı insanlardır. Dinleri farklıdır ve yasaları ve gelenekleri kesindir... İster Türk ister İran uyruklu olsun Kürdistan'ın yöneticileri hepsi birleşmiş ve bu iki hükümetle sorunların bu yolla çözülemeyeceğinde hemfikirler... Biz de ayrı bir milletiz. İşlerin kendi elimizde olmasını isteriz. Kendi suçlarımızın cezalandırılmasında güçlü ve bağımsız olabilir ve diğer milletler gibi ayrıcalıklarımız olsun..." şeklindedir.

¹⁰⁶ Yazar alıntı notu: (Takvim-i Vekayi, Defa (Sayı): 351, 8 Şevval 1263 (19 Eylül 1847), Dündar Ali Kılıç, "Hakkari Beyliği (İrisan Beyliği)'nin Yıkılışı Etkenleri" III. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu (06.08 Haziran 2007- Hakkari) Ed. Oktay Belli, Ankara: Ajans - Türk 2008, s. 315; John S. Guest "Yezidilerin Tarihi / Melek Tawus ve Mıshefa Rei'in izinde, çev. İbrahim Bingöl, İstanbul: Avesta, 2001, s. 180)

¹⁰⁷ Yazar alıntı notu: Takvim-i Vekayi, Defa (Sayı): 360, 5 Muharrem 1264 (13 Aralık 1847); BOA, A. MKT, 103/64.27 zilhicce 1263 (6 Aralık 1847)

Mektubun Farsça yazılmış olması ve orijinali üzerinden bir değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığı ancak Dr. Cochran tarafından yapılan çevirisinde "The Kurdish Nation" ifadesinin yer aldığı belirtilmektedir.”(Deniz, 2014, s. 185)

Ahmet Vedat Koçal *Osmanlı- Türkiye Modernleşmesinin Sosyo-Ekonomik Temelleri ve Aktörleri Bağlamında Türk-Kürt ikileminin Doğuşu ve Kaynakları* başlıklı bildirisinde konuya dair yaptığı,

“Modernleşme sürecinin amaçlanan çıktısı olarak “Türk” kimliği, imparatorluğun çok kimlikli çok kültürlü yapısının mirası karşısında kaçınılmaz olarak farklılaşmalar üretmiş, bu farklılaşmalar da alternatif kimlik taleplerini ve kurgularını doğurmuştur. Kürt kimliğinin geleneksel aşiret kalıplarını aşarak günümüzdeki modern- ulusal kimlik tanımına evriminin tarihsel kaynağı burasıdır.”

Açıklaması ve,

“Osmanlı modernleşmesinin Cumhuriyete mirası olarak Türkleştirme girişimi¹⁰⁸ Kürt toplumunda huzursuzluklara neden olarak, Kürtlerin milli kimliklerini koruma ve geliştirme duygusunu arttırmıştır.¹⁰⁹”(2014b, s. 123)

aktarımı ile; Kürt Halkı'nın itiraz ve isyan gerekçelerine ışık tutmuştur.

Bildiriler içerisinde yer alan bir kısım bilgiye zaten hâkim olmakla birlikte benim için diğer bir kısım bilginin yeni ve düşündürücü ve hatta bazılarının şaşırtıcı olduğunun da altını çizmek istiyorum.

Evliya Çelebi'nin Kürtlerin varlığı için etmiş olduğu dua ile aradan geçen 500 yıldan sonraki nefret iklimi düşündürüyor doğal olarak ve duanın bedduaya dönüşen niteliği sarsıyor insanı.

KÜRT SORUNU ULUSLARARASI YÖNÜ

Dünya coğrafyasına baktığımızda sınır bölgesinde yaşayan halkların değişmeyen kaderi olarak karşımıza çıkıyor çözülemeyen sınır sorunları ve beraberinde yaşanan çatışma, şiddet ve savaş gerçeği. Batı coğrafyasında Kuzey İrlanda, Bask, Bosna Hersek, Kosova, Makedonya ve Kıbrıs sorunu; Ortadoğu ve Asya coğrafyasında Afganistan, Keşmir, Irak,

¹⁰⁸ Yazar alıntı notu: Gülçiçek Günel Tekin, İttihat Terakki'den Günümüze Yek Tarz-ı Siyaset: Türkleştirme, İstanbul, Belge, 2011

¹⁰⁹ Yazar alıntı notu: Naci Kutlay, Kürt Kimliğinin Oluşum Süreci, s.115

Filistin ve Kürt Sorunu, Kafkasya coğrafyasında Karabağ, Çeçenistan, Abhazy, Güney Osetya, ve bugün sıcak savaşın yaşandığı Ukrayna sorunu, bizlere miras kalan dünyayı çocuklarımıza miras bırakabilmek için "sınırlar" üzerine düşünmemizi zorunlu kılıyor.

Teknoloji ve Bilişim çağındayız. Bu yönüyle sınırların olmadığı bir dünyada yaşıyor, küçücük ekranlardan dünyaya ulaşabiliyoruz ve kendimizi ulaştırabiliyoruz. Çizilen sınırlar, ortak kimlikler karşısında -ırk, dil, din ve inanç gibi- kağıt üzerinde kalırken sınırların içerisinde yaşayanları da birleştirmiyor. Bu gerçeklik içerisinde, önce Kasr-ı Şirin sonra Lozan'la çizilen sınırlarla, Kürdistan halkların yaşadığı coğrafya da bir sorun alanı olarak duruyor ortada. Bu coğrafya öyle bir coğrafya ki Küresel Hegemon güçler için her zaman ilgi alanı olmuş. Bu haliyle, Osmanlı İmparatorluğu ile Safevi arasında çizilen sınırla ikiye, İmparatorluğun yıkılmasıyla; Türkiye, Suriye ve Irak arasında çizilen sınırlarla dörde bölünen Kürdistan coğrafyasında yaşayan halkların doğal olarak yaşadıkları sorunlar da uluslararası bir nitelik taşıyor.

Dört parçanın herhangi birinde yaşanan gelişme ya da açığa çıkan sonuç diğer parçaları da etkiliyor. Çok kimlikli (etnik, dini ve mezhepsel açıdan) bir coğrafyada yürütülmek istenen ulus devletin teklik politikalarına, hegemonik güçlerin ve küresel sermayenin bölgesel çıkarları da eklenince yaşanan sorunların çözüme kavuşması mümkün olmuyor yazık ki.

İddianameye karşı yapmış olduğum savunmada cumhuriyetin kurulmasıyla Türkiye'de yaşayan Kürtlerin yaşadığı sorunlar ve yaşananlara dair ayrıntılı bilgi vermiştim. Tekrar etmeyeceğim. Ancak Sempozyum bildirimleri içerisinde İran, Irak ve Suriye'de yaşayan Kürtlere dair verilen bilgilerden yola çıkarak Kürt Sorunu'nun uluslararası boyutundan kısaca bahsetmek istiyorum.

İRAN

Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur *İsmail Ağa Simko'nun Aşireti, Ailesi ve Reisliği'nin İlk Yılları* başlıklı bildirisinde İran'da yaşayan Kürtlere dair;

“Batı Azerbaycan ve tabii olarak Türk- İran sınırları üzerinde bulunun Kürt Aşiretleri hakkında en ayrıntılı bilgilerden biri, 1927 yılında bölge hakkında tafsilatlı hazırlanmış olan bir Türk askeri istihbarat raporunda bulunmaktadır.¹¹⁰

Bu mahrem ve hizmete özel kaydıyla hazırlanan raporda; bölgenin dağları, nehirleri, ovaları, şehirleri, iktisadi ve sosyal hayatı, İran askeri teşkilatı ve bölgenin

¹¹⁰ Yazar alıntı notu: (İran Azerbaycanı Tetkik Raporu, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Matbaası, Ankara, 1927)

dinsel ve etnik yapısı ayrıntılı şekilde ortaya konmuştur. Raporda ismi geçen aşiretler şunlardır.

1. Celaliler, 2. Milanlar ve Arusanlılar, 3. Haydaranlılar, 4. Herkiler, 5. Savuçbulak, Uşnu, Serdeşt (Cenub-i Garbi Azerbaycan Aşayiri) Aşiretleri: Bunlar Mukriiler ve Bolbaşlar olarak ikiye ayrıldığı gibi alt kolları da mevcuttur. Azerbaycan dışında Senendeç ve Kirmanşah ile daha güneyde başka Kürt aşiretleri de bulunmaktadır. Bunların bilinen ve en kalabalık olanları Bane Beyzade, Merbuvan, Kelbaği ve Mendmi, Uraman ve Kelhurlar'dır.¹¹¹(2014a, ss. 261-262)

“...Türk-İran sınırındaki en büyük Kürt kabilelerinden biri Şekak, Şikak, Şekkak veya Şakak olarak isimlendirilen gruptur. Bunlar 1. Dünya Savaşı'ndan önce İran'da Urmiye gölünün batısında Bradost, Somay, Çehrik ve Kotur civarında yaşamaktaydı. Yazları Deşt-i Bil ve Tergaver denilen Şah'a ait yaylalarda geçiren Şakaklar, kışları köylerinde oturan ve çoğu yarı göçer bir kabilelerdir...¹¹²”(Atnur, 2014a, s. 262)

“...Simko'nun Abdovi grubuna (Şakak) lider olduğu dönem İran için karışık bir zaman dilimidir. İran 20. yy'ın başlarından itibaren askeri, siyasi ve iktisadi açıdan ciddi bir sıkıntı içerisine girmiş, ülke üzerinde Rus ve İngiliz etkisi artmış devlet adamları bu iki ülke taraftarlığı konusunda bölünmüşlerdi.

Bu ortamda İran'da 1905 yılından itibaren etkin bir şekilde meşrutiyet çabaları ve kargaşası ortaya çıktı ve nihayet 1906'da Meşrutiyet ilan edildi. Ancak İran'da sular durulmadı, Meşrutiyet taraftarları ile Şah güçleri arasında mücadele devam etti. Rus-Japon Savaşı (1905-1906) ve müteakiben Ruslar'ın Japonya'ya yenilmesini fırsat bilen Türk kuvvetleri de İran topraklarına girdi. Türkler özellikle Beyzade Aşiretinin de desteği ile Urmiye ve Savuçbulak (Nevahi-i Şarkiy) bölgesini kontrol altına aldı.¹¹³

Osmanlılar Türk-İran sınırının henüz düzeltilmediği bahanesi ile bu askeri hareketi gerçekleştirmiş ve içerisinde Şakaklı Abdoviler 'inde bulunduğu aşiretlerden süvari alayları teşkil edip kendi nizami birlikleri ile birlikte bölgeyi kontrol altına almışlardı.¹¹⁴ (İran'a yönelik Türk Askeri müdahalesi sonucu, sınır meselesini çözmek amacıyla Türk-Rus-İran ve İngiliz temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulmuş ve o da çalışmalarını 1913 yılında anlaşma yaparak bitirmişti.¹¹⁵” (2014b, s. 275)

“Ön Asya'da yaşayan halklardan olan Kürtler, geçmişten günümüze genel itibariyle bölgedeki mevcut devletlerin sınırları üzerinde yaşamış, bir anlamda bağlı buldukları devletlerin iç ve dış politikalarında rol oynamışlardır. Bu rol birinci dereceden olmasa da ciddiye alınması gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Osmanlı-İran mücadelelerinde mezhep itibariyle genelde Anadolu Türkleri tarafında yer alan Kürtler, iki tarafın zayıflamaya başlaması ile birlikte, bölgeye dışarıdan müdahil olan emperyal güçleri de hesaba katmışlardı. Sınır üzeri ve yakınında, aşiretler halinde yaşamaları onlara ciddi bir hareket kabiliyeti sağlamaktaydı. Bu anlamda sınırları içerisinde yaşadıkları devletlere karşı oluşturdukları en büyük tehdit, rakip güçlerle işbirliği yapmak veya bağlı olduklarından ayrılmaktı.” (2014a, s. 259)

“Kürtler tam anlamıyla merkezi otoriteye tabi olmadıklarından kendi geleneksel yapılarını devam ettirmiş. Özellikle sınır boylarında daha özgür hareket alanı bulmuşlardı. İlgili devletlerin bu anlamda en fazla şikayetçi oldukları ve bazen de birbirlerinin aleyhinde kullandıkları hadise, aşiretlerin sınır ihlalleri, talan ve şekavet olayları idi.”(2014a, s. 260)

¹¹¹ Yazar alıntı notu: (Azerbaycan Tetkik Raporu s. 49-57)

¹¹² Yazar alıntı notu: (“Azerbaycan Tetkik Raporu” s.52, V. Minorsky, "Şakaki", s. 399, Bruinessen “Simko Ayaklanması”, s. 225-226)

¹¹³ Yazar alıntı notu: Yusuf Hikmet Bayur Türk İnkılabı Tarihi II/ I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1943 s. 170, v.d

¹¹⁴ Yazar alıntı notu: (Fatih Ünal "Şikak", s. 176)

¹¹⁵ Yazar alıntı notu: (Ser Leşker Abdullah Han-i Emir Tahmasebi...)

“İran'daki Kürt aşiretleri hakkında bir takım çalışmalar içerisinde geçmişten günümüze onların isimleri, üst yapılanmaları, bağlı birimleri, nüfus yapıları hakkında bilgiler mevcut olmakla birlikte¹¹⁶ bazen farklı isimlendirme veya yazılım çeşitleri de görülmektedir. Dolayısıyla bazen çelişkili durumların ortaya çıkması muhtemeldir. İran içerisinde 24 farklı dinsel, dilsel grubu ve bunlar içerisinde 11 etnik grubu barındıran bir ülkedir.¹¹⁷

Bu anlamda 20. yy.'ın başlarında İran'da Kürtlerin 140 kabile ve klandan oluştuğu Batı Azerbaycan'da yerleşik olarak Kürtlerin 15 kabilesi, 75 alt kabilesi ve 900 klanı mevcut olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁸” (Atnur, 2014a, s. 261)

bilgilerine yer vermiştir.

RUSYA

Söz konusu olan İran Kürtleri olunca Rusya'ya değinmemek mümkün değildir Prof. Dr. Hacali Necefoğlu *Rusların Osmanlı-Kürt Aşiretlerine Yönelik Faaliyetleri* başlıklı yazısında XIX yy.'da Rusların Kürt aşiretlerine olan ilgisini ele almıştır.

“XIX. yüzyılın sonu ve XX. yy.'ın başında Kürtlerin yaşadıkları Anadolu ve Orta Doğu bölgesi küresel güçlerin dikkatlerini odakladıkları ve faal bir biçimde mücadele ettikleri bölge idi. O yıllarda Osmanlı'nın Asya Bölgesi'nde Rus istihbaratı yapılandırılmaya başlanmış ve Doğu Anadolu ve Mezopotamya'daki Rus askerleri Kürtler konusunda raporlar hazırlıyorlardı. Rusya stratejik Araştırmalar Enstitüsü Orta Doğu Temsilcisi Prof. Dr. Aleksandr Kolesnikov 'un da kaydettiği gibi, onların asıl amacı; "Özellikle İngiliz istihbaratı ile rekabet edecek şekilde Kürtlerle ilgili bilgi toplanması, Kürtlerle nasıl işbirliği yapılacağıının tespit edilmesi ve bu konularda raporların St. Petersburg a gönderilmesi idi. Petersburg ve Genelkurmayın Kafkasya'daki karargahı -Tiflis- 1900-1919 yılları arasında bin adet bilgi notu gönderilmiştir. Bu raporların yazarları konuyla ilgili önemli miraslar bırakmıştır.¹¹⁹” (2014a, s. 208)

Sayın Necefoğlu XIX. Yüzyılda Rusların Kürt aşiretlerine ilgisine de değinmiştir.

“... 19. yy. suresince vuku bulan dört Osmanlı-Rus (1805-1812, 1828 -1829 ,1853-1856, 1877-1878) ve iki Rus-İran (1805-1812 ve 1826-1828) savaşlarında Kafkas ve Doğu Anadolu cephelerinde Osmanlı ve Kaçarlar tarafında vuruşan Kürt aşiretleri her zaman Rus devlet ve askeri yetkililerinin dikkat merkezinde olmuştur...

¹¹⁶ Yazar alıntı notu: (Nikitin, "Kürtler", s. 284-336; Hasan Arfa, "Kürtlerin Kısa Tarihi (Çev: TRT Dış Haberler Müdürlüğü) Çiviyazıları Yayınları, Ankara 1966 s. 77-79; Bruinessen, "Simko Ayaklanması", s.226, 228)

¹¹⁷ Yazar alıntı notu: (Gülara Yenisey, "İran'da Etnopolitik Hareketler (1922-2004)", Ötüken Yay. İstanbul 2008, s. 12)

¹¹⁸ Yazar alıntı notu: (M. Reza Gods, "İran v XX veke Poliçeskaya İstoria", Moskova, Nauka, 1994, s. 13 'den naklen Yenisey, "İran", s. 116)

¹¹⁹ Yazar alıntı notu: (Ortaoğu'da Kürtler ve Bölgenin Geleceğine Etkisi. ORSAM Tutanakları, No: 34, 28 Ekim 2013. İzmir (2013), s.17.)

Dönemin Kafkas Askeri Dairesi Karargah Başkanı Tümgeneral NN- Belyavskiy, XIX. yy süresince Rusya'nın İran ve Osmanlı devleti ile yürüttüğü savaşlarda Kürtlerin iştiraki, yüz yıl boyunca Rusların Kürtlerle ilişkileri ve onlara karşı faaliyetleri; Rusya, İran ve Türkiye'deki Kürtlerin çağdaş siyasi durumunun aşikar edilmesi, İran ve özellikle Türkiye ile gelecek savaşlarda Kürtlerin Rusya'ya muhtemel münasebetinin belirlenmesi gibi meselelerin aydınlatılması amacıyla Kurmay Binbaşı Pyotr İ. Averyanov 'u tarihsel rapor hazırlamakla görevlendirmiştir.

Adı geçen rapor "XIX. yy süresince Rusya'nın İran ve Türkiye ile savaşlarında Kürtler / Türkiye, İran ve Rusya Kürtleri'nin Çağdaş Siyasi Durumu" başlığı ile 1900 yılında Tiflis'te Kafkas Askeri Dairesi Matbaası'nda basılmıştır.

Sekiz bölümden oluşan kitabın beş bölümünde 1804-1805 Rus-İran ve 1805-1812 Osmanlı – Rus savaşlarında, 1826-1828 Rus-İran Savaşı'nda, 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşında, 1853-56 yılları Kırım Harbinde 1877-1878 Osmanlı Rus savaşında Rusların Kürtlerle ilişkileri ve onlara karşı faaliyetleri incelenerek, her bölümün sonunda o döneme ait değerlendirmeler yapılmaktadır. İki bölümünde Yezdanşir (1854), Bedir Han oğulları (1878) ve Şeyh Ubeydullah isyanları hakkında bilgi veriliyor. Sonuncu bölümde ise XIX. yy'ın sonunda Osmanlı-İran ve Rusya Kürtlerinin durumu tahlil ediliyor.”(2014b, ss. 197-199)

IRAK ve İNGİLTERE

Bildiriler içerisinde özgün olarak Irak Kürtlerinin durumunu ve statüsünü konu alan bir çalışma yer almamakla birlikte İngilizlerin Kürdistan'a olan ilgileri farklı bildirimlere konu olmuş ve dolayısıyla Irak Kürtlerine dair bilgilere de yer verilmiştir.

Yard. Doç. Dr. Recep Çelik, *Bilinmeyen bir Kürt Raporu ve Türk-Kürt Kardeşliği* başlıklı bildirisinde önemle üzerinde durulması gereken şu bilgilere yer vermektedir:

“1. Dünya Savaşı öncesi Ortadoğu, büyük devletlerin, İngiltere, Rusya, Almanya ve Fransa'nın rekabet ve sürtüşme alanı haline gelmişti. Kürdistan'da bu bölgede zengin ve stratejik bir yer olarak büyük devletler için gerek savaş süresince ve gerek savaş sonrası özel bir konuma sahip oldu. Bunda en önemli faktör petrol faktörüydü. Petrol büyük devletlerin Kürdistan politikalarında etkili bir öge idi.¹²⁰” (2014a, s. 285)

“İngilizlerin Kürdistan'a olan ilgileri 18. yy'ın ikinci yarısına dayanır. Bu tarihten itibaren Doğu Hint Kumpanyası yöneticileri bölgeye seyahat etmeye başladılar. Seyahatler 19.yy'da da devam etti. Şirketin Bağdat temsilcisi Cl. James Rich Güney Kürdistan'a kapsamlı bir gezi yaptı. Kürtlerin ileri gelenleriyle temas etti ve önemli gördüğü yerlerin haritalarını çıkardı. Rich bölgenin ekonomik ve toplumsal durumuyla ilgili bilgiler de vermektedir. Ardından bu asırda İngiliz subaylarının Kürdistan'a seyahatleri gelmeye başladı (Rawlinson ve F. Millingen). Subaylardan sonra başka gezginler bölgeye geldiler. J. Morier ve J.M. Kinner seyahatleriyle ilgili eserler yayınladılar. Eserlerde Kürdistan ve Kürt toplumu ile ilgili birçok bilgi yer almaktaydı. 20. yy'ın başlarında ise petrol dolayısıyla İngilizlerin bölgeye olan ilgisi daha da

¹²⁰ Yazar alıntı notu: (Kemal Mazhar Ahmed, 1.DS Yıllarında Kürdistan, Çev. Mustafa Düzgün, Berhem yayınevi, Ankara, s. 17-18)

yoğunlaştı.¹²¹ Bölge İngilizler için yakın ve Orta Doğu'da önemli bir dayanak noktası özelliği göstermekteydi.”(2014a, s. 284)

“İtilaf devletlerinin Ermeni yanlısı politikaları İngilizlerin Kürt siyasetini etkilemekteydi. Kurulması planlanan Ermeni devletini Kürtlerin kabul etmesi ve Ermenilerle barışması gerekiyordu. Kurulacak Ermeni Devleti Kürt bölgelerini de içine alacağından bunu Kürtlere kabul ettirmek kolay olmayacaktı. Bu sebeple İngilizler, Kürtlere otonomi verilmesine ağırlık vermeye başladılar. Böylece Kürt otonom belgesi kuzeyde Ermenistan, güneyde de Arap bölgesi arasında tampon bölge olarak kalacaktı.¹²²” (2014a, s. 287)

Bu açıklamaların doğal olarak akla getirdiği ilk şey Sevr Anlaşması olacaktır ki, bu anlaşma onaylanmamıştır.

SURİYE ve FRANSA

Yargılanmakta olduğumuz Kobani Dosyası'nın da konusu olması itibariyle Suriye 'de yaşayan Kürtlerin konumu ve statüsü ise bugün dahi büyük bir önem taşımaktadır. Suriye'de henüz normalleşme yaşanmamakla beraber Beşar Esad'ın başta Arap camiası içerisinde yeniden kabul edilmesi, Ukrayna Savaşı dolayısıyla Rusya'nın Suriye'de yaşadığı nüfuz kaybı, İran'ın Suriye'nin toprak bütünlüğü içerisinde demokratik bir yönetimden yana tutumu, Kuzey Suriye'de savaşın başından itibaren hayata geçirilen *Defacto* demokratik yönetim modelinin uluslararası camiada yarattığı ilgi, Türkiye'nin özellikle son sekiz yıldır bu yönetimin gayrimeşru ve bir “terör” yapılanması olduğu yönündeki ısrarı ve ABD'nin Fırat'ın doğusundaki varlığı ile İŞİD'e karşı mücadelede Suriye Demokratik Güçlerine vermiş olduğu destek ayrı ayrı değerlendirme konusu yapılabilir.

Ancak burada "Sempozyum Bildirileri" ışığında bir bilgilendirme ve değerlendirme yapacağım. Arş. Gör. Mustafa Dağ ve Arş. Gör. Yunus Emre Uçan sempozyuma sunduğu *Sovyetlerin (Rusya) Suriye'deki Kürdizm Politikası (1946-1950)* başlıklı bildirilerinde Suriye Kürtlerine dair:

“Kürtler Ortadoğu'daki en büyük etnik gruplardan biri olmakla birlikte buldukları ülkelere göre farklı siyasi roller oynadılar Suriye Kürtleri'nin ükedeki en büyük etnik azınlık olmalarına karşın, Irak ve Türkiye'de yaşayan Kürtlerle kıyaslandığında Suriye siyasetinde fazla bir varlık gösteremediklerini görüyoruz. Suriye'de Kürtlerin siyasi varlık gösterememesinde, aşiret ve tarikat bağlılıkları gibi yerel bağlılıklara sahip olmalarından kaynaklı modern bir siyasal hareket olarak ortaya çıkamamaları ve merkezi devletin Kürtleri bilinçli bir şekilde siyasal alanın dışına itmesi etkili oldu.

¹²¹ Yazar alıntı notu: İngiliz donanmasında petrol kullanılmaya başlanması

¹²² Yazar alıntı notu: (Bilal Şimşir, *Kürtçülük (1787-1923)* Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 302)

Ayrıca kendi aralarında nüfus mücadelesi, Suriye Devleti'nin Arap Milliyetçiliği ideolojisi ve Fransızların bütün muhalefet oluşumlarını birbirine karşı kullanarak etkisizleştirme çabaları diğer önemli etkenlerdendir. Ayrıca Türkiye'de, Diyarbakır; Irak'da Süleymaniye, İran 'da Sinna, Mahabad ve Urmiye gibi aşiret yaşantısının ve geleneksel yaşam tarzının kendisini devam ettirdiği önemli şehirlerin benzeri Suriye'de yoktu. Belki bu yüzden Suriye'deki Kürtler, Irak'taki Şeyh Mahmud, İran'daki Simko Ağa ve Türkiye 'deki Şeyh Sait gibi milli bir lider çıkarmada başarılı olamadılar.

Suriyeli Kürtler geçmişten günümüze Türkiye ve Irak gibi büyük Kürt nüfusuna sahip komşu ülkelerdeki Kürt hareketlerine sempati göstermişlerdir. Ülke içerisinde daha çok demokratik bir sistem içerisinde kültürel ve politik haklarının olabileceği bir statüyü arzu etmişlerdir.

Suriye toprakları diğer ülkelerdeki Kürtler için sızrama tahtası işlevini görmüş ve özellikle Irak ve Türkiye'de şekillenen Kürt siyasi hareketlerine zaman zaman merkezlik yapmıştır. Hoybun ve PKK bunların en bilinen örnekleridir.”(2014a, ss. 63-64)

“...Suriyeli Kürtler, diğer ülkelerdeki Kürtlere oranla daha dağınık halde ülkenin Kuzey ve Kuzeydoğu bölgelerine yerleşmişlerdir. Suriye'deki Kürt yerleşmeleri birkaç ana bölgeden oluşmaktadır. Kürt Dağı olarak adlandırılan bölge Kürt nüfusunun en yoğun olduğu bölgelerden biridir. Buradaki Kürtlerin %30'u Halep'in kuzeyinde bölgenin önemli bir yerleşmesi olan Afrin olarak adlandırılan bölgede yaşamaktadır. Bu bölgedekiler Türkiye'deki Kürtlerin güneydeki uzantıdır. Fırat nehrinin Suriye'ye giriş yaptığı yer olan Ayn el Arap'ta (Kobani) Suriye'deki Kürt nüfusunun yaklaşık %10'u bulunmaktadır. %40 ise Cezire Bölgesi'nin kuzeydoğusunda ikamet etmektedir Hasekê, Dirbesiyê, Amudê, Kamışlı, Ras-Al-Ayn Kürtlerin yoğun olduğu yerleşmelerdir. Cezire'dekilerin sonradan gelen ve Suriye'nin vatandaşlığına almadığı Kürtler olduğu iddia edilmektedir. Buralar dışında Şam, Halep ve Lazkiye'de önemli sayıda Kürt bulunmaktadır. Suriye Kürtlerinin kullandığı dil, Kürtçe'nin bir diyalektiği olan Kurmançî'dir. Kürt Dağı ve Cezire Bölgeleri arasında farklı lehçeler de kullanılmaktadır. Suriye Kürtleri 'nin büyük bir çoğunluğu sünni anlayışı içinde Şafi mezhebine mensupturlar...”(2014a, s. 63)

şeklinde ayrıntılı bir bilgilendirme ve değerlendirme yapmışlardır.

Suriye denip Fransa'ya değinmemek doğru olmayacağından burada Recep Çelik'in Sempozyuma sunduğu bildiriye bir bölüme yer vermek istiyorum:

“Fransa, savaş sonrası manda yönetimi altındaki Suriye'de Kürtlerden çok Hristiyan olan Nasturi, Ermeni ve Süryanilerle ilgilenmeyi tercih etmişti. Bölgede çıkarlarına ters geleceği düşüncesiyle Kürt taleplerine Fransızlar kulak vermemektedir.

Nitekim Fransızlar İngilizlerin Musul'daki denetimine karşılık kendilerinin Suriye'deki manda yönetimini İngilizlere kabul ettirmişti.

Fransa kurulacak Kürt devletine bu devletin Suriye'deki Kürt bölgelerini ve Fırat'ın batısını kapsamaması, şartıyla onay vermişti.

Anadolu'da direnişin Ankara hükümeti lehine gelişmesi de Fransızları Türk hükümetine yaklaştırmış ve her iki taraf da bir Kürt devleti kurulmasına karşı olduklarını açıklamıştı.

Ekim 1921 Ankara Anlaşması'yla Fransızlar Kilikya'dan çekilmiş, böylece Türkiye-Suriye sınırı çizilmişti.

TBMM hükümetiyle imzalanan Ankara Anlaşması'nın içerisinde olmamasına karşın anlaşmada Fransızlar, Türklerden Musul petrollerini işletme konusunda söz

almışlardı. Böylece Fransa Musul sorununda tarafsız bir görüntü çizmeye çalışırken, Kürt sorununda Türk Hükümetine yardımcı olmuştur.”(2014b, ss. 288-289)

Ne söylenebilir ki!

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşananlara dair yazılıp çizilen çok şey okuyoruz. Ama cetvel ile çizilen sınırlarla, yaşamları ve coğrafyaları parçalanırken gölgede kalan ve varlıkları Sevr tartışmalarıyla görünmez kılınmak istenenin hep Kürt Halkı olduğu gerçeği ile karşılaşıyoruz.

SONUÇ

Yıllardır konuyla ilgili katıldığım çalışmalarda ve yaşadığım yargılama süreçlerinde en sık karşılaştığım soru "Kürdistan'ın neresi olduğu?" ve "Neden kendimi Türk milletinin bir ferdi olarak hissetmediğim?" oldu.

Cevabı basitti. Kürt'tüm ve yaşadığım yer Kürdistan'dı. Kendimi her zaman Türkiyeli bir Kürt olarak gördüm ve ifade ettim. Ama yazık ki, bu yeterli olmadı.

Sayın Heyet, Türkiye Halkları'nın tüm farklılıklarıyla eşit, özgür ve gönüllü birlikteliğini savunuyor en önemlisi, bunu gerçekleştirebilir ve mümkün görüyorum. Bu ülkede benim baktığım yerden bakmadan ve benim cümlelerimle olmasa da Kürt sorununun demokratik çözümünü isteyen düşünce birliği içerisinde olduğum ya da farklı zeminlerde de olsa mücadelesini vererek eylem birliği içerisinde olduğum insanlar olduğunu biliyorum. Bu bana güç veriyor.

Sempozyum Bildirileri içerisinde Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ'ın sunduğu *Ali Emiri'nin Vilayeti Şarkıyye* eserinden alıntı ile Mevlana'nın Mesnevisi'nden bir hikâye aktarılıyor. Bu hikâyede:

“...Bir Adem, dört kimseye bir miktar akçe vermiş. Biri Arap, biri Acem, biri Türk, biri Rum imiş. Birbirlerinin dillerini bilmezlermiş. Lisan-ı hal ile ne almak istediklerini sormuşlar.

Acem demiş ki bu parayı (engür) e verelim. Arap demiş ki ben engür istemem (ineb) isterim. Türk demiş ki ben böyle kil ve kâl istemem. Ne engür isterim ne ineb (üzüm) isterim. Rum demiş ki bu kelimeleri terk ediniz, sizin dediğiniz olmaz ben ne engür isterim ne ineb isterim ne üzüm isterim. Ben (istafil) isterim. Birbiriyle tenazu ve tehallüfde bulunarak müzarebe eylediler. Zira evvel isimlerin sırrı ve hakikatinden gafil idiler. O taifenin her biri kendi emel ve arzularından başka bir şey görmüyorlardı...” (2014, s. 189)

Şeklinde acı gerçeğin altı çizilmiştir. Bugün Türkiye’de, ayırım yapmadan ifade ediyorum, hangi siyasi partiye sorarsanız ülke için en iyisini ve en hayırlısını kendisinin düşündüğünü ve siyaseten savunduğunu iddia etmektedir. Peki o zaman Kürt Sorunu neden çözümsüz kalmış ve kırk yılı aşkın bir zamandır yaşamlarımızda var olan şiddet neden son bulmamıştır?

Cevabı yine basit. Demek ki, sorunu çözmek yerine, kendi emel ve arzularını ülkenin ve ülke insanının çıkarları ve iyiliğinin çok ama çok önüne koyan siyasi iktidarlar tarafından yönetilmişiz.

Oysaki, ortak tarihimiz çözümün yol haritasını bizlere sunuyor. Bunun için sadece, dönüp bakmak, incelemek, anlamaya çalışmak ve sonuç çıkarmak gerekiyor.

Sempozyum Bildirileri arasında Araş. Gör. Mustafa Dağ ve Araş. ve Gör. Yunus Emre Uçan'ın hazırladıkları sunumun giriş bölümünde yaptıkları değerlendirme bu çalışmalarda nelere ihtiyaç duyulduğunu ve nasıl bir yöntem uygulanması gerektiğine dair bizlere bilgi sunuyor:

“...Çalışmamız sırasında eksikliğini hissettiğimiz ve bu konuda yapılacak çalışmalara bir öneri olması dolayısıyla bilinmesi gereken bir hususu ortaya koymak gerekmektedir.

Osmanlı devletinin bakiyesini çalışan bir araştırmacının doğru analiz yapabilmesi ve akademik manada yeterli bir bilgi birikimine sahip olması için en az beş dil bilmesi ve farklı disiplinlerin birleşimi ile olayları yorumlayabilmesi önem taşımaktadır. Yaptığımız çalışma Sovyetlerin politikası olması itibarıyla Rusça, Suriye Coğrafyası olduğu için Arapça, Kürtlerin tarihi olduğu için Kürtçe, 1920'den 1946'ya kadar Fransa'nın bölgede manda idaresinde bulunması dolayısıyla Fransızca, bilinmesi gereken en zaruri diller durumundadır.

Ayrıca elde edilen bu bilgilerin olayların kökenini anlamak için Tarih, toplumların yaşantısını irdelemek için Sosyoloji, bölge üzerinde amaçları olan devletlerin takip ettikleri politikaları yorumlayabilmek için Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi bakış açısıyla analiz yapmanın önemli olduğu kanaatindeyiz...”(2014b, s. 61)

Daha ne söylenebilir ki!

Tarafı da olsa bu sempozyum, her görüşten insana bilgi sunuyor ve (görmek, anlamak ve sonuç çıkarmak için) düşünme ve yorum yapma olanağı, fırsatı veriyor.

Tabi ki ben de kendi adıma sonuçlar çıkardım. Kürt Halkı'nın haklı ve meşru olan “statü” talebinden asla vazgeçmeyeceğini biliyorum. Gerçekleşmesi mümkün ve kaynağını ortak tarihimizden alan bu talebin doğru anlaşılmasının, bugüne kadar “bölünme” eksenli yaratılan yanlış algı düzeltilmeden ve duyulan kaygı ve korkular giderilmeden mümkün olmadığını da görüyorum.

Çözüm hiç de kolay değil. Hele ki ülkenin bugün içinde bulunduğu siyasi atmosfer düşünüldüğünde, birinin çıkıp "Ülkenin çözüm bekleyen en acil gündemi Kürt Sorunu 'dur." deme cesaretini göstermesi de çok zor. Tabi ki partimiz dışında.

Oysaki, Cumhuriyetin 100. yılını anlamlı kılacak olan Cumhuriyetin demokratik bir öze kavuşmasıdır. Bu da cesur ve kararlı adımlar atılmadan mümkün değildir. Çözüm için yöntem: Diyalog ve Müzakere; anahtar: Ortak vatanda eşit, özgür, adil ve gönüllü bir birlikteliği sağlayacak adımların anayasal düzeyde atılmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- Atnur, İ. E. (2014a). İsmail Ağa Simko'nun Aşireti, Ailesi ve Reislığı'nın İlk Yılları. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 261-262). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Atnur, İ. E. (2014b). İsmail Ağa Simko'nun Aşireti, Ailesi ve Reislığı'nın İlk Yılları. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 275). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ayhan, İ. (2014a). Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Hareketlerindeki Rolü. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 213-218). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ayhan, İ. (2014b). Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Hareketlerindeki Rolü. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 231-232). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ayhan, İ. (2014c). Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Hareketlerindeki Rolü. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 224). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Biçer, B. (2014a). Selçuklular ve Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 25-27). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Biçer, B. (2014b). Selçuklular ve Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 50-53). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Biçer, B. (2014c). Selçuklular ve Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 48). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çelik, R. (2014a). Bilinmeyen bir Kürt Raporu ve Türk-Kürt Kardeşliği. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 284-287). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çelik, R. (2014b). Bilinmeyen bir Kürt Raporu ve Türk-Kürt Kardeşliği. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 288-289). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Dağ, M., & Uçan, Y. E. (2014a). Sovyetlerin (Rusya) Suriye'deki Kürdizm Politikası (1946-1950). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 63-64). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Dağ, M., & Uçan, Y. E. (2014b). Sovyetlerin (Rusya) Suriye'deki Kürdizm Politikası (1946-1950). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 61). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Deniz, A. (2014). Şeyh Ubeydullah Nehri ve 1880 Ayaklanması. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 185). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erşahin, S. (2014a). Akkoyunlu- Kürt ilişkileri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 115). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erşahin, S. (2014b). Akkoyunlu- Kürt ilişkileri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 121). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erşahin, S. (2014c). Akkoyunlu- Kürt ilişkileri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 104). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gencer, F. (2011). Merkezileşme Politikaları Sürecinde Yurtluk-Ocaklık Sisteminin Değişimi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 49, 93.
- Gencer, F. (2014). 19. Yüzyılın İlk Yarısında Kürt Aşiretlerini Kontrol Altına Alma Çabaları. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 98-99). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gül, M. (2014). Türkler ve Kürtler: Ortaklıklar ve Yakınlıklar. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 130). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Kalafat, Y. (2014). Türk tarihinde Türkler ve Kürtlerin paylaştıkları coğrafyalar ve kültürel birliktelikleri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 190-196). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Keskin, M. (2014a). Bugünkü Milliyetimiz Nasıl Teşekkül Etmiştir? İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 205). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Keskin, M. (2014b). Bugünkü Milliyetimiz Nasıl Teşekkül Etmiştir? İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 201-202). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, D. A. (2014). Tarihi Süreçte Hakkari Beyliği Ekseninde Bölgesel Olaylar. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 136). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014a). Kürdistan Tabirinin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 204-205). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014b). Kürdistan Tabirinin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 203). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014c). Kürdistan Tarihi'nin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 189-190). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014d). Kürdistan Tarihi'nin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 190-191). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014e). Kürdistan Tarihi'nin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 167-168). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014f). Kürdistan Tarihi'nin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 204). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kılıç, O. (2014g). Kürdistan Tarihi'nin Osmanlı Uygulamasındaki Muhtevası Üzerine Bazı Tespitler (16-18. yüzyıllar). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 167-208). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kırzioğlu, M. F. (1968). *Kürtler'in Türklüğü: tarih-dil-antropoloji-etnografya-etnoloji-millî destanlar-gelenekler ve folklor bakımlarından incelemeler*. Kurtuluş Matbaası.
- Koçal, A. V. (2014a). Osmanlı- Türkiye Modernleşmesinin Sosyo-Ekonomik Temelleri ve Aktörleri Bağlamında Türk-Kürt ikileminin Doğuşu ve Kaynakları. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 117-118). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Koçal, A. V. (2014b). Osmanlı- Türkiye Modernleşmesinin Sosyo-Ekonomik Temelleri ve Aktörleri Bağlamında Türk-Kürt ikileminin Doğuşu ve Kaynakları. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 123). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kodaman, B. (2014). Osmanlı idaresinde Kürtlerin statüsü. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 166). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kurt, Y. (2014). Çukurova'da Türkmenler ve Kürtler (XVI. Yüzyıl). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 3). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kütük, A. (2014a). Türkiye Selçukluları zamanında Anadolu'da Kürtler (XI-XIII. Yüzyıl). İçinde *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 59-60). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Kütük, A. (2014b). Türkiye Selçukluları zamanında Anadolu'da Kürtler (XI-XIII. Yüzyıl). İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 78). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Necefoğlu, H. (2014a). Rusların Osmanlı-Kürt Aşiretlerine Yönelik Faaliyetleri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 208). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Necefoğlu, H. (2014b). Rusların Osmanlı-Kürt Aşiretlerine Yönelik Faaliyetleri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 197-199). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öğün, T. (2014). Merkezîyetçi İdari Yapılanma Sürecinde Kürdistan 'ın Son Miri İzzeddin Şir Bey ve Direnişi. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (ss. 155-156). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özcan, E. (2014a). Kürtler ve Türkler: Kıldan Ayakkabı Giyenler ve Küçük Gözlüler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 302-304). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özcan, E. (2014b). Kürtler ve Türkler: Kıldan Ayakkabı Giyenler ve Küçük Gözlüler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 306-307). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, M. (2010). *Tarih Felsefesi* (2. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Öztürk, M. (2014a). Türklerle Kürtlerin Yaşayan Kültürlerinin Mukayesesi. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (ss. 145-146). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, M. (2014b). Türklerle Kürtlerin Yaşayan Kültürlerinin Mukayesesi. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 166). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, M. (2014c). Türklerle Kürtlerin Yaşayan Kültürlerinin Mukayesesi. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:2* (s. 151). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pamuk, B. (2014). XVI. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Safevi Mücadelesi ve Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 132-133). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sabırlı, T. (2014a). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:3* (s. 246). Ankara.
- Sabırlı, T. (2014b). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:3* (ss. 245-259). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Saray, M. (2014). Anadolu Coğrafyasına Türkler ve Kürtler Ne zaman Geldiler? İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 19). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sarı Güven, M. (2014). Kürt Milliyetçiliği'nin Oluşma Şartları ve Etkenleri. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:4* (s. 56). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Taş, K. Z. (2014). Ali Emiri'nin Vilayat-ı Şarkıyye Adlı Eserinde Kürtler. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:3* (ss. 189-190). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. (2014). İstimalet Siyaseti Çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Kürd Politikası. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 151). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yılmazçelik, İ. (2014a). Diyarbakır Eyaletinin İdari Taksimatı ve 1848-1864/1967 Tarihleri Arasında Kürdistan Eyaleti Adıyla Yeniden Teşkilatlandırılması. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 303). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yılmazçelik, İ. (2014b). Diyarbakır Eyaletinin İdari Taksimatı ve 1848-1864/1967 Tarihleri Arasında Kürdistan Eyaleti Adıyla Yeniden Teşkilatlandırılması. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (s. 231). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yılmazçelik, İ. (2014c). Diyarbakır Eyaletinin İdari Taksimatı ve 1848-1864/1967 Tarihleri Arasında Kürdistan Eyaleti Adıyla Yeniden Teşkilatlandırılması. İçinde O. Kılıç (Ed.), *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu Bildiriler: C. Cilt:1* (ss. 226-229). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SON NOTLAR

ⁱ V-SANIK AYLA AKAT ATA HAKKINDA SONUÇ OLARAK; Sanık Ayla Akat Ata'nın üzerine atılı suçlardan; 1-Örgüt Yöneticiliği, Üyeliği, Terörizmin Finansmanı suçlarından; Sanığın birleşen Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2020/275 Esas, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/110 esas dava dosyasında üzerine atılı 3713 sayılı TMK'nın 2/2 maddesi yollaması ile TCK'nın 314/1,2 maddeleri uyarınca örgüt yöneticisi ve üyesi olma suçundan, ayrıca Siirt 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/170 Esas sayılı dosyasında sanığın eylemlerinin kül halinde örgüte finans sağlama suçlarından cezalandırılması talep edilmiş ise de, yukarıda belirttiğimiz gerekçe ile 5271 sayılı CMK'nın 223/4 maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına, 2-Devletin Birliği Ve Ülkenin Bütünlüğünü Bozmak Suçundan; a)Sanık Ayla Akat Ata'nın devletin birliği ülke bütünlüğünü bozma suçunu işlediği anlaşılmalı, 5237 sayılı TCK'nın 37/1 maddesi çerçevesinde birlikte fail sıfatı ile, 302/1, 3713 sayılı TMK'nın 5/1, TCK'nın 58, 53, 63 maddeleri uyarınca cezalandırılması, b)Ayrıca, sanığın TCK 302/2, 214/3, 220/5 maddeleri gereğince terör eylemi sırasında işlediği kesinleşmiş mahkeme kararları ile sübut bulan ismi aşağıda belirtilen katılan, mağdur, müştekilere ve maktullere yönelik araç suçlar olan, Iğdır ilinde işlendiği anlaşılan, Müşteki Hüseyin EYLİKLER, Gökhan KILINÇ ve İsmail KOCAÖZ'e karşı gerçekleştirilen eylemlere ilişkin sanıkların 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Salih TAŞ'a karşı isnat olunan suçların işlendikleri sabit olduğundan eylemlerine uyan İş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu yönünden 5237 sayılı TCK'nın 117/1, 119/1-c,d maddeleri, 3713 sayılı Yasanın 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Hile kullanılmak suretiyle Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu yönünden 5237 sayılı TCK'nın 109/2, 3713 sayılı Yasanın 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma 5237 sayılı TCK'nın 109/2, 3-a, b 3713 sayılı Yasanın 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Emniyet Genel Müdürlüğü (Iğdır ili yönünden) Sanıkların Emniyete ait araca zarar verilmek suretiyle "Kamu malına zarar verme" suçunu işledikleri sabit olduğundan eylemlerine uyan 5237 sayılı TCK'nın 152/1-a, 3713 sayılı Yasanın 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Ağrı ilinde işlendiği anlaşılan, Müşteki Olkan UĞUR, Murat TEKİN, Mustafa ACAR, Recep ATAŞ ve Aytaç TURSUN'a karşı gerçekleştirilen eylemlere ilişkin sanıkların 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki; Kadir GÖKLEMEZ, Mustafa SEZGİN'e karşı görevi yaptırmamak için direnme suçunun işlenmesi nedeniyle: 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, 1856 Patnos Kaymakamlığı'na karşı mala zarar verme suçunun işlenmesi nedeniyle: Kaymakamlık binasının kamu kurum ve kuruluş olması ve kamu hizmetine tahsis edilmiş bina olması nedeniyle kamu malına zarar verme suçunun işlendiği anlaşıldığından, 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 152/1-a, 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Patnos Belediyesi: 07/10/2014 tarihinde Patnos Belediyesine ait çöp kutusuna zarar verilmesi ve 08/10/2014 tarihinde Patnos Belediye hizmet binasına yapılan saldırılarda binanın tamamen yakıldığı ve kullanılamaz hale getirilmesi, aynı zamanda belediyeye ait 8 adet hizmet aracının yakılmak suretiyle kullanılamaz hale getirilmesi nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 152/1-a, 152/2-a, 3713 sayılı Kanunun 5/1, TCK'nın 43/1, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca Müşteki İŞ BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (patnos şubesi yönünden) İş Bankası ATM'sine zarar verilmesi nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 151/1, 152/2-a, 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, İş Bankası ATM'sinden 85,00 TL hırsızlanması nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 142/2-h, 3713 sayılı Kanunun 5(TCK'nın 142/3. maddesinde, suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezadan yarı oranında artırım yapılacağına düzenlenmiş olması karşısında, 3713 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca artırım yapılırken, aynı Kanunun 5. maddesinin 2. fıkra hükmü dikkate alınarak artırım miktarının belirlenmesi), TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki BİM A.Ş. (Patnos Beylerbeyi Mağazası yönünden) BİM A.Ş. Patnos Beylerbeyi

Mağazasına zarar verilmesi nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 151/1, 152/2- a, 3713 sayılı Kanununun 5, TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, BİM A.Ş. Patnos Beylerbeyi Mağazasında bulunan malzemelerin ve 1440 TL paranın hırsızlanması nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 142/2-h, 3713 sayılı Kanununun 5(TCK'nın 142/3. maddesinde, suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezadan yarı oranında artırım yapılacağı düzenlenmiş olması karşısında, 3713 sayılı Kanununun 5. maddesi uyarınca artırım yapılırken, aynı Kanununun 5. maddesinin 2. fıkrası hükmü dikkate alınarak artırım miktarının belirlenmesi), TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, BİM A.Ş. Patnos Beylerbeyi Mağazasına mala zarar verme ve hırsızlık amacıyla girilmiş olması nedeniyle iş yeri dokunulmazlığını ihlal suçu sabit olmak eylemin işleniş şekli itibari ile kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması, birden fazla kişi tarafından birlikte ve var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlendiği nazara alınarak 5237 sayılı TCK'nın 116/2, 119/1-b-c-d, 3713 sayılı Kanununun 5, TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Diyarbakır İlinde işlendiği anlaşılan, Maktuller Hasan GÖKGUZ, Yasin BÖRÜ, Riyat GÜNEŞ, Ahmet DAKAK ve katılan Yusuf ER'e karşı işlenen eylemler nedeni ile, 07.10.2014 tarihinde maktuller Ahmet Dakak, Hasan Gökğuz ve Riyat Güneş'i canavarca his sevkiyle ve eziyet çektirerek öldürüldüğü sabit olduğundan, TCK'nın 82/1-h maddesi gereğince cezalandırılması talep edilmiş ise de eylemlerine uygun düşen TCK'nun 37/1. maddesi yollaması ile TCK'nun 82/1-b maddesi gereğince, 3713 sayılı Kanununun 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 53, 58/9 ve 63. Maddeleri uyarınca, 07.10.2014 tarihinde maktul çocuk Yasin BÖRÜ'ü canavarca his sevkiyle ve eziyet çektirerek öldürüldüğü sabit olduğundan, TCK'nın 82/1-h maddesi gereğince cezalandırılması talep edilmiş ise de eylemlerine uygun düşen TCK'nun 37/1. maddesi yollaması ile TCK'nun TCK 82/1-b-e maddeleri gereğince, 3713 sayılı Kanununun 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 53, 58/9 ve 63. Maddeleri uyarınca, 1857 07.10.2014 tarihinde katılan Yusuf ER'i Canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürmeye teşebbüs suçu sabit olduğundan, eylemlerine uygun düşen 5237 sayılı TCK'nın 37/1. maddesi delaletiyle 5237 sayılı TCK'nın 82/1-b, 3713 sayılı Kanununun 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 35/2, 53, 58/9 ve 63. Maddeleri uyarınca, 07.10.2014 tarihinde katılan Yusuf ER'in zorla bir süre alıkonulduğu ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturduğu sabit olduğundan, eylemlerine uygun düşen 5237 sayılı TCK'nın 37/1. maddesi delaletiyle 5237 sayılı TCK'nın 109/2-3/a-b, 3713 sayılı Kanununun 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 53, 58/9 ve 63. maddeleri uyarınca, Maktuller Yasin BÖRÜ, Ahmet Dakak, Hasan Gökğuz ve Riyat Güneş'e karşı yağma suçunun işlendiği iddia olunarak TCK'nun 149/1-a.c.d.fgh maddesi gereğince cezalandırılması talep edilmiş ise de maktullere karşı yağma suçunun işlenmesi için öldürme eyleminin gerçekleştirilmediği, terör eylemleri kapsamında maktullerin öldürüldüğü, sonrasında eşyalarının (katılan Yusuf ER'in beyanları ve maktullerin yakınlarının beyanlarından anlaşıldığı üzere maktullere ait cep telefonu, cüzdan, Hasan GÖKGUZ'a ait saat) alındığı, dolayısıyla eylemin kişinin ölmesinden yararlanarak hırsızlık suçunun işlendiği değerlendirilerek 5237 sayılı TCK'nın 142/2-a, 3713 sayılı Kanununun 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 53, 58/9 ve 63. Maddeleri uyarınca, Aydın ilinde işlendiği anlaşılan, Mağdur/müştekiler Erdem AKSOY, Murat TUNA, Akın TÜRKEL, Ahmet KÖRPİ'ye karşı gerçekleştirilen eylemlere ilişkin 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanununun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkrası hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Gaziantep ilinde işlendiği anlaşılan, Müşteki/Katılan Serkan Aytuç, Mehmet Gültaş, Ahmet Şahin, Mehmet Aydoğan'a yönelik işlenen eylemlere ilişkin 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanununun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkrası hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, İzmir ilinde işlendiği anlaşılan Mağdurlar Erdal GENCER, Esat AYGÜN, Fehim ÇAKIRCA, İbrahim Halil AKSU, Mehmet Sami BEYDÜZ, Mithat YEŞİLYAPRAK, Mustafa ASLAN, Özcan SAYIR ve Şeref ADAL Müstekiler İsmail KESKİNCE, Hüsnü YILMAZ, Hüseyin ELMAS ve Ergün ÇİFÇİ'ye karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanununun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkrası hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Ergün ÇİFÇİ isimli polis memurunun şakağından ve çenesinden yaralandığı ve yüzünde kalıcı iz oluşacak, hayati tehlike geçirmeyecek, BTM ile giderilemeyecek şekilde yaralandığı, bu eylemin Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama yaralama suçunu oluşturduğu ve TCK'nun 86/1-3-c-e, 87/1 maddesi kapsamında olduğu, TCK'nın 265/5 maddesinde görevi yaptırmamak için direnme suçunun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâllerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtildiği nazara alınarak; 5237 sayılı TCK'nın 86/1-3-c-e, 87/1-c, son cümle, 3713 sayılı Kanununun 5, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, (İzmir İlinde meydana gelen terör olaylarında Mağdur/müşteki İsmail KESKİNCE, Hüsnü YILMAZ, Hüseyin ELMAS'a karşı TCK'nun 86/2-3-c-e maddesi kapsamında kalan basit yaralama, Ergün ÇİFÇİ'ye karşı TCK'nun 86/1-3-c-e, 87/1 maddesi kapsamında kalan neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçunun işlendiği sabit olmakla; olay tarihinde görevli polis memuru olan müşteriler/mağdurlar görevini yapmakta iken, görevin yapılmasını engellemek amacıyla atılı eylemin işlendiği sabit olmakla; her ne kadar kasten yaralama suçu 1858 işlendiği iddia olunmuş ise de; eylemin 5237 sayılı TCK'nın 265. Maddesinde tanımlanan görevi yaptırmamak için direnme suçunu oluşturduğu kabul edilmesi gerekmektedir.) Bitlis ilinde işlendiği anlaşılan,

Müştekiler Abdullah BİLİKTÜ, Haşim ÇETİN ve Kıvanç BAŞARAN'a karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Emniyet Genel Müdürlüğü Müşteki Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait araçlara ve mobese kameralarına zarar verilmek suretiyle "Kamu malına zarar verme" suçunu işledikleri sabit olduğundan eylemlerine uyan 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 152/1-a, 3713 sayılı Kanunun 5/1, TCK'nın 43/1, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Siirt ilinde işlendiği anlaşılan, Müstekiler Mehmet DOĞRU, Tuncay GÜLER, Menderes KÖSE, Nazım GÜNDOĞDU, Zahir EMİR, Gökhan ÖZDEN, Şaban DEMİRCİ, Aziz BULMUŞ, Mehmet Bulut BOYLU, Nazir SÖZER, Adem ERDEMİR, Halil İbrahim BÜYÜKÇAM, Abdurrahman KARATEPE, Abuzer ÇETİNER, Rifat YILMAZ, Aziz BULMUŞ, Halil İbrahim ÜÇKULOĞLU, Melih KÖSE, Murat ŞAHİNLİ, Kemal EFE'ye karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Şırnak ilinde işlendiği anlaşılan, Müstekiler Gökhan TAŞEL, Özkan ÇAKIR, Celil Can KICALI ve Burak SERİN'e karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Van ilinde işlendiği anlaşılan, MAKTUL MEMET LETİF ŞENER'e yönelik adam öldürme eylemine ilişkin, Sanıkların 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 82/1-a, 53, 58/9, 3713 sayılı Kanunun 5. maddeleri uyarınca, Müstekiler Abdullah DELİBAŞ, Bayram BAŞKAN, Mehmet Sayit KÖKSAL, Ahmet YAŞI, Onur YAKAR, Murat GÖK, İsmail ÇETİN, Ali TOP, Hakan YAĞMUR, Ramazan YILDIZ'a karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Sait YURTLUK'a ait araca zarar verilmesi nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 151/1, 152/2-a, 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Ömer ERPEK, Müşteki Talha GÖBEL, Müşteki Fırat ERFA, Müşteki Zafer Tuncay BOZKURT, Müşteki Eser SOLMAZ, Müşteki Kenan BEDİR, Müşteki Burak PEHLİVAN, Müşteki Abubekir KOÇHAN, Müşteki Oğuzhan KARAARSLAN, Müşteki İsa AKTAŞ, Müşteki Hakan ÖZKAN, Müşteki Bora SENİR, Müşteki Emre KÜPELİ'ye karşı işlenen eylemler nedeni ile, 1859 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Mardin ilinde işlendiği anlaşılan, Maktuller Abdullah Muhammed Latif Ve Fahad İbrahim Faldwarij, Katılanın Yılmaz Dengiz'e karşı işlenen eylemler nedeni ile, 08.10.2014 günü Mardin ili Kızıltepe İlçesinde terör amaçlı toplanan grupların yaptığı saldırılarda Suudi Arabistan Uyruklu Fahad İbrahim ALDWARIJ isimli şahıs ile Suriye Uyruklu Abdullah Muhammed Latif isimli şahısların içerisinde bulunduğu 47 AH 542 plaka sayılı 2012 model Ford Connet marka aracın durdurularak aracın yakıldığı araç içerisinde bulunan iki yabancı uyruklu şahsın ise Ateşli Silahla öldürüldüğü, bu eylemlerin adam öldürme ve yakıcı veya patlayıcı madde kullanarak mala zarar verme suçlarını oluşturduğu anlaşılmakla; Maktuller Fahad İbrahim ALDWARIJ ile Abdullah Muhammed Latif isimli şahısların kasten öldürülmesi nedeniyle sanıkların kasten öldürme suçundan; 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 81/1, 53, 58/9, 63, 3713 sayılı Kanunun 5/1 maddeleri uyarınca iki kez, 47 AH 542 plaka sayılı 2012 model Ford Connet marka aracın durdurularak aracın yakılması nedeniyle müşteki Yılmaz DENGİZ'e karşı yakıcı veya patlayıcı madde kullanarak mala zarar verme suçunun işlenmesi nedeniyle sanıkların, 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 151/1, 152/2-a, 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Bursa ilinde işlendiği anlaşılan, Müşteki Ahmet ERDOĞAN, Müşteki Cihangir ÇOMAK, Müşteki Ahmet ŞEN, Müşteki Dicle ÇÖRTÜK (ÖZDİRİK), Müşteki Ferhat YILMAZ, Müşteki Gökhan HENDEKÇİ, Müşteki Kübra ERBEDEN, Müşteki Kübra GÜNAY, Müşteki Mehmet Ümit MUSLU, Müşteki Metin ŞAHİN, Müşteki Ömer ÇOBAN, Müşteki Sercan KAPTAN, Müşteki Vahit Fatih KAYBAL, Müşteki Yakup ÖLÇÜM, Müşteki Yunus EMRE OKUR, Müşteki Ergün TEKİN, Müşteki Kayhan TOSUN, Müşteki Mehmet ÇAĞLI, Müşteki Samet DURMAZ, Müşteki Tuncay OFLUOĞLU, Müşteki Yunus KESENEK, Müşteki Basri AKTI'ya karşı işlenen eylemler nedeni ile, 5237 sayılı TCK'nın 265/1-3(birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi)-4(silâhla), 3713 sayılı Kanunun 5, TCK'nın 43/1-2(Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır), 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Emniyet Genel Müdürlüğü Müşteki Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait araçlara ve mobese kameralarına zarar verilmek suretiyle "Kamu malına zarar verme" suçunu işledikleri sabit olduğundan eylemlerine uyan 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 152/1-a, 3713 sayılı Kanunun 5/1, TCK'nın 43/1, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, Müşteki Bursa Belediyesi Müşteki Bursa Belediyesi'nin kamu yararına tahsis ettiği İrfan AKGÜN isimli şahsın sahibi olduğu, 16 M 00075 plaka sayılı BMC marka 21-C Yavuzselim Heykel hattında çalışan özel Halk otobüsüne zarar verilmek suretiyle "Kamu malına zarar verme" suçunu işledikleri sabit olduğundan eylemlerine uyan 5237 sayılı TCK'nın 37/1, 152/1-a, 3713 sayılı Kanunun 5/1, TCK'nın 43/1, 58/9, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca, 3-Suç işlemeye tahrik suçu

yönünden; Sanığın üzerine atılı Suç işlemeye tahrik suçunu işlediği sabit olduğundan eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 214/1, 218/1, 3713 sayılı TMK'nın 5/1, 5237 sayılı TCK'nın 53, 58, 63 maddeleri uyarınca, Tüm suçlar nedeni ile ayrı ayrı cezalandırılmasına

"Twitter Sosyal Medya sitesi, Erişim Tarihi: 07.10.2023,
https://twitter.com/Ayla_Akat/status/519202785586597888?t=8BgtWL3DczRsfasceuwZpg&s=08

Halklarımıza ACİL EYLEM ÇAĞRISI!

Kobanê'de yaşanan katliam girişimine karşı 7'den 70'e bütün halklarımızı sokağa, alan tutmaya ve harekete geçmeye çağırıyoruz.

Bütün uluslararası kurumlar, demokratik kitle örgütleri, emek ve meslek örgütleri, kadın ve gençlik örgütleri, demokratik güçler Kobanê'de yaşanan vahşete karşı harekete geçmelidir.

Bundan böyle her yer Kobanê'dir.

Kobanê'deki kuşatma ve vahşi saldırganlık son bulana kadar SÜRESİZ DİRENİŞE çağırıyoruz.

HDP